

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Kristina Winklerová

**Mediální obraz vietnamské války na stránkách
Rudého práva**

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Kristina Winklerová**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

WINKLEROVÁ, Kristina. *Mediální obraz vietnamské války na stránkách Rudého práva*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, 2009. 103 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Bednařík, Ph. D.

Anotace

Vietnamská válka je bezesporu jednou z nejvýznamnějších událostí dvacátého století. Na pozadí vojenského střetnutí se ale odehrával střet ideologický, souboj mezi socialismem a kapitalismem. Československo sice do války nebylo zapojeno přímo, jako země sovětského bloku ale cítilo povinnost ke konfliktu přispět alespoň z ideologického hlediska. Jedním z úkolů komunistické propagandy tedy bylo vštípit stranou schválený obraz událostí obyvatelům země.

Má bakalářská práce analyzuje způsob, jakým byla vietnamská válka zpodobněna na stránkách Rudého práva. Zajímá mě, jak vypadal obraz, který si o vietnamském konfliktu na základě četby komunistického stranického tisku vytvořil běžný československý občan, a jakou měrou se tato představa lišila od objektivního vylíčení historických událostí. Předpokládám, že Rudé právo o Vietnamu neinformovalo objektivně a snažím se zjistit, jakými prostředky dosahovalo subjektivního vylíčení situace.

Annotation

The Vietnam War was definitely one of the most important events of the 20th century. But on the background of a military conflict, an ideological battle was taking place, a struggle between socialism and capitalism. Czechoslovakia did not participate in the war directly but, as a country of the Soviet bloc, it was compelled to contribute at least on the ideological front. One of the objectives of Communist propaganda was therefore to implant the official interpretation of the events approved by the Communist Party into the heads of the country's citizens.

My bachelor's thesis analyses the manner in which the Vietnam War was portrayed in „Rudé právo“. I am interested in the view the ordinary Czechoslovak reader could form about the Vietnam conflict by reading the Communist partisan press and the extent to which this view diverged from an objective depiction of the historical events. I presume that „Rudé právo“ did not inform objectively about Vietnam and I try to explore the means it used to describe the situation in its own subjective way.

Klíčová slova

Tisk, komunismus, válka, vnímání, propaganda, Československo

Keywords

Press, Communism, War, Perception, Propaganda, Czechoslovakia

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně dle pokynů konzultanta a použila jen uvedené prameny a literaturu.

Vlastní text práce bez anotací a příloh (tj. od úvodu po závěr) má celkem 256 442 znaků s mezerami, tj. 143 normostrany.

Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 5. ledna 2009

Kristina Winklerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému konzultantovi PhDr. Petru Bednaříkovi, Ph. D. za jeho trpělivý přístup a cenné rady a připomínky.

Mé díky patří také rodině za péči a podporu, se kterou mi pomáhala nejen při psaní této práce, ale během celého studia.

Obsah

Úvod	1
1. Historické souvislosti.....	5
1.1 Od francouzské kolonie ke konci druhé světové války.....	5
1.2 První indočínská válka.....	9
1.3 Od míru k válce.....	13
1.4 Vietnamská válka.....	18
1.4.1 Předehra války (1964-1965).....	18
1.4.2 Americká převaha (1966-1967).....	22
1.4.3 Přelomový rok (1968).....	25
1.4.4 Závěrečná léta (1969-1975).....	28
2. Propaganda.....	34
2.1 Teorie propagandy a Rudé právo.....	34
2.2 Legislativa a pražské jaro.....	40
3. Vlastní analýza.....	47
3.1 Rok 1966.....	49
3.2 Rok 1968.....	67
3.3 Rok 1969.....	76
Závěr.....	84
Summary.....	85
Použitá literatura.....	87
Monografie.....	87
Diplomové práce.....	88
Tisk.....	88
Seznam příloh.....	90
Přílohy.....	91

Úvod

V dnešní demokratické době, kdy se v České republice plně uplatňuje právo na svobodu slova, média shromažďují aktuální informace z domova i ze světa a zprostředkovávají je svým konzumentům se snahou o maximální objektivitu. Média jsou navíc chápána jako hlídací pes demokracie, který dohlíží na politický život země a upozorňuje na spáchané nepravosti. Recipientovi, v našem případě čtenáři, se nabízí široká škála novinových titulů, ze kterých může vybírat a čerpat tak své informace. Běžně se sice stává, že média i přes snahu o neutrální zpravodajství inklinují k jisté politické orientaci, případně některým tématům věnují více prostoru než jiným, čtenář má ale vždy možnost vytvořit si na základě srovnání několika vybraných periodik svůj vlastní názor na daný problém. Přeneseme-li se ale v čase o několik desetiletí zpět, do období totality, naskytne se nám zcela jiný pohled. V éře socialismu nekontrolovala média politiky, ale naopak byla sama přísně podřízena politickým záměrům. Sdělovací prostředky byly předběžně cenzurovány a novináři se sami naučili z obavy o své zajištění nebo z ideového přesvědčení praktikovat jistou míru autocenzury. Spektrum vydávaných periodik bylo silně omezené a oficiálnímu stranickému tisku, hlásajícímu národu jediný správný názor, nepředstavovalo žádnou skutečnou opozici. Vládnoucí Komunistická strana Československa se totiž snažila pomocí médií vychovat vzorového socialistického občana a ke svému cíli využívala všech prostředků propagandy. Události na stránkách tisku tak byly záměrně zkreslovány, přehlíženy, anebo naopak přehnaně zdůrazňovány, to vše ve prospěch neustávajícího ideologického boje mezi socialismem a kapitalismem, ze kterého měl – alespoň v médiích – vyjít vítězně Sovětský svaz společně s dalšími socialismu oddanými státy.

Jednou z mediálních událostí, které ideologickému boji posloužily skutečně výtečně, byla právě vietnamská válka. Tento zásadní konflikt druhé poloviny 20. století byl od svých počátků nerozlučně spjat se studenou válkou a rozdělením světa na Východ a Západ. Průběh války vyvolal širokou odezvu po celém světě a na poli veřejného mínění se střetávaly proválečné a později stále sílící protiválečné hlasy. Lidé na různých místech planety si tedy nemohli stěžovat na nedostatek informací ze vzdáleného bojiště, tyto informace ale byly v zemích východního bloku silně tendenčně zaměřené. Sovětský svaz, který se do konfliktu nikdy přímo nezapojoval, se tak stylizoval do role ochránce nezávislosti všech národů a jím podporovaní Severovietnamci představovali bojovníky za svobodu. Na druhou stranu pasoval socialistický tisk Američany do pozice imperialistických agresorů, kteří kvůli svému rozmaru neváhají rozpoutat nelidskou válku. Skutečnost, která tuto interpretaci zcela nevyklučuje, ale pochopitelně není černobílá. Nuance

vietnamské války však byly z ideologických důvodů zamlčovány.

Názory, které si na konflikt ve Vietnamu utvářel běžný československý občan, vycházely plně z propagandistických stanovisek zastávaných Sovětským svazem, od jehož politiky se odvíjelo i politické směřování sovětských satelitů. Lidé neměli možnost vytvořit si na události názor založený na vlastních zkušenostech, protože bojiště leželo tisíce kilometrů od jejich domovů, a byli tak odkázáni pouze na oficiální propagandu šířenou médii. Lidé na Západě se sice o událostech také dozvídali většinou z druhé ruky, díky otevřenějšímu politickému prostředí a existenci svobodného tisku ale měli při utváření svých postojů větší volnost a to i přes značný vliv proamerické propagandy. Názory na podstatu vietnamské války se ostatně různí dodnes a ani porovnáním objektivních skutečností nelze dojít k jednoznačnému výsledku. Tento rozporuplný konflikt tak nemá jednoznačného viníka, ani jednoznačnou oběť, jak se snažila tvrdit socialistická propaganda. Co si tedy onen běžný československý občan myslel a jak se jeho obraz vietnamské války lišil od jejího skutečného průběhu?

Ve své práci se pokouším zjistit, jakou představu si mohl o vietnamské válce udělat čtenář Rudého práva žijící v Československu, tedy jaké informace se k němu dostaly, nakolik byly texty ideologicky upravené v porovnání s objektivní rekonstrukcí událostí a do jaké míry sloužily články propagandistickým účelům. Zajímám se o konkrétní příklad působení tisku na formování názorů a myšlení svých čtenářů, přičemž bych ráda zachytila vývojové tendence v průběhu několika vybraných let. Všímám si přibližné frekvence, s jakou Rudé právo o vietnamském konfliktu informovalo, konkrétního obsahu jednotlivých zpravodajských textů, ale také komentářů, fejetonů nebo dopisů čtenářů a také míry ideologického působení. Soustředila jsem se také na to, jakou prioritu mělo pro novináře zpravodajství o Vietnamu a jak se na stránkách novin odrazila změněná vnitropolitická situace v Československu. Má práce je zaměřená na rozbor pramenů. Vzhledem k velkému množství textů, které Rudé právo o Vietnamu zveřejňovalo – a zmínky o vietnamské problematice se objevovaly i v článcích primárně se zabývajících jiným tématem – se nejedná o vyčerpávající analýzu, ale spíše o nástin obecných tendencí. K analýze jsem vybrala léta 1966, 1968 a 1969. V roce 1966 byla vietnamská válka stále na počátku a v centru světového dění. Rok 1968 je rokem pražského jara, politického uvolnění a následného utužení. V roce 1969 stále probíhala konsolidace vnitrostátních poměrů a počínala normalizace. K této otázce se blíže vrátím později.

Kromě samotné analýzy Rudého práva zařazuji také dvě doplňující kapitoly. Pro objasnění nezbytných historických souvislostí nejprve uvádím přehled dějin vietnamského konfliktu. S touto

částí práce mi velmi pomohla kniha Williama J. Duikera *Ho Či Min*, která sice pojednává především o životě severovietnamského prezidenta, zároveň ale přehledně líčí situaci panující ve Vietnamu. Významným rysem obsáhlé biografie je také skutečnost, že válku sleduje z pozice severního Vietnamu. Dále jsem použila knihu *Dějiny vietnamské války* autora Marca Freye, který přehledně popisuje vietnamský konflikt z pohledu Američanů, zachovává si ale kritický odstup. Oproti tomu kniha *Válka ve Vietnamu* od Daniela Kamase zastává výrazné proamerické stanovisko a nabízí tak interpretaci svou tendenčností odpovídající Rudému právu, byť s opačným ideologickým nábojem. Publikace ale navíc přináší detailní popis jednotlivých bitev a vojenských operací. Douglas Welsh ve své práci *Úplná historie vietnamské války* sice události také sleduje ze strany Američanů, snaží se ale o objektivní hodnocení a místy dokonce dává najevo i jistou skepsi. Autor navíc dokáže jako veterán vietnamské války přinést některé zajímavé postřehy. Důležité informace, především o kořenech vietnamského konfliktu, pak obsahuje také kniha Petry Müllerové s názvem *Vietnam*.

Kapitola věnovaná propagandě, československému tisku a cenzuře čerpá mimo jiné z publikace *Psychologie propagandy* Bohumíra Bartoše. Kniha sloužící jako teoreticko-praktická příručka vyšla na počátku osmdesátých let a výborně tak ilustruje metody socialistických propagátorů i význam, který své činnosti přikládali. Modernější pohled na dané téma nabízí kniha Jamese Price Dillarda a kolektivu *The Persuasion Handbook*. Publikace se sice zabývá současným stavem demokratických médií a je orientována spíše na sociologii žurnalistiky, přesto obsahuje řadu zajímavých a obecně platných myšlenek. Kniha Donalda Mathesona *Media Discourses: Analysing Media Texts* se věnuje praktickému rozboru konkrétních mediálních obsahů a to především po lingvistické stránce, i ona ale shrnuje užitečné obecné pravdy. Jako zdroj informací posloužila také práce Winfrieda Schulze, Jakuba Končelíka, Ireny Reifové a kolektivu *Analýza obsahu mediálních sdělení*, která přináší detailní návod k rozboru textů, především mi ale pomohla formulovat některé zásadní otázky. Ohlédnutí nad stavem československého tisku a svobody slova v šedesátých letech čerpalo z knihy Jiřího Hoppeho *Pražské jaro v médiích*. Ta jednak detailně popisuje legislativní změny související s pražským jarem a následnou normalizací, zároveň je ale vybavena cennými přílohami v podobě konkrétních zákonů. Rovněž práce Ladislava Bittmana a kolektivu *Manipulátoři* nabízí pestrý a zajímavý pohled na problematiku československých médií a jejich ovlivňování, stejně jako na postavení Rudého práva a na otázku cenzury. Shrnutí historických událostí pražského jara v souvislostech jsem čerpala také z učebnice *České dějiny II* od renomovaného historika Roberta Kvačka. Velmi mi posloužila rovněž diplomová práce Libora Ševčíka z roku 1973 s názvem *Vietnamská válka a Rudé právo v letech 1961-1971*. Autor zachytil

události války dobovým ideologicky zabarveným pohledem, nedocenítné jsou ale jeho postřehy současníka k profesní úrovni novinářů Rudého práva.

1. Historické souvislosti

Vietnamská válka, která trvala mezi lety 1965 a 1975, patří k nejzásadnějším, nejbrutálnějším a nejkomplikovanějším konfliktům dvacátého století, o čemž svědčí i nejednotná datace uváděná v různých publikacích. Rokem 1965 začalo přímé zapojení amerických pozemních jednotek do bojových akcí, rok 1975 pak přinesl jejich konečný odchod z Vietnamu a dobytí Saigonu v rámci závěrečné ofenzivy severovietnamských sil. Již od roku 1964 ale Američané ve Vietnamu fakticky bojovali a k přímému vyhlášení války ostatně nedošlo nikdy. Finanční podporu saigonského režimu a vysílání vojenských poradců pro výcvik jihovietnamských jednotek pak lze vystopovat již v padesátých, respektive šedesátých letech. Stejně tak bývá jako konec války občas uváděn rok 1973, kdy bylo na základě pařížských dohod o odchodu Američanů ze země rozhodnuto. Ve Vietnamu se odehrál nejdelší vojenský konflikt dvacátého století, jehož kořeny lze navíc hledat již ve druhé polovině devatenáctého století, kdy se vietnamské území stalo francouzskou kolonií.¹ Bojovat se zde ale přímo začalo až od konce druhé světové války a to právě proti francouzským kolonizátorům. Vietnamskou válku lze totiž z jednoho úhlu pohledu chápat jako boj za národní samostatnost a sjednocení; viděno očima Američanů, kteří v konfliktu vystřídali Francouze, se ale jednalo o jasnou snahu komunistů ovládnout rozvojové země a získat tak převahu nad Západem.

1.1 Od francouzské kolonie ke konci druhé světové války

Vietnam měl podobně jako jiné asijské země bohatou historii i kulturní tradici a stejně jako ony byl lákavým cílem pro kolonizátory i misionáře, obzvláště proto, že politicky začal poněkud upadat. Od osmnáctého století se v něm obchodně angažovali především Francouzi – jejich zájem vyvrcholil v roce 1858 vojenským dobýváním země. Vietnamci se nátlaku postupně podvolili a uzavřeli s Francií řadu pro ně nevýhodných smluv, jejichž důsledkem bylo zřízení francouzského koloniálního panství v Indočíně. Vietnamský císař Francouzům postoupil tři provincie v deltě Mekongu, které vytvořily základ kolonie Kočínčina s hlavním městem Saigonem. Francouzi ale různou měrou uplatňovali svůj vliv také v protektorátu Tonkin – s centrem Hanojí – ležícím na severu země a v Annamu zahrnujícím pobřežní pásmo. V roce 1887 byla vytvořena Francouzská Indočína, která zahrnovala také sousední země Kambodžu a Laos. Proti francouzské nadvládě a vykořisťování země se pochopitelně zvedla vlna odporu. Obzvláště v období první světové války totiž Francouzi kolonii nadměrně využívali jako zdroj surovin a lidské síly. Po konci války ale

¹ Pokud se bere v úvahu jak francouzská, tak americká účast v konfliktu a první a druhá indočínská válka se počítají dohromady. FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 5.

k očekávanému uvolnění koloniální nadvlády nedošlo a represe proti nespokojeným Vietnamcům naopak zesílily.

Sami Vietnamci se proto začali stále aktivněji dožadovat svých práv. Někteří doufali, že cesta k osvobození vede skrz příklad Japonska, které po úspěšné modernizaci a celkovém vzestupu dokazovalo, že i asijská země dokáže úspěšně soupeřit s velmocemi.² Další alternativu pro vietnamské vlastence představovalo šířící se komunistické hnutí, k jehož nejvýznamnějším stoupencům patřil Nguyen Ai Quoc, pozdější prezident Ho Či Min, který ale učení marxismu-leninismu značně přizpůsoboval svým vlasteneckým cílům, což mu během života často vynášelo kritiku od pravověrných komunistů. Komunismus jako cesta k osvobození země se jevil obzvláště lákavým také proto, že ve své doktríně přímo sliboval asistenci a podporu zahraničních komunistů zemím třetího světa – podle Lenina se totiž jednalo o nedílnou součást boje proti kapitalistickému nepříteli. „Nepřejdeme ke komunismu, ale ke komunistům, neboť zde, tak jako i v jiných zemích budou vítáni jako spasitelé, protože slibují přinést všem národům sebeurčení. ... Jestliže je Západ nenávidí, pak Rusové a komunisté musí být dobří.“³ V roce 1930 tak vznikla Komunistická strana Indočíny, která usilovala nejdříve o svržení francouzského imperialismu a obnovení národní nezávislosti, co nejdříve ale počítala také s budováním socialismu a přerozdělením půdy.

Druhá světová válka přinesla do Indočíny jisté uvolnění, protože Francie byla značně zaneprázdněná na evropském kontinentě a oslabila svůj vliv v koloniích. Otázkou času byla také invaze japonských vojsk – v roce 1940 už Japonci okupovali značnou část kontinentu a začali vyvíjet nátlak také na francouzskou koloniální vládu, která podporovala čínské nacionalisty, tedy nepřátele Japonců. Situaci značně změnila německá okupace Francie. Koloniální vláda řízená nyní z kolaborantského Vichy totiž nakonec podepsala se spojeneckým Japonskem smlouvu, která mu povolovala v Indočíně operovat, pokud ponechá francouzskou administrativu. Část Vietnamců příchod Japonců vítala, přestože se záhy ukázalo, že zájmy císařské armády ve Vietnamu se také orientují převážně na brutální vykořisťování země – nadvláda Asiatů však připadala některým obyvatelům už z principu snesitelnější. Především komunisté, jejichž pronásledování francouzskou

² Japonské vítězství nad – již značně zaostávajícím – Ruskem v rusko-japonské válce z let 1904-1905 šokovalo svět a pro asijské národy vykořisťované Západními velmocemi představovalo novou naději a konec iluze o převaze evropské kultury a civilizace nad asijskou. V Japonsku se tehdy kromě Vietnamu zhlédla i Čína. Vize, že Japonsko svým asijským bratrům pomůže zbavit se nadvlády imperialistů, se ale nakonec neuskutečnila. Japonci, usilující o ovládnutí jihovýchodní Asie, sice později Vietnam skutečně osvobodili od francouzských kolonizátorů, sami ale jen zaujali jejich místa. Přesto dosáhl jejich postup u řady Vietnamců značné obliby.

³ TRAN Van Giau. *The first influences of the Russian October Revolution on Vietnamese Politics*. Hoc Tap, 1957. s. 51; s. 64 cit. dle DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 101. Příklon ke komunismu se zkrátka jevil jako nejsnazší a nejvýhodnější cesta k získání vytoužené nezávislosti.

koloniální správou za japonského vlivu v zemi ještě vzrostlo, se ale chtěli zbavit jakékoliv nadvlády – a chaos způsobený válkou jim měl napomoci v jejím svržení. Nguyen Ai Quoc vytvořil v květnu 1941 jednotnou frontu odporu, která měla získat sympatie co nejširšího politického spektra a zaujmout co nejvíce vrstev indočínské společnosti, tedy nejen proletariát a rolníky. Komunistický náboj jednotné národní fronty proto zůstával alespoň ze začátku částečně skrytý. Organizace dostala název Svaz boje za nezávislost Vietnamu (Viet Nam doc lap dong minh), zkráceně Viet Minh.⁴ Zatímco lákala členy na svržení francouzské nadvlády a vyhnání japonských okupačních vojsk, ve skutečnosti už do budoucna plánovala provedení socialistické revoluce.

Ho Či Min pro své hnutí usiloval o zajištění mezinárodní podpory a s velkou nadějí se díval také na Spojené státy. Snažil se Američany přesvědčit, že bojuje jen proti Japoncům, zatímco s Francouzi se chce pouze dohodnout o větší míře svobod a budoucí nezávislosti. Zároveň je ujišťoval o své nekomunistické orientaci – tato jednání ale nakonec nepřinesla žádný podstatný výsledek. Členové Viet Minhu se mezitím cvičili nejen v ideologii, ale také v partyzánském boji. Z jednotlivých vojenských oddílů byla později vytvořena pravidelněji organizovaná Vietnamská osvobozená armáda. Příhodná situace ke změně nastala v roce 1944 po pádu vichistické vlády. Japonci se obávali, že francouzští představitelé jim nebudou nadále projevovat loajalitu, a proto francouzský koloniální aparát rozpustili a vyhlásili nezávislý stát pod vládou císaře Bao Daie. Tento loutkový režim ale pouze zastíral skutečnost, že celé území ovládají japonské jednotky.⁵ Revolucionáři odstranění francouzské nadvlády uvítali a díky nepřehledné situaci se jim podařilo získat pod svou kontrolu značné oblasti na severu.⁶ Vítězící Spojenci mezitím plánovali osvobození Francouzské Indočíny z rukou Japonců – ze severu je pak měly podpořit nacionalistické jednotky generála Ťianga. Viet Minh předpokládal, že japonské jednotky budou zaneprázdněny bojem proti Spojencům, což byla ideální situace pro rozpoutání povstání. Nejpříznivější okolnosti nastaly po vyhlášení japonské kapitulace v noci 16. srpna. Vietnamští bojovníci byli rozhodnuti osvobodit co největší území, aby si zajistili lepší pozici pro pozdější vyjednávání se Spojenci – ti totiž měli s Vietnamem své vlastní plány.

Vietnamci proto sestavili prozatímní vládu v čele s Ho Či Minem, která usilovala o vytvoření nezávislé Vietnamské demokratické republiky. Během několika dnů se Viet Minhu díky odzbrojování Japonců podařilo získat kontrolu nad celým Tonkinem a dobýt Hanoj, v pobřežním

⁴ DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 205.

⁵ MÜLLEROVÁ, Petra. *Vietnam*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2004. 127 s. ISBN 80-7277-255-4. s. 71.

⁶ Postupující Vietnamci těžili jednak z oslabující japonské okupační správy a jednak z masové podpory na venkově. V důsledku války, vykořisťování a rostoucí inflace totiž docházelo zvláště na severu země k hladomorům, které vhněly statisíce obyvatel pod ochranu Viet Minhu. FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 11.

Annamu se ale vyskytly komplikace. Hnutí zde nebylo tak dobře organizované jako na severu a ve městech se mu dostávalo menší podpory. Převzít moc ve starém císařském městě Hue se místním vietnamským bojovníkům ale nakonec podařilo téměř bez odporu Japonců nebo místní vlády. Nejtěžší situace panovala v Kočinčině, kde byl francouzský vliv nejsilnější a Viet Minh zde byl v minulých letech téměř zlikvidován. Moc zde proto od vzdávajících se Japonců převzala nekomunistická národní fronta. Zalarmovaní představitelé místního Viet Minhu se proto rozhodli okamžitě jednat a frontu s jistými obtížemi přesvědčili, že je příliš kompromitovaná kolaborací některých svých členů a že Viet Minh beztak již uznali Spojenci. Po několika drobných střetech se pak povstalcům podařilo ovládnout Saigon, pozice Viet Minhu na jihu země však zůstávala velmi slabá. Úspěšná srpnová revoluce uzavřela éru koloniální nadvlády a obnovila národní nezávislost Vietnamu, kde byla zároveň zrušena monarchie. Císař Bao Dai totiž pod nátlakem abdikoval ve prospěch vietnamského lidu.

Dne 2. září 1945 byla v Hanoji vyhlášena nezávislá Vietnamská demokratická republika. V jejím čele stál prezident Ho Či Min, kterému asistovala prozatímní vláda. Viet Minh měl už tehdy na politické scéně převahu a v poválečných letech se jeho členská základna ještě rozšířila; skutečně triumfálního vítězství se mu ale dostalo v lednu následujícího roku, když drtivě zvítězil ve volbách do Národního shromáždění. Po vyhlášení republiky ale zdaleka nebyl vyřešen její osud. Prezident Ho Či Min sice požadoval úplnou nezávislost Vietnamu, do země ale ze severu na základě postupimských dohod vstoupila čínská nacionalistická armáda, která chtěla Číně zajistit vliv v některých oblastech Vietnamu. Jih země na stejném principu ovládly britské jednotky a panovaly také oprávněné obavy, že Francouzi budou usilovat o obnovení své koloniální říše. Prezident Roosevelt sice prosazoval nezávislost kolonií včetně Vietnamu, Francie ale chtěla pomocí vietnamských zdrojů oživit poválečné hospodářství a nehodlala se země vzdát. Spojené státy nakonec kvůli zachování dobrých vztahů s Paříží a jako dík za vojenskou pomoc ve válce ustoupily. Rooseveltův nástupce Truman pak na dekolonizaci rezignoval zcela a v atmosféře blížící se roztržky se Sovětským svazem odmítal připustit šíření komunistického vlivu. Rozhodl se tedy nebránit Francouzům v návratu do Vietnamu. Již v polovině září se tak Saigon ocitl opět pod francouzskou nadvládou. Ve městě a jeho okolí propukaly násilné nepokoje. V říjnu pak Britové formálně předali území na jih od šestnácté rovnoběžky Francouzům. Příslušníci Viet Minhu byli z oblasti vyháněni, francouzská vláda se ale nezamlouvala ani mnohým nacionalistům. Situace se komplikovala a v roce 1946 už se jasně rýsoval budoucí konflikt.

Ho Či Min se sice nebránil nevyhnutelnému boji, vždy ale upřednostňoval vyjednávání před válkou, a proto se vyhrocenou situací pokoušel řešit nejdříve diplomatickou cestou. Kromě

Francouzů totiž zájmy Viet Minhu ohrožovala také čínská vojska, která drancovala zemi a podporovala konkurenční vietnamské nacionalisty. Raději než nevídanou přítomnost rozpínavého čínského souseda Ho Či Min nakonec zvolil ústupek Francii – pevně totiž věřil, že francouzská přítomnost ve Vietnamu je nevyhnutelně pouze dočasná.⁷ V březnu 1946 tedy podepsal dohodu s Francouzi. Jejich jednotky pak v zemi nahradily armádu generála Ťianga a Francie na oplátku uznala Vietnamskou demokratickou republiku jako „svobodný stát“ v rámci Francouzské unie. Francouzi zároveň do budoucna nevyklučovali sloučení všech tří částí Vietnamu. Ho Či Min, který se stal kvůli dohodě terčem ostré kritiky, přitom původně doufal ve větší zisky.

Francie ale nehodlala své sliby dodržet – autonomie byla v nedohlednu, Francouzi vyhlásili separátní stát Kočinčinu a narůstající odpor v celé zemi násilně potlačovali. Vietnamské pokusy o další jednání navíc končily neúspěšně. Nepokoje vyvrcholily, když francouzské letectvo v listopadu 1946 bombardovalo životně důležitý přístav Haiphong. Při zákroku zahynuly stovky civilistů; byli to ale Vietnamci, kdo nálety vyprovokoval.⁸ V prosinci pak Ho Či Min vyzval k všeobecnému povstání na obranu země. V Hanoji se rozpoutaly těžké boje, které ale Francouzi, jisti si svou převahou, vítali. Tak začala první indočínská válka.

1.2 První indočínská válka

Vietnamci předem počítali s dlouhotrvajícím konfliktem a snažili se na něj připravit. Co se strategie týče, rozhodli se postupovat podle Mao Ce-tungovy taktiky a rozdělit konflikt na tři fáze. Během první, defenzivní fáze se měl Viet Minh především skrývat na svých horských základnách, cvičit se a nabírat sílu k dalšímu boji. Ve druhé fázi měli dostatečně připravení revolucionáři podnikat překvapivé útoky na nepřítele, hlavně na jeho nechráněné základny. Třetí fáze pak měla být ve znamení vietnamské vojenské převahy a všeobecné ofenzivy, díky níž se podaří Francouze zlikvidovat.⁹ Již od začátku bojů projevoval Viet Minh vytrvalou ochotu neustoupit a svého

⁷ Slavný revolucionář se tímto názorem nijak netajil. Obracel se k dávným vietnamským dějinám, když upozorňoval, že menší zlo představují Francouzi, a pronesl: „Dovedete si představit, co by se stalo, kdyby Číňané zůstali? Zapomínáte na naši historii. Kdykoliv Číňani přišli, zůstali tu tisíc let. Francouzi tu, na druhou stranu, zůstanou jen na chvíli. Nakonec budou muset odejít.“ DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 296. Své pocity ale dokázal vyjádřit i stručněji a méně uhlazeně: „Pokud jde o mne, dávám přednost tomu, abych dýchal pět let francouzský hnůj, než abych po zbytek života jedl po čínsku.“ - Jako součást dohody se totiž Vietnamci zavázali po pět let akceptovat francouzskou přítomnost také na severu země. FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 13.

⁸ Celý spor se rozhořel kvůli komplikované otázce celní kontroly nad přístavem a přehnaným francouzským požadavkům. Když pak francouzská loď zadržela vietnamské pašeráky a chtěla je potrestat, neuniklo to vietnamské milici na pobřeží, která po lodi začala střílet. Francouzi palbu opětovali a boje se záhy rozšířily po celém městě. Před samotným bombardováním vydali Francouzi ultimátum požadující složení zbraní, to ale nebylo vyslyšeno. Boje ve městě trvaly několik dní. DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 317.

⁹ DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 325.

početnějšího a lépe vyzbrojeného nepřítele dokázal nemile překvapit především v džungli, která Francouzům nesmírně komplikovala postup. Francouzští vojáci nemohli tušit, odkud na ně nepřítel zaútočí, a nemohli se proto téměř nikde cítit v bezpečí před nečekanými partyzánskými přepady. Místní obyvatelstvo navíc k francouzským kolonizátorům zastávalo převážně nepřátelský postoj. Od počátku války ale měli Francouzi na své straně sympatie Spojených států – v březnu 1947 vyhlásil prezident Truman doktrínu zadržování, která slibovala americkou pomoc všem národům bojujícím proti komunistickým menšinám nebo ohroženým vnějšími komunistickými tlakem.¹⁰

Francouzští velitelé své protivníky často podceňovali, což se jim mnohdy vymstilo. Když například v říjnu roku 1947 francouzské jednotky zaútočily na základnu Viet Minhu v hornaté oblasti Viet Bac u vietnamsko-čínských hranic, podařilo se jim hnutí izolovat a rozptýlit do menších skupin. Velitelé předpovídali brzký konec války, jejich úspěch byl ale pouze dočasný. Francouzi totiž neměli dostatek prostředků, aby ofenzivu úspěšně dokončili. Vůdcům Viet Minhu se navíc podařilo včas uprchnout a v době, kdy francouzský tlak zeslábl, vylepšili strategii a zregenerovali síly k dalšímu boji. Francouzi se tedy alespoň snažili zbavit Viet Minh široké lidové podpory, a proto hledali politickou osobnost, která by díky svým kvalitám a oblibě představovala nacionalistickou protiváhu nesmírně populárního Ho Či Mina a přetáhla tak na svou stranu umírněné odpůrce francouzské nadvlády. Nakonec se rozhodli pro bývalého císaře Bao Daie, který i přes svou nekompetentnost zůstal nejpřijatelnější volbou. V březnu 1949 proto Francouzi uznali jeho vládu výměnou za hospodářské výhody v jižním Vietnamu a za kontrolu nad zahraniční a vojenskou politikou země. Nekomunistická vláda Vietnamců pak měla reálnou šanci získat podporu Spojených států, které se na šíření komunismu v Asii dívaly s rostoucí nedůvěrou. Jak Bao Dai, tak Američané ale trvali na vytvoření skutečně sjednoceného státu v rámci Francouzské unie, proto museli Francouzi neochotně souhlasit s přičleněním Kočičíny ke zbylým územím.

Již v lednu 1948 přešli komunisté do druhé fáze války, kdy začali nepřítele aktivně napadat, a navíc usilovali o rozšíření boje na území Laosu a Kambodže. Z obavy z přímého francouzsko-amerického spojení se Viet Minh také snažil zajistit si mocného spojence. Sovětský svaz se o Vietnam příliš nezajímal a Stalin navíc nedůvěřoval Ho Či Minově ideologické čistotě, v sousední Číně se ale nabízela pomoc sílícího komunistického hnutí. Obzvláště v pohraničních oblastech se tak rozvinula čilá vietnamsko-čínská spolupráce projevující se především zvýšením počtu útoků na francouzské cíle. Ho Či Min se přesto obával, že přímé spojení s Čínou by mohlo Viet Minh připravit o podporu nekomunisticky smýšlejících Vietnamců a také

¹⁰ FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 16.

vyprovokovat Spojené státy k vojenskému zásahu v Indočíně. Jak Peking, tak Moskva ale v roce 1950 uznaly Viet Minh jako legitimní vládu Vietnamské demokratické republiky a přislíbily mu vojenskou a ekonomickou pomoc. Američané byli nuceni reagovat na změnu rozložení sil ve světě. Již na podzim roku 1949 zvítězili v čínské občanské válce komunisté a nacionalistická vláda generála Ťianga byla nucena uprchnout na Tchaj-wan. V Koreji se navíc schylovalo k válce, která naplno propukla v červnu 1950. Podpora Viet Minhu ze strany Číny¹¹ a Sovětského svazu pak byla pro Spojené státy příslovečnou poslední kapkou, která je v bipolárně rozděleném světě přiměla usilovat o svobodný Vietnam bez komunistické vlády. V únoru proto přese všechny výhrady uznaly Bao Daiovu vládu v čele Vietnamského státu v rámci Francouzské unie. Na francouzskou válku v Indočíně také začali přispívat nemalými peněžními částkami. Ve Vietnamu tak současně existovaly dvě legitimní vlády; jedna byla uznávána Západním, druhá Východním blokem. Obě navíc požadovaly moc nad celým územím Vietnamu.

Vietnamci, strádající v uplynulých letech špatnou organizací a nedostatkem výzbroje, zatím využili čínské pomoci, převzali čínský model boje a stranické organizace a připravovali se na přechod ke třetí fázi války, která spočívala v drtivé ofenzivě. Na podzim roku 1950 proto zaútočili na francouzské pohraniční pevnosti a překvapené Francouze donutili k ústupu, čímž získali vládu nad rozsáhlým územím severně od delty Rudé řeky. Vietnamcům se tak usnadnil přísun čínské vojenské pomoci. Další ofenzivu Viet Minhu sice provázely spíše neúspěchy, ty se ale ukázaly být jen přechodné. Viet Minh se totiž z předchozích nezdarů poučil a snažil se poměrně úspěšně útočit na citlivá místa Francouzů. Mezitím se situace v zemi zhoršovala a obyvatelstvo sužované důsledky prodlužované války polevovalo v podpoře bojujícího hnutí. Odpor proti válce ale narůstal i mezi světovou veřejností. V této době také začal Ho Či Min ztrácet vliv na politiku strany a jeho místo zaujala skupina radikálnějších politiků. Stále se však těšil nesmírnému respektu a neopustila ho ani schopnost ovlivňovat masy.

Když se stal v lednu 1953 novým americkým prezidentem zkušený generál Dwight D. Eisenhower, Spojené státy nastoupily cestu radikálnějšího potlačování komunismu – i Eisenhower totiž chápal indočínskou válku jen jako zástupný konflikt boje mezi Západem a silícím komunistickým hnutím. Spojené státy nechtěly jen dále pasivně přihlížet a zadržovat komunismus,

¹¹ Čína Vietnamské demokratické republice dodávala nejen zbraně a další materiál, ale vysílala také vojenské poradce, kteří měli za úkol školit vietnamské vojáky. Do přímých bojů ale tito školitelé zasahovat neměli, dokud nebyla ohrožena samotná existence Vietnamské demokratické republiky. Podle čínských představitelů by totiž vítězství imperialistů v sousedním Vietnamu ohrožovalo postavení samotné Číny. Kromě vojenské výpomoci Čína na svém území nabízela také kurzy pro politické pracovníky. DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 347. Stoupající čínský vliv ale na druhé straně vedl k rozporům uvnitř hnutí a řady Viet Minhu tak opouštěla řada vlastenců, kteří nesdíleli radikální komunistické ideály a nelíbilo se jim maoistické směřování. Tamtéž, s. 355.

ale chystaly se aktivně zasahovat do dění a ovlivňovat ho ve svůj prospěch. Eisenhower také projevil ochotu zvýšit americkou vojenskou pomoc Francouzům, pokud zaujmou vůči nepříteli rozhodnější postup. Zároveň požadoval, aby Francie udělila Vietnamu po skončení války samostatnost. Zástupný konflikt velkého ideologického boje tak měl přijít o nelichotivý punc koloniální války a Ho Či Min měl být připraven o záminku v podobě boje za nezávislost.¹² Francouzům se americké záměry příliš nezamlouvaly, přesto se ale odhodlali k poslední velké ofenzivě. V roce 1953 obsadili pevnost Dien Bien Phu poblíž laoských hranic, která byla opěrným bodem Viet Minhu v oblasti a zajišťovala kontakty s Laosem. Francouzi sice v údolí kolem vesnice shromáždili množství elitních vojáků, strategické výhody ale ležely na straně Vietnamců. Když se Viet Minh koncem roku rozhodl dobýt pevnost zpět, dopravil generál Vo Nguyen Giap vojáky i techniku do těžko přístupných hor kolem údolí a Francouze nečekaně obklíčil. Oslabená Francie doufala, že se válka vyřeší u jednacího stolu, stejně jako Čína a Rusko, které se po Stalinově smrti soustředilo spíše na mírové soužití ve světě. Podle Ho Či Mina a jeho stoupenců ale měla být mírová jednání založena na vietnamských úspěších. Situace obklíčených Francouzů se mezitím stále zhoršovala, protože generál Giap jim výrazně omezil přísun zásobování. Po několika měsících těžkých bojů nakonec vyčerpaní Francouzi, kteří podcenili sílu a odhodlání svého protivníka, v květnu 1954 kapitulovali. Francie neměla bez pomoci sílu k dalšímu boji, jenže Američané se stále nechtěli vojensky angažovat a oslovení Britové zase odmítli účast v prohrané válce. O osudu Francouzů v Indočíně bylo rozhodnuto.

Ihned po triumfu Vietnamců zasedly mezi 8. květnem a 21. červencem delegace Francie, Velké Británie, Sovětského svazu, Spojených států amerických, Čínské lidové republiky, Vietnamské demokratické republiky, Bao Daiova Vietnamského státu a také Kambodže a Laosu k jednáním v Ženevě, která měla mírovou cestou vyřešit indočínský konflikt. Zástupce Vietnamské demokratické republiky Pham Van Dong požadoval zastavení bojů, mezinárodní uznání svrchovanosti a nezávislosti Vietnamu, Laosu a Kambodže, stažení cizích vojsk ze všech zemí Indočíny a konání svobodných voleb ve všech třech zemích - samostatnost v rámci Francouzské unie už přestala být dostačující. Viet Minh sice byl vítězem vojenského konfliktu, výsledky jednání ale podřídily jeho zájmy zájmům mezinárodním a podpory se mu nedostalo ani od čínského nebo sovětského spojence – právě naopak. Sovětský svaz neváhal Vietnam obětovat, aby upevnil své vztahy se Spojenými státy, a Čína chtěla kvůli udržení své vnitřní stability zabránit jakémukoliv americkému vměšování do vietnamských záležitostí. Vietnam měl být rozdělen na dvě části – sever připadl Viet Minhu, který se v oblasti těšil tradičně silnému vlivu, a jih nacionalistickým

¹² FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. Frey, Marc. s. 22.

sotupencům Bao Daiovy vlády. Vietnamská delegace na kompromisní řešení přistoupila pouze na nátlak čínských spojenců. K podpisu příměří došlo 21. července 1954 a jako demarkační linie a nikoliv mezinárodně platná státní hranice mezi severním a jižním Vietnamem byla určena sedmnáctá rovnoběžka.¹³ Zároveň ale vyvstal značný ekonomický problém. Sever a jih země totiž nerozdělovalo jen odlišné politické zřízení, ale také rozdílné přírodní podmínky. Sever představoval průmyslové centrum země, zatímco jižní Vietnam byl tradičně zemědělský.¹⁴ Obzvláště Sever pak v dalších letech trpěl nedostatkem potravin. Francouzi se podepsáním příměří definitivně vzdali svého koloniálního panství v Indočíně a hlavní mocností zodpovědnou za bezpečnost nekomunistických států v oblasti se staly Spojené státy.¹⁵ Na dodržování pařížských ujednání měla dohlížet Mezinárodní dozorčí a kontrolní komise složená ze zástupců Západu, Východu a neutrálního státu. Na červenec 1956 pak byly v obou částech Vietnamu naplánovány svobodné volby, které měly vést ke sjednocení země pod takovou vládou a ideologií, jakou si lid sám zvolí. Výsledky ženevské konference nepřijaly Spojené státy ani Bao Daiův Vietnamský stát. Ujednání totiž nevyklučovalo možnost, že se Vietnam sjednotí pod komunistickou vládou, což by se také pravděpodobně stalo. Dohoda ale byla přijata rozpačitě i v samotném Vietnamu, který kvůli ní přišel o značné územní zisky nabyté v předchozích letech bojů.

1.3 Od míru k válce

Rozdělení Vietnamu na dva územní celky – podle smlouvy pouze dočasné – položilo základy pozdějšímu střetu velmocí, které využívaly Vietnam jako místo svého ideologického boje. Nespokojenost projevovaná s výsledky ženevských jednání dávala tušit, že v zemi nezavládne vytoužený mír, ale pouze přechodné příměří, které nevyhnutelně vyústí v další boje. Vytvoření demarkační linie nejprve vedlo k rozsáhlým přesunům obyvatelstva – příznivci Viet Minhu se přesouvali na sever, zatímco katolíci ze severu hledali útočiště na jihu, kde ještě před ukončením jednání vyhlásil Bao Dai Republiku Vietnam a sám se stal jejím prezidentem.¹⁶ Američané ale

¹³ Vietnamská delegace se sedmnáctou rovnoběžku jako provizorní hraniční pásmo zdráhala přijmout, ještě začátkem července se totiž Ho Či Min společně s čínským ministrem zahraničí Čou En-lajem dohodli na kompromisní šestnácté rovnoběžce. Vietnamci přitom původně požadovali území zasahující daleko více na jih – uvažovali o třinácté rovnoběžce - a Francouzi si chtěli udržet kontrolu mnohem severněji. Na nátlak čínských spojenců ale delegát Pham Van Dong nakonec souhlasil i se sedmnáctou rovnoběžkou. DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 372-373.

¹⁴ WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s. 12.

¹⁵ Toto rozhodnutí nejen změnilo plány americké politiky v Indočíně – od neutrality přešly k přímé podpoře –, ale také představovalo závazek, který se stal Spojeným státům osudným, neboť je na mnoho let dopředu ve Vietnamu zavázal. FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 30.

¹⁶ Celkem na Jih odešlo na osm set tisíc obyvatel, z nichž převážnou většinu tvořili katolíci. Během války byli totiž často spojováni s Bao Daiovou loutkovou válkou nebo s Francouzi a obávali se, že by je i přes vyhlašovaný smířlivý postup k bývalým nepřátelům stíhal útisk ze strany vládnoucí většiny. Zároveň tak odešla většina elit země.

pokračovali v hledání vhodného nacionalisty, který by se dokázal vyrovnat Ho Či Minovi a který by na Jihu posílil antikomunistické smýšlení. Premiérem nové vlády se proto na jejich nátlak stal zapálený katolík Ngo Dinh Diem slibující tvrdý postup proti komunistům. I přes výraznou americkou podporu ale ve svých současnicích vzbuzoval spíše nedůvěru. Diem začal s neúprosným pronásledováním příznivců Viet Minhu, kteří se z různých důvodů rozhodli na jihu zůstat, zakročil ale také proti oblíbeným náboženským sektám Cao Dai a Hoa Hao. Nakonec se mu podařilo upevnit na Jihu svou moc a v roce 1955 se pomocí referenda rozhodl odsunout Bao Daie, když se stal ve zmanipulovaných volbách prezidentem země. Diem tak chtěl zabránit volbám celonárodním, ve kterých by neměl nejmenší šanci zvítězit, a jeho snahy vítaly i Spojené státy. Rozhodnutími ze Ženevy se stejně jako ony vázán necítil, protože je nikdy formálně neuznal. Američané mezitím převzali od Francouzů kompletní odpovědnost za výcvik jihovietnamské armády.¹⁷ Diem ale nebyl dobrým, demokratickým nebo oblíbeným politikem a nespokojenost vzbuzovala i jeho snaha dosazovat členy vlastní rodiny na přední posty ve státě. V zemi bujela korupce i protekcionismus a Diem při prosazování cílů neváhal sáhnout k použití násilí. Nepřátele mu nadělaly i nepovedená pozemková reforma a násilné přesídlování obyvatel, které zbavovaly chudé rolníky půdy. Většinu obyvatel jižního Vietnamu tak spojovala nenávisť k Diemovu režimu a touha po zásadní změně.

Severní Vietnam byl po osmi letech války a několika desetiletích cizí nadvlády konečně svobodným státem, stál ale před celou řadou nelehkých úkolů. Jedním z nich bylo válkou zdevastované hospodářství země. Úrodné oblasti zůstaly Jihu a obyvatelé severního Vietnamu často trpěli hladem. Provádění radikální pozemkové reformy ovšem vyústilo ve vlnu násilí a v další přesuny nespokojených obyvatel, převážně intelektuálů a pracovitých odborníků, do jižního Vietnamu. Hanojská vláda totiž řešila otázku, zda je lepší zásadně přerozdělit půdu v souladu s budováním socialistické společnosti, anebo povolit určité ústupky, aby mohlo dojít ke všeobecnému zlepšení životní úrovně a aby vláda nepřišla o podporu umírněnějších vrstev.¹⁸

Katolíci ostatně patřili k zámožnějším obyvatelům a nepříjemně se jich dotkla pozemková reforma. DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 377-378. Do severního Vietnamu se zase přesunulo asi sto třicet tisíc příslušníků Viet Minhu, kteří se ovšem po celonárodních volbách plánovali vrátit zpět na jih země. FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 38. Někteří členové Viet Minhu ale v zemi zůstali, aby mohli zasáhnout v případném boji.

¹⁷ Oficiální program vojenské pomoci jižnímu Vietnamu schválil prezident Eisenhower v roce 1954. Od té doby postupně Američané přebírali úkoly Francouzů, kteří jižní Vietnam opustili v roce 1956. KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 15.

¹⁸ Prezident Ho Či Min byl zastáncem mírnějšího postupu, další čelní představitelé komunistické Vietnamské strany pracujících se ale řídili příkladem Číny a nakonec prosadili tvrdý postup, který měl připravit cestu budoucí kolektivizaci půdy. Přání očistit vesnické oblasti od kontrarevolučních elementů ale bylo společné všem vůdčím osobám severního Vietnamu. Násilí si nakonec vyžádalo několik tisíc lidských životů, později ale došlo k uvolnění a mnozí zatčení byli propuštěni. Cesta ke kolektivizaci a znárodnění ale byla nastoupena. DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 387-391.

Úsilí Viet Minhu totiž bylo zaměřeno k nadcházejícím celonárodním volbám, do kterých vkládal velké naděje. Již tehdy se ale někteří ze skeptiků obávali nenaplnění ženevských dohod, k čemuž později skutečně došlo. Pomoci se pak hanojská vláda nedočkala ani ze strany Číny a Sovětského svazu. Obě země se snažily o uklidnění napjatých vztahů se Spojenými státy a další podpora Vietnamské demokratické republiky by tyto snahy ohrožovala. Sever se tedy rozhodl nejprve plně soustředit na poválečnou obnovu země a stoupence Viet Minhu v jižní části Vietnamu ponechal svému osudu. Ti se sdružovali s obdobně postihovanými členy sekt Cao Dai a Hoa Hao a společně organizovali ozbrojený odpor proti Diemovi a nejrůznější partyzánské akce. Neoblíbená Diemova vláda, která nebyla schopná samostatné existence, by se bez rostoucí podpory Američanů zhroutila a na pomoci Spojených států se postupně stala zcela závislou. Do země proto proudily obrovské částky určené na poválečnou obnovu a přijížděli stále noví američtí experti. Spojené státy, které se cítily zodpovědné za bezpečnost saigonské vlády a za ochranu země před šířením komunismu, tak uměle udržovaly u moci naprosto neefektivní a neživotný autokratický režim, kterému navíc scházela podpora lidu, místo aby se pokusily o zavedení demokratických reforem. Američané si také dali za cíl vybudovat v jižním Vietnamu schopnou armádu a jejich školitelé připravovali Jihovietnamce na konvenčně vedenou válku. Kulturní rozdíly a jazyková bariéra ale neumožňovaly příliš efektivní spolupráci.

Na severu Vietnamu se mezitím podle sovětského vzoru upevnila vláda jedné strany – komunistické Vietnamské strany pracujících (Lao Dong), která z centra v Hanoji řídila veškerou politiku země. Ho Či Min ve straně definitivně ztratil mocenský vliv a jeho neoficiálním nástupcem se stal radikální Le Duan s praktickými zkušenostmi z jižního Vietnamu, kolem kterého se záhy shromáždil kroužek militaristicky založených příznivců.¹⁹ Hanoj se proto i přes požadavky mocných spojenců rozhodla příznivé situace na Jihu využít a postupně se přikláněla k myšlence sjednocení země ozbrojeným bojem, i když tak riskovala přímým vojenským zásahem Američanů na podporu ohroženého saigonského režimu. Přes počáteční opatrnost tak alespoň stoupal počet teroristických útoků v jižním Vietnamu, kde se mezitím stále stupňoval krvavý hon na příznivce komunismu a odpůrce vlády. K definitivní změně taktiky pak došlo na naléhání komunistů z Jihu v roce 1959. Sever se také soustředil na propracování detailnější strategie a na výcvik bojovníků. Ti odcházeli z Jihu na Sever do výcvikových středisek a pak se vraceli zpět na Jih, aby se zapojili do podvratné činnosti proti Diemovi a jeho režimu. Zároveň začal být budován systém stezek ukrytých

¹⁹ Ho Či Min ustupoval do pozadí od počátku padesátých let, kdy narůstal čínský vliv na činnost Viet Minhu. Po ženevské konferenci mu navíc řada osob zazlívala, že se nepodařilo sjednotit zemi. Svým politickým vzestupem pak stárnoucího a často nemocného muže zastínil právě Le Duan, který se zasahoval za rozhodnou akci na jihu Vietnamu. Prezident Ho Či Min si ale ponechal v roli zahraničního vyjednavče a mluvčího vietnamských zájmů, politického poradce a duchovního otce vietnamského národa, který osvobodil od kolonizátorů. DUKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 408-411.

v džungli vedoucích v pohraniční horské oblasti a spojujících Sever s Jihem. Pozdější Ho Či Minova stezka se stala důležitou tepnou pro přepravu zbraní a zásob i pro přesuny vojenských jednotek. Problematickým pro situaci ve Vietnamu se ale ukázal prohlubující se konflikt mezi dvěma největšími spojenci Hanoje, Čínou a Sovětským svazem. Severní Vietnam se sice orientoval spíše na Čínu, rozhodně odvrhnout Sovětský svaz ale z nedůvěry k Číňanům nechtěl. Představitelé severního Vietnamu se také chtěli vyhnout přímé vojenské intervenci na jihu země, protože ta by mohla vyvolat nesouhlasnou reakci Spojených států a jejich odvetný zásah. Soustředili se proto na vytvoření organizace, která by sloučila obyvatele jižního Vietnamu nespokojené s vládou a usilující o její svržení. Národní fronta osvobození jižního Vietnamu (NFO) vznikla v prosinci 1960 a díky přijatelnému programu byla její členská základna skutečně široká, kromě komunistů tedy zahrnovala také nespokojené buddhisty, katolíky nebo nacionalisty. Obdobně jako při vytvoření Viet Minhu ani zde nebyl kladen důraz na komunistickou ideologii. V únoru pak vznikla sloučením několika vojenských uskupení Lidová armáda osvobození, která byla vojenskou složkou NFO. Armáda se stala známější pod názvem Viet Cong, tedy vietnamští komunisté, jak ji nazývali představitelé saigonského režimu. Obliba Národní fronty osvobození po celém jižním Vietnamu rychle rostla a do jejích řad vstupovalo stále více nespokojených Vietnamců. NFO se také podařilo získat vládu nad rozsáhlými venkovskými oblastmi, kde se mnohdy nevybíravým způsobem snažila podporovat nenávisť nejen vůči saigonskému prezidentovi, ale také vůči jeho americkým poradcům. Diemův režim se ocitl před zhroucením.

Když se stal v lednu 1961 novým prezidentem Spojených států John Fitzgerald Kennedy, situace v jižním Vietnamu byla skutečně neutěšená. Saigonská vláda kontrolovala jen jižní oblasti země, o střední část se vedly neúspěšné boje a severozápad byl plně v rukou Národní fronty osvobození. Nový americký prezident ale z Vietnamu učinil skutečně prvořadý národně bezpečnostní zájem své země, symbol americké vážnosti a důvěryhodnosti ve světě a místo, kde by porážka nenávratně poškodila prestiž Spojených států.²⁰ Amerika se svůj vietnamský závazek snažila naplnit dalším zesílením hospodářské pomoci a mohutným přísunem zbraní a vojenských poradců, stále se ale zdráhala vojensky zasáhnout. Diemovu vládu, která i nadále odmítala provedení jakýchkoliv účinných reforem, se ale i přes veškerou zoufalou snahu stabilizovat nepodařilo. Boj proti NFO navíc postrádal dlouhodobé cíle – snad s výjimkou nasazení amerických

²⁰ Američané zkrátka odmítali možnost, že by ve vietnamském konfliktu mohli prohrát a ztratit tak tvář. FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 62. Na druhou stranu se ale angažovali také na mnoha jiných místech světa – například v Laosu nebo na Kubě - a například čínský vůdce Mao Ce-tung doufal, že se američtí imperialisté přílišnou šíří zájmů sami oslabí, což se později skutečně potvrdilo. DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 427-429. V roce 1961 se navíc vyhrotil ideologický střet mezi Sovětským svazem a Čínou, Američané ale byli natolik zaneprázdněni situací ve Vietnamu, že si tuto jedinečnou příležitost nechali uniknout.

chemikálií, které po mnoho dalších let ničily úrodu a způsobovaly zdravotní komplikace civilnímu obyvatelstvu i samotným Američanům.²¹ Na jaře roku 1963 se navíc ukázalo, že i přes americkou výpomoc nedosáhla jihovietnamská armáda výraznějších pokroků v boji. Stále špatně vycvičení vojáci prohráli s Viet Congem bitvu u vesnice Ap Bac a navzdory velké početní převaze utrpěli těžké ztráty – scházela jim samostatnost a morálka.²² Američtí vojenští poradci totiž ostatně neměli pravomoc donutit jihovietnamské vojáky plnit jejich doporučení. Vláda Spojených států ale nepřestávala líčit úspěchy dosažené ve Vietnamu a budoucnost viděla velmi optimisticky. Právě tehdy se také poprvé projevil vážný rozpor mezi ní a veřejností podněcovanou liberálními médii, která začala o konfliktu informovat otevřeněji.²³ Novináři nechápali, proč Američané Diemovu vládu podporují. Veřejné mínění šokovaly také brutálně potlačované buddhistické demonstrace, během kterých se na protest upálil mnich Ngo Quang Duc. Krize na jihu Vietnamu vyvrcholila a nastalou situaci bylo potřeba řešit.

Nespokojené Spojené státy konečně pochopily, že další pomoc Diemovu režimu nejen nepřináší žádné zlepšení poměrů, ale naopak je v boji s komunismem spíše kontraproduktivní. Na podzim roku 1963 se proto na jihu Vietnamu uskutečnil s jejich tichou podporou převrat, který svrhl nenáviděného Diema i jeho kliku. V čele státu stanul oblíbený generál Duong Van Minh a Diem byl rozvášněným davem zabit. Národní fronta osvobození přišla převratem o část umírněných příznivců, které motivovala především nenávist vůči Diemovi a jeho rodině. Na druhou stranu si ale zbylí členové mohli oddechnout, protože nový režim proti nim nepostupoval tak tvrdě. Sám totiž nebyl příliš stabilní a mezi pučisty bez konkrétního politického programu velmi rychle propukly další boje o moc. Následující dva roky se pak nesly ve znamení nových převratů. Jen tři týdny po Diemově smrti padl rukou atentátníka také prezident Kennedy. Jeho nástupcem se stal dosavadní viceprezident Lyndon B. Johnson, který slíbil převzít politický odkaz svého předchůdce. Severní Vietnam na změněnou situaci v nepřátelském táboře zareagoval stupňováním ozbrojených střetů na jihu země, aby ale příliš neprovokoval mezinárodní situaci, nezapojoval do bojů pravidelné jednotky a ústřední role tak připadla silám NFO. Přesvědčení komunisté v hanojské vládě ale byli přesto rozhodnutí vést boj proti imperialismu podle situace všemi dostupnými prostředky. Ho Či

²¹ Američané používali defolianty, aby mohli lépe sledovat přesuny komunistických jednotek v jinak husté džungli. Zároveň úmyslně ničili úrodu v oblastech s vysokou koncentrací sil NFO, aby jim zkomplikovali zásobování. Použitím chemikálií ale nejvíce trpělo místní civilní obyvatelstvo. KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 18.

²² Bitva u vesnice Ap Bac, kde si podle jihovietnamských informací komunisté zřídili slabě hájenou radiostanici, přitom měla původně sloužit k pozvednutí morálky vojska a mělo v ní být dosaženo snadného vítězství, které by světu dokázalo Diemovy schopnosti. WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s.24.

²³ Tento přístup ale obzvláště v pozdějších letech vedl k paradoxním situacím, kdy se Severovietnamci z amerických novin dozvídali o strategii svého nepřítele i o technických vymoženostech, které hodlal v boji uplatnit.

Min také zdůrazňoval, že na Američany je potřeba útočit, aby si uvědomili svou zranitelnost.²⁴ Johnsonova vláda ale neměla v úmyslu ustoupit, nový prezident totiž plně schvaloval americkou účast ve Vietnamu.

1.4 Vietnamská válka

1.4.1 Předehra války (1964-1965)

Generál Minh se v čele saigonské vlády dopustil několika zásadních chyb: začal se sblížovat s Národní frontou osvobození a naznačil Američanům, ať svou přítomnost v zemi dávají méně najevo. Spojené státy proto ochotně podpořily Diemovy bývalé důstojníky, kteří se v lednu 1964 dostali díky puči k moci. Do jejich čela se postavil generál Nguyen Khanh, kterému sice scházela potřebná politická moc, Spojené státy by ale podpořily kohokoliv, kdo zastával jejich antikomunistický postoj a slíbil stabilizaci poměrů na jihu Vietnamu. Celkovou situaci v zemi zhoršoval také fakt, že nedostatečně bojeschopná jihovietnamská armáda utrpěla další porážky od NFO. Johnson v důležitém volebním roce stále odmítal vyslat do Vietnamu pozemní vojsko, Spojené státy tedy alespoň vystupňovaly tajné sabotážní akce a špionážní lety v severním Vietnamu. Američané se tak snažili odradit hanojskou vládu od podpory jihovietnamských komunistů a zároveň si kompenzovali neúspěch bojových akcí na jihu země. Vojenského velení v Saigonu se nově ujal generál Westmoreland, který na tomto postu obzvláště vynikl. Mezi severním Vietnamem a Spojenými státy sice došlo k prvním náznakům vyjednávání, snaha obou stran ale nebyla příliš upřímná. Washington požadoval uznání nezávislosti jižního Vietnamu a ukončení podpory národněosvobozeneckého hnutí, Hanoj naopak odmítala jakékoliv rozhovory, dokud se Američané zcela nestáhnou ze země.²⁵ Ti ale mezitím hledali záminku, která by jim umožnila zapojit se přímo do bojů na severu Vietnamu, ochromit tak hanojskou vládu a nepůsobit jako agresor, ale jako ochránce demokracie. Dne 2. srpna 1964 zaútočily severovietnamské hlídkové čluny na americký torpédoborec Maddox, který se pohyboval v mezinárodních vodách Tonkinského zálivu. Hanoj totiž dospěla k závěru, že přítomnost plavidla přímo souvisí s nedávným jihovietnamským ostřelováním severovietnamského území. Po druhém – smyšleném – útoku Vietnamců loď opětovala palbu a vyprovokovaná akce následně posloužila Američanům jako důvod pro odvetný útok a letecké bobardování vybraných vojenských cílů v severním Vietnamu.²⁶ Američané se tak poprvé zapojili

²⁴ Podle prezidenta měli vietnamští bojovníci využít skutečnosti, že se Američané velmi bojí smrti. DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 436.

²⁵ FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 81.

²⁶ Nejpravděpodobnější je, že přítomnost útočících vietnamských člunů na amerických signalizačních zařízeních způsobila technická závada. Incident tedy původně byl nechtěný, jako záminka k realizaci dlouho připravovaných plánů ale posloužil výborně. FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha;

do bojové akce na vietnamské půdě.²⁷ Představitelé Spojených států nedlouho poté podepsali Rezoluci o Tonkinském zálivu, která prezidentovi povolovala podniknout nezbytné kroky k odvrácení všech útoků na americké vojáky, k hájení amerických bezpečnostních zájmů a k zabránění další agresi. Johnson se tak při podpoře jižního Vietnamu mohl spolehnout i na přímou účast amerických bojových jednotek. Bylo jen otázkou času, kdy do země Spojené státy hájící se rezolucí vyšlou jednotky pravidelné armády a kdy se naplno rozpoutá nový válečný konflikt.

Také Hanoj totiž přestala skrývat své záměry a reagovala vysláním pravidelných jednotek severovietnamské armády do jižního Vietnamu, kde měly v boji podpořit síly Národní fronty osvobození. Doufala, že se podaří svrhnout saigonský režim dříve, než se Spojené státy plně zapojí do konfliktu. Incident v Tonkinském zálivu posílil severovietnamské vazby na Peking, podporující myšlenku partyzánské války, ochladil ale styky s Moskvou, která se stále zajímala především o mírové soužití. Záhy ovšem došlo v moskevském vedení ke změně, když umírněného Chruščova nahradil Leonid Brežněv. Ten vytušil blížící se válku a rozhodl se ji plně využít ve svůj prospěch – začal Vietnam považovat za jednu z priorit zahraniční politiky, vítal oslabení Američanů válkou a snažil se zmírnit ideologický vliv zneprátelené Číny²⁸. Severní Vietnam, který se stal během uplynulých let plnohodnotným socialistickým státem, se tak mohl těšit na přísun sovětského vojenského materiálu. Podíl sovětské pomoci během několika let zastínil podporu proudící z Číny, která naopak oslabovala. Navzdory čínskému a sovětskému vlivu si ale Vietnam dokázal zčásti udržet svůj vlastní charakter.

V listopadu 1964 vyhrál Johnson svým umírněným postojem a důrazem na sociální reformy s převahou prezidentské volby. V Saigonu se zatím stupňovaly boje o moc mezi jednotlivými politiky a důstojníky. V srpnu odstoupil po dlouhotrvajících protestech generál Khanh, kterého nahradila civilní vláda, generál si ale podržel část své moci a město ovládl naprostý zmatek. Podle informací amerických zpravodajských služeb hrozilo, že se bez vnějšího zásahu komunisté zmocní vlády během tří až šesti měsíců.²⁹ Hanoj, dobře si vědoma blížícího se vítězství, stupňovala

Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 82.

²⁷ Již v roce 1962 ale prezident Kennedy povolil Američanům opětovat palbu, pokud na ně nepřítel zaútočí. K tomuto kroku ho vedly časté partyzánské útoky proti americkým základnám. Pro boj ale nadále existovala přísná opatření – Kennedy vysloveně nechtěl, aby se o Američanech přítomných v zemi hovořilo jako o bojových jednotkách v pravém slova smyslu. KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 21.

²⁸ Čína se totiž Sovětskému svazu snažila konkurovat právě v roli pomocníka utiskovaným zemím třetího světa, která tradičně náležela Moskvě. Podporou severního Vietnamu také dávala okázale najevo mocenskou převahu v regionu.

²⁹ Američané se ale ještě stále zdráhali přímo zasahovat - Johnson měl navíc krátce po volbách. DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 438

ozbrojený tlak a Viet Cong podnikal teroristické útoky na americké cíle. Na rostoucí vietnamskou agresi a americké ztráty na životech zareagoval Johnson leteckými útoky na severní Vietnam, protože předpokládal, že bez oslabení Severu a přerušení jeho podpory silám Národní fronty osvobození se situace na Jihu nikdy neuklidní. Nutnost leteckého zásahu potvrdily také výsledky prosincové bitvy u Binh Gia, které opět prokázaly bojovou neschopnost jihovietnamské armády – špatně vyzbrojení příslušníci NFO zde zmasakrovali dvě elitní jihovietnamské jednotky. Omezené odvetné letecké útoky na vybrané cíle postupně přerostly v rozsáhlé bombardování téměř celého území Vietnamské demokratické republiky. Přímou záminkou k zahájení mohutné letecké ofenzivy se stalo přepadení několika amerických vrtulníkových základen v únoru 1965. Johnson jako odvetu nařídil časově neomezenou operaci Rolling Thunder (Dunivý hrom), která přinesla alespoň částečné uklidnění situace. Ve své první fázi, která trvala od března do června, se letecká ofenziva zaměřovala především na oblasti kolem Ho Či Minovy stezky a snažila se tak přerušit kontakty severního a jižního Vietnamu.³⁰ Provoz na stezce se ale ani přes těžké bombardování nezastavil, Vietnamci pružně reagovali na americké útoky a pohotově opravovali škody.³¹ Další z cílů letecké ofenzivy, snaha přimět Hanoj k jednání o ukončení války, se tak opět nezdařil. K přerušení náletů přesto během války docházelo vždy jen na omezenou dobu a to v případech, kdy chtěli Američané projevit dobrou vůli a zlepšit své postavení v očích světové veřejnosti.

V Saigonu se mezitím dostala nekrvavým převratem k moci vojenská skupina pod vedením budoucího premiéra Nguyen Cao Kyho a Nguyen Van Thieua, jenž se stal prezidentem. Přislíbili užší spolupráci se Spojenými státy a odmítli styky s Národní frontou osvobození a jejich vláda se v krátké době stabilizovala. Ochrana amerických vojenských základen, především klíčového Da Nangu, si ale vynutila závažné změny i v politice Washingtonu. V březnu 1965 tak na žádost generála Westmorelanda do Vietnamu dorazily první plně vyzbrojené pravidelné jednotky americké armády. Začala fáze takzvané amerikanizace vietnamské války a do země postupně proudily další statisíce vojáků, jejichž užitečnosti v boji si byli Jihovietnamci dobře vědomi. Mělo-li od té doby dojít v jižním Vietnamu k pokrokům, Američané se o ně museli sami zasloužit. Další vývoj událostí tak potvrdil slova amerického velvyslance Taylora: „Jakmile bude zřejmé, že jsme připraveni převzít novou zodpovědnost, pokusí se jihovietnamská vláda s velkou pravděposobností svalit na nás jiné úkoly pozemních sil. Vzrůstající síla pozemních vojsk v jižním Vietnamu zvýší možnost

³⁰ Američané měli zpočátku výběr cílů poněkud omezený. Nesměli například střílet na rozestavěná protiletadlová děla nebo na vlaky vezoucí do severního Vietnamu válečný materiál – Vietnamcům totiž s výcvikem a technickou přípravou pomáhali Rusové a pokud by je piloti Spojených států omylem zabili, mohly vzniknout mezinárodní komplikace. KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 36.

³¹ WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s. 65-66.

napětí u domácího obyvatelstva. Bílý voják, tak jak je vyzbrojen, vybaven a vycvičen, není vhodný do bojů proti partyzánům v asijských lesích a džungli. Francouzi se o to pokusili a ztroskotali. Pochybuji, že americké jednotky by to zvládly podstatně lépe. ... Nakonec zbývá ještě otevřená otázka, jak dokáže cizí voják odlišit příslušníka Vietcongu od přátelsky smýšlejícího vietnamského rolníka.³² Situace na Jihu ale byla z hlediska Američanů skutečně kritická – Národní fronta osvobození ovládala téměř tři čtvrtiny území a opěrné body se jí dařilo zřizovat především ve vesnicích, zatímco saigonská vláda si zajišťovala vliv jen ve větších městech. Spojené státy se proto rozhodly také pro zvýšení výdajů na armádu – do Vietnamu měli dorazit další vojáci, měla být zintenzivněna letecká ofenziva a zásadně přepracována strategie boje – Westmoreland mimo jiné získal pravomoc postupovat proti NFO ofenzivně. Díky dalekosáhlým rozhodnutím z července 1965 tak sice započala americká pozemní válka ve Vietnamu, prezident Johnson ale prohlašoval, že ke změně americké politiky nedošlo a odvolával se na rezoluci o Tonkinském zálivu.³³ Ve světě i v samotné Americe se přitom postupně zvedala vlna protiválečných nálad odsuzujících americkou vojenskou angažovanost v strategicky nevýznamné vzdálené zemi. Do popředí se také v různých časových intervalech znovu dostávaly snahy o mírové řešení konfliktu, žádná ze stran se ale nechtěla uchýlovat ke kompromisům a dohoda zůstávala na mnoho let nemožnou.

Westmoreland rozvrhl svůj postup v jižním Vietnamu do několika fází – nejprve chtěl do konce roku stabilizovat situaci v zemi, v roce 1966 pak měli Američané přejít do ofenzivy a na další rok naplánoval Spojeným státům slavné vítězství.³⁴ Vzhledem k intenzitě válečných operací se stal poměrně záhy bojištěm doslova celý jižní Vietnam. Odpor, který mohly hůře vyzbrojené jednotky Národní fronty osvobození Američanům klást, byl zpočátku velmi malý a jejich ztráty prudce narůstaly. Komunisté ale projevovali značnou vytrvalost a jejich strategickou výhodou byla i znalost terénu, takže se mohli pro prohrané bitvě účinně stáhnout a zamezit dalšímu pronásledování. Navíc kladli svému nepříteli do cesty miny a různé léčky. Američané chtěli v dlouhodobém plánu komunistické jednotky vyčerpat a soustředili se na vyčištění vybraných oblastí od severovietnamských vojáků nebo bojovníků Viet Congu, ti se ale často přímým střetům vyhýbali. Jihovietnamská armáda operující společně s Američany dosahovala v boji značně neuspokojivých výsledků³⁵ a tak dostala za úkol alespoň bezpečnostní zajištění osvobozených

³² Taylor Sboru náčelníků štábů, 22. 2. 1965. In FRUS 1964-1968, díl 2: Vietnam, leden-červen 1965, Washington 1996, s. 347 cit. dle FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 95.

³³ FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 99.

³⁴ FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 104.

³⁵ Situace se změnila k lepšímu po bitvě v údolí Ia Drang, kde se jim podařilo s převahou porazit jednotky NFO. Saigonské armádě se tak dostalo vítané morální podpory. KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1.

oblastí. Většinu hlavních akcí v počátečních fázích války tedy prováděli američtí vojáci a jejich spojencům z jižního Vietnamu tak zůstávaly spíše jen podřadné úkoly. Tím se ovšem Jihovietnamci neučili samostatnosti a jejich efektivita se nemohla reálně příliš zlepšit. Přesto mohli být Američané s výsledky svého prvního roku ve válce spokojeni. Komunisté postupně ztáčeli pozice, těžké nálety vyčerpávaly severní Vietnam a saigonská armáda dosahovala alespoň malých pokroků. Na druhou stranu se ale začínalo ukazovat, že opotřebovat nepřítele nebude tak jednoduché.

1.4.2 Americká převaha (1966-1967)

V dalších dvou letech se přesto Američanům a Jihovietnamcům dařilo na bojišti dominovat a v jejich prospěch svědčily i oficiální soupisy padlých.³⁶ Spojeným státům se také skutečně podařilo udržet saigonský režim a získat zpět rozsáhlé části území ovládaného nepřítelem. Od počátku roku 1966 zesilovali Američané svou ofenzivu, během které se jim hned v lednu podařilo vyčistit značná území od zbytků sil Národní fronty osvobození. Americká armáda navíc vyvíjela na komunisty neustálý tlak, aby nemohli upevnit své otřesené pozice. K obzvláště těžkým bojům docházelo pravidelně především v deltě Mekongu, kde od roku 1966 elitní americké jednotky ničily komunistické základny a sklady zbraní a snažily se přerušit zásobovací stezky. Na jaře roku 1967 pak zahájily Spojené státy rozsáhlou operaci, která měla za cíl najít a zničit hlavní velitelství NFO. Při několikaměsíční likvidační akci se jim podařilo dobýt a zdevastovat oblast takzvaného Železného trojúhelníku, rozkládající se nedaleko Saigonu, velení Národní fronty osvobození se jim přesto eliminovat nepodařilo. Američané se ale na bojišti setkávali také s řadou neúspěchů, především po organizační stránce. Převážně v osvobozených oblastech často postupovali bez konkrétnějších plánů a jimi dobytá území po jejich odchodu nezřídka znovu ovládly síly NFO. Také situace v samotné armádě nebyla příznivá. Jednalo se většinou o velmi mladé muže z nižších vrstev, kteří čelili obdobným komplikacím jako v letech před nimi Francouzi. Ve Vietnamu neexistovala žádná fronta, nepřítel byl nevyzpytatelný a mohl číhat kdekoliv, vojáky ale děsily také nášlapné miny, střelba ze zálohy a nejrůznější pasti. Pomíjivé pokroky v boji, stále se nedostavující vítězství

Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 52.

³⁶ Bylo ale běžnou praxí, když oba zneprátelené tábory tvrdily, že bitvu vyhráli právě oni a že nepřítel utrpěl značné ztáty. WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s. 67. Podle některých názorů byly nižší ztáty Američanů způsobeny nejen lepšími zbraněmi a vyšší bojovou morálkou, ale především stylem boje a záchranných akcí. Podlé této teorie nepostupovali komunističtí velitelé uváženě a do boje nasazovali příliš mnoho mužů – za ztráty utržené při bezhlavých masových útocích se totiž nemuseli nikomu zodpovídat. Stejně tak se severovietnamští vojáci a síly NFO příliš nevěnovali péči o zraněné, na rozdíl od Američanů, kteří organizovali často nebezpečné záchranné akce. KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 88-92. Americké akce ale byly veřejnosti vydávány za úspěšnější, než ve skutečnosti byly, a navíc obalené dávkou optimismu ohledně dalšího vývoje války. Oficiální statistiky se tak často výrazně lišily od údajů určených pro veřejnost. WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s. 74. Výjimkou samozřejmě nebylo ani zatajování některých neúspěchů, nelze se proto divit deziluzi, když zdánlivě vyhraná válka stále nekončila.

a otázky po smyslu vietnamské války pak těžce zasahovaly jejich psychiku, což ovlivňovalo i morálku a bojovou schopnost. Postupem času se také američtí vojáci začínali nudit a neplnili své úkoly s plným nasazením. Potvrdila se i obava velvyslance Taylora zdůrazňující kulturní rozdíly mezi Američany a jejich jihovietnamskými spojenci; jazykovou bariéru často prohlubovala také neschopnost a nechuť porozumět vietnamské společnosti. Američané se ke svým vietnamským spolubojovníkům často chovali přezíravě a s pocitem kulturní nadřazenosti. Jihovietnamci naopak těžce snášeli okázale projevovanou americkou převahu.

Během roku 1966 také pokračovala americká operace Rolling Thunder, jejíž dosah se ale prodlužoval více na sever. Kromě vojenských cílů, kterých ostatně severní Vietnam neměl mnoho, se Američané velmi brzy zaměřili také na civilní oblasti. Druhá fáze operace od června 1966 se tak zaměřovala na palivová zařízení, skladiště pohonných hmot a na komunikační síť. Stejně tak hlavní město Hanoj a důležitý přístav Haiphong unikaly náletům jen zpočátku války a kvůli hustým zástavbám pak během devastujících náletů obě největší severovietnamská města utrpěla vždy obrovské civilní ztráty. Bombardování vedené spíše kvůli psychologickému efektu skutečně způsobovalo v severním Vietnamu značné škody – v roce 1965 shodili Američané nad jeho územím 63 000 tun bomb, o rok později 136 000 tun a v roce 1967 dokonce 226 000 tun bomb.³⁷ Velké ztráty mezi civilním obyvatelstvem přinášelo také používání napalmu. Američané se ostatně snažili, aby jimi napáchané škody byly co největší a aby se jim tak podařilo zlomit bojeschopnost a odhodlání severního Vietnamu – Hanoj měla pod tíhou katastrofické situace kapitulovat a uchýlit se k jednacímu stolu.³⁸ Operace Rolling Thunder sice Severovietnamce oslabila, jejich odpor ale přesto nezlomila. Sami také s pomocí sovětských protiletadlových děl způsobili Američanům četné ztráty a navíc bombardování severního Vietnamu vyvolalo značné rozhořčení mezi světovou veřejností. O nápravu škod způsobených nálety se Severovietnamci snažili se sovětskou a čínskou pomocí. Ostatně právě spojenectví se sousední Čínou, která poněkud neupřímně vyhrožovala vstupem do války, chránilo Hanoj od přenesení pozemních bojů do severního Vietnamu.³⁹ Poslední fáze ofenzivy Rolling Thunder začala na jaře 1967 a soustředila se na nejrůznější průmyslové objekty a také na letiště. S náročnou situací se ale musela vypořádat také severovietnamská armáda a příslušníci Národní fronty osvobození, kteří obzvláště v počátcích války utrpěli obrovské ztráty. Jejich vojenská velitelé ale zareagovali změnou strategie a soustředili se více na taktiku malých

³⁷ FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 100-101.

³⁸ Spojené státy sledovaly za cíl naprostý rozvrat severovietnamského průmyslu a oslabení vojensko-ekonomického potenciálu země. KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 27.

³⁹ V roce 1966 se ale vyostřilo napětí mezi severním Vietnamem a Čínou, které souviselo s rostoucí orientací Hanoje na Moskvu. I po opětovném uvolnění vztahů pak zůstala jistá vzájemná nedůvěra.

ozbrojených skupinek bojujících zblízka, čímž připravovali Američany o výhodu letecké převahy. Komunisté přesto raději útočili na jihovietnamské síly, které se nedokázaly tak účinně bránit. Američané proto museli v reakci na nový postup protivníka zbytečně štěpit síly a pověřit část vlastních vojáků úkoly, které byly původně přidělené Jihovietnamcům. Vietnamci také ve svém boji proti Američanům zneužívali venkovské obyvatelstvo, které se snažili ideologicky ovlivnit. Od roku 1966 se na konfliktu v jižním Vietnamu podílelo stále více pravidelných jednotek ze severního Vietnamu a v zemi se konaly masivní odvody do armády. V důsledku odlivu mužů na bojiště strádalo zemědělství a mezi obyvateli se objevil nový nepřítel – hlad. Situaci neulehčovala ani probíhající letecká ofenziva, která měla definitivně rozložit severovietnamské hospodářství. Neúspěchy na bojišti a zhoršující se ekonomickou situaci si komunističtí vojáci často kompenzovali násilím vůči civilnímu obyvatelstvu – v prosinci 1967 například provedli masakr ve vesnici Dak Son.⁴⁰

Spojené státy byly na žádost armádních velitelů nuceny vysílat do Vietnamu stále více vojáků a zbraní, což nemalou měrou zatěžovalo americké hospodářství, a znepokojující byly také narůstající ztráty na životech. Celková situace v Saigonu se ovšem příliš nelepšila. U moci se sice stále drželi generálové Ky a Thieu, bez štědré americké pomoci by ale i jejich vláda padla. Oporu sice nacházela mezi armádou, katolíky a čínskou a vietnamskou hospodářskou elitou, velké oblibě u zbytku Jihovietnamců se ale netěšila. Vláda také nepodnikla žádné kroky směrem k demokratizaci a rozvoji hospodářství, což vedlo k narůstajícím nepokojům obyvatelstva, které vyvrcholily buddhistickým povstáním v březnu 1966. V Saigonu, Hue a Danangu se téměř nedařilo udržet veřejný pořádek, na protest proti vládě se opět upalovali mniši a mnišky a hrozilo propuknutí občanské války, koncem června byl ale odpor za cenu velkých ztrát na životech zlomen, protože mu scházela větší koordinace. Pokračující válka také zanechávala na obyvatelích jižního Vietnamu skutečně hluboké stopy. Venkovské obyvatelstvo s tradičními vazbami k půdě a předkům bylo násilím přesídlováno do utečeneckých táborů a do chudinských čtvrtí měst, kde se začala rozmáhat kriminalita. Posledním útočištěm chudých Vietnamců se také často stávala armáda, která ale přesto nenabízela dostatečné finanční ohodnocení. Jihovietnamští vojáci byli demoralizovaní, náchylní k dezercím a často bez základního výcviku. Američané se špatný stav armády vytrvale pokoušeli změnit, výsledků ale dosáhli jen zčásti.⁴¹ Zároveň přestávalo fungovat hospodářství a země se stala zcela závislá na americké podpoře. Překážkou společenské stability byla také všudypřítomná

⁴⁰ Obyvatelé vesnice odmítli spolupracovat s Viet Congem a poskytovat mu zásoby potravin. Většina místních zahynula, především ženy a děti. KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 88.

⁴¹ FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 114.

korupce.

Ve Washingtonu se zatím stále hájili myšlenkou zadržování komunismu a teorií domina a nechali se uklidňovat optimistickými hlášeními vojenských velitelů o situaci ve Vietnamu. Kritici války byli odsouváni z významných pozic ve státě, na druhou stranu se ale prezident Johnson snažil omezovat také nestřídmé požadavky armádních generálů, kteří žádali stále větší přísuny vojáků a ještě drastičtější opatření vůči severnímu Vietnamu. Johnson totiž neprojevoval potřebnou rozhodnost a vždy se snažil volit střední cestu. Stejně tak rostoucí americká snaha uchýlit se k mírovým rozhovorům byla ještě v roce 1967 myšlena upřímně jen zpola – její hlavní motivací byla především snaha uklidnit veřejné mínění ve Spojených státech i na mezinárodní scéně. To se totiž stále více obracelo proti Spojeným státům. V Americe narůstaly protesty studentů, kteří válku ve Vietnamu nechápali jako konflikt posilující nepřímo také bezpečnost Ameriky a Západu, ale jako neoprávněné vměšování do vnitropolitických problémů vzdálené země. Protiválečné nálady zastávali také zástupci novinářských a politických elit a velké části veřejnosti vadilo, že konflikt trvá neúměrně dlouho. Američanům se ostatně pro konflikt ve Vietnamu nepodařilo získat ani významné vojenské spojence. V počátcích války se mohly Spojené státy v omezené míře spoléhat na Jihokorejce, částečné pomoci se jim dostalo také od Tchaj-wanu, Thajska a Filipín. Několik tisíc vojáků vyslala Austrálie s Novým Zélandem, veřejné mínění v obou zemích proti jejich účasti ale ostře protestovalo. Vojenskou pomoc Američanům přímo odmítla Velká Británie, což se Johnsona hluboce dotklo. V Británii navíc panovaly silné protiválečné nálady, stejně jako ve Francii, kde prezident de Gaulle nedokázal pochopit, proč se Američané nepoučili z chyb Francouzů, chovají se ve své zahraniční politice příliš sebejistě, vměšují se do záležitostí, po kterých jim nic není, a projevují tendenci manipulovat s malými národy.⁴² Spolková republika Německo sice také vojáky nevyslala, stala se ale velmi štědrým sponzorem saigonské vlády.

1.4.3 Přelomový rok (1968)

Revoluce na jihu Vietnamu ztrácela s rostoucí americkou přítomností na intenzitě, a proto se jí Národní fronta osvobození rozhodla podpořit dlouho připravovanou mohutnou ofenzivou. Jejím cílem bylo destabilizovat situaci v jižní části země a donutit Spojené státy uznat porážku a přesunout se k jednacímu stolu. Ofenziva, kterou připravil hrdina od Dien Bien Phu, generál Giap, kombinovala povstání ve všech větších městech a rozsáhlé akce na venkově. Obrovský rozsah měl rozptýlit síly bojujících Američanů a Jihovietnamců. Aby odlákal pozornost a oslabil americkou obranu, oblehl Giap 21. ledna 1968, tedy krátce před propuknutím ofenzivy, důležitou americkou

⁴² FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 145.

základnu v horské vesnici Khe Sanh, ležící v těsné blízkosti demilitarizované zóny. Značná část americké armády ve Vietnamu proto byla v průběhu ledna vázána v těžkých bojích s Giapem, zatímco komunisté pašovali do měst zbraně a chystali se k útoku. Ten zasáhl Američany a Jihovietnamce o to palčivěji, že většina vietnamských vojáků nebyla kvůli novoročním svátkům ve službě. Vinu lze ale přičíst také americkému velení, které podcenilo četné varovné zprávy. Ofenziva proto vypukla naprosto nečekaně v noci 31. ledna 1968 během novoroční slavnosti Tet, kdy byl tradičně dodržován klid zbraní. Povstalci – severovietnamští vojáci i vojáci NFO – poměrně organizovaně útočili po celé zemi na budovy patřící Američanům nebo jihovietnamské vládě, hlavní boje se ale vedly v Saigonu a Hue. Komunisté doufali, že jejich akce vyvolá lidové povstání, které svrhne saigonskou vládu a vyžene Američany z Vietnamu. Následovalo ale zklamání, protože ofenziva na Jihu nezískala dostatečnou podporu civilních obyvatel. Velkolepá partyzánská akce se sice minula účinkem, celou zemi ale přesto zachvátil chaos. V Saigonu byli povstalci poraženi poměrně záhy a během necelého měsíce tam byla zlikvidována poslední ohniska odporu. Během několika dnů až týdnů pak byly prudké střety ukončeny také ve zbylých oblastech země. Povstalcům se více dařilo jen ve starobylém a nábožensky významném Hue, které se jim podařilo dobýt téměř celé. Američanům se po těžkých bojích o každý dům a rozsáhlém bombardování podařilo porazit povstalce až po několika týdnech tuhého odporu. V polovině března tak byly všechny oblasti od povstalců oficiálně vyčištěné, základnu Khe Sanh se ale podařilo osvobodit až o měsíce později. Saigonský režim se v konečném výsledku nepodařilo ani svrhnout, ani oslabit. Naopak Viet Cong utrpěl tak těžké ztráty, že se z nich již nikdy plně nezotavil. Národní fronta osvobození tak na Jihu ztratila své výsadní postavení a provádění operací v oblasti většinou převzali vojáci pravidelné severovietnamské armády.⁴³ Hanoj zároveň pochopila, že pouze na bojišti se jí Spojené státy porazit nepodaří. Ofenziva ale komunistům přinesla významné vítězství v politické rovině, když dopomohla k mohutné eskalaci protiválečných nálad. Řada amerických a jihovietnamských vojáků si totiž potlačování povstalců doslova užívala a během ofenzivy tak zahynulo na čtrnáct tisíc civilistů a na dvacet pět tisíc jich bylo zraněno. Národní fronta osvobození pak mohla své ztráty vyčíslit na čtyřicet tisíc mužů. Státisíce lidí se navíc ocitly bez přístřeší a ve městech byly nenávratně zničeny také četné kulturní památky.⁴⁴ Americká veřejnost díky zprávám o ofenzivě Tet zjistila, jak otřesná situace panuje v zemi, ve které se Spojené státy už léta snaží

⁴³ Důvodem, proč ofenziva selhala, byl její příliš rozsáhlý záběr. Soustředění se na velké množství cílů pak povstalce vyčerpalo. KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 116. Američané navíc dokázali, že i přes sporné úspěchy ve venkovských oblastech mají nad komunisty převahu v konvenčním boji. WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s. 103.

⁴⁴ FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 131-132.

udržovat pořádek a bezpečnost. Pochopila také, že američtí představitelé o průběhu celé války a o blížícím se vítězství neinformovaly pravdivě. Propagandistický dopad ofenzivy ale Hanoj plánovala již od počátku. Generál Westmoreland chtěl vojenské výhody po potlačení ofenzivy využít a zlikvidovat přežívající odpor NFO, Johnson mu ale vzhledem k radikálně změněné politické situaci v Americe nemohl a ani nechtěl poskytnout potřebné jednotky. Generál proto svou optimisticky velkolepou akci neuskutečnil; netrvalo dlouho a byl odvolán z funkce a odklizen na prestižní post bez faktické moci. Na jeho místo došel poněkud pasivnější Creighton Abrams. Začaly se také objevovat první požadavky na takzvanou deamerikanizaci války, během které by větší odpovědnost za vedení bojů převzali sami Jihovietnamci, čas pro ni ale ještě neuzrál.

Johnson, který ztratil důvěru národa, zastavil pod tlakem okolností dočasně nálety na sever od dvacáté rovnoběžky a začal usilovat o mírové rozhovory výměnou za ukončení letecké ofenzivy. Na druhou stranu ale vystupňoval bombardování oblasti mezi sedmnáctou a dvacátou rovnoběžkou. Ztracenou oblibu ale zpět nezískal a rozhodl se proto nekandidovat v nadcházejících prezidentských volbách. Severní Vietnam ale na Johnsonovu nabídku přistoupil a v květnu 1968 se v Paříži rozeběhly ostře sledované mírové rozhovory, přesněji jejich předběžná fáze. Přestože rozhovory zpočátku neřešily ani skutečně zásadní otázky, k dohodě jednajících strany nedospěly a pokrok se dlouho nedostavoval. Mírové snahy totiž opět sloužily jen k oklamání veřejnosti, zatímco se obě strany snažily situaci rozhodujícím způsobem vyřešit na bojišti. Dne 1. listopadu ale prezident Johnson podle domluvy nařídil ukončení operace Rolling Thunder. Přerušeni letecké ofenzivy Severovietnamci uvítali, mohli totiž obnovit poničený systém protivzdušené obrany. Veškerou bojovou sílu pak mohli soustředit do jižního Vietnamu, kam se ale upírala i pozornost Američanů. Vojenská aktivita v oblasti tak výrazně vzrostla. Američané se pod Abramsovým vedením přizpůsobili taktice Vietnamců a snažili se operovat v malých oddílech, které pročešávaly džungli, od této taktiky ale muselo být později upuštěno. Proti rozptýleným silám Národní fronty osvobození byl jejich postup poměrně úspěšný a podařilo se jim vážně narušit již tak oslabenou infrastrukturu fronty. Dopouštěli se ale značné brutality, a to i proti civilistům, což v daných oblastech mnohdy zvyšovalo sympatie k NFO. V květnu se živořící Národní fronta osvobození pokusila o další ofenzivu, druhý pokus byl však ještě méně úspěšný a povstání bylo záhy zlikvidováno. Američanům se začalo dařit pacifikovat jih Vietnamu. Zároveň stoupl počet vojáků jihovietnamské armády, která také prodělala lepší výcvik a dostala modernější výzbroj. Vietnamci navíc dostávali při provádění vojenských operací větší prostor, aby získali cenné bojové zkušenosti a mohli se připravit na pozdější převzetí zodpovědnosti. Američané se totiž konečně začali připravovat na odchod ze země. Jihovietnamci, kteří si na nezbytnou přítomnost Američanů a jejich finanční

pomoci během let zvykli, ale jejich odchod chápali jako zradu, cítili se slabí, zranitelní a opuštění. Stejně tak saigonská vláda se zdráhala převzít odpovědnost za osudy své vlastní země.

1.4.4 Závěrečná léta (1969-1975)

V prezidentských volbách zvítězil vyhlášený antikomunista Richard M. Nixon, který sliboval ukončení války a voliče navnadil na svůj tajný plán nabízející zaručené řešení – pochopitelně žádný neměl. Nixon byl ve skutečnosti dlouholetým příznivcem americké války ve Vietnamu a pravidelně se zasazoval o co nejtvrďší postup proti nepříteli. Když ale na počátku roku 1969 nastoupil do Bílého domu, pochopil, že ve válce již nelze vojensky zvítězit. Kvůli jižnímu Vietnamu zapadaly Spojené státy do stále větších problémů, a bylo proto třeba zbavit se této přítěže, než bude příliš pozdě. Z Vietnamu chtěl Nixon odejít co nejdříve, zároveň si ale přál zachovat Spojeným státům tvář a ze svých závazků se vyvázat pokud možno čestně – jižní Vietnam tak neměl být ponechán na milost komunistickým silám příliš nápadně. Za Nixonovy vlády tedy začala takzvaná fáze vietnamizace války, během které byli američtí vojáci postupně stahováni do vlasti a hlavní odpovědnost za situaci na vietnamském bojišti zůstávala na samotných Vietnamcích, zatímco Američané se vrátili jen do role poradců. Veřejnost tato změna částečně upokojila, celý proces si ale představovala rychlejší. Stejně tak vojenští velitelé vietnamizaci příliš neocenili, protože ji vnímali jako vojenskou porážku – oprávněně totiž nevěřili, že by samotní Jihovietnamci mohli válku vyhrát. Sami američtí vojáci pak na pozvolný proces vietnamizace reagovali zvýšenou pasivitou. Necháпали, proč zrovna oni mají v zemi dále zůstat a umírat. Odchodu vojáků přesto předcházely další vojenské akce, které měly dohnat Hanoj k jednacímu stolu. Hned v únoru nechal Nixon bombardovat kambodžské pohraniční oblasti, které často sloužily Severovietnamcům jako základny. Podařilo se mu tak dočasně narušit spojnice mezi Severem a Jihem. Z celkového hlediska ale bylo konečné období války spíše vojensky méně významné a situace na bojišti stagnovala.⁴⁵ Stále probíhaly vyčišťovací akce a monitorovací lety nad severním Vietnamem, konflikt se ale řešil především u jednacího stolu. Pařížské mírové rozhovory byly oficiálně zahájeny 25. ledna 1969, dlouhou dobu je ale provázela nejednotnost názorů a neochota účastníků přijímat kompromisy. Problém se vynořil také kolem požadavku Hanoje, aby byli na jednáních přítomni také zástupci Národní fronty osvobození. Zamýšlená dvoustranná jednání mezi Spojenými státy a Vietnamskou demokratickou republikou se tak nakonec rozrostla o další dva členy – NFO a Vietnamskou republiku. Po bezvýsledných jednáních vytvořili komunisté v červnu 1969 Prozatímní revoluční

⁴⁵ Boje probíhaly jen proto, aby se vietnamská válka i nadále udržela v povědomí veřejnosti a aby nepřítel utrpěl další citelné ztráty. Obzvláště Hanoj se díky podobným akcím snažila donutit Spojené státy k ústupkům při mírových jednáních. WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s. 117.

vládu Jihovietnamské republiky, která reprezentovala zájmy Národní fronty osvobození. Vládu vzápětí uznal Sovětský svaz společně se svými satelity.

V březnu 1969 šokoval světovou veřejnost masakr, který se odehrál před rokem v malé vietnamské vesnici My Lai. Poté, co američtí vojáci znásilnili ženy, bezdůvodně postříleli všechny obyvatele včetně starců, žen a dětí. V rámci objektivitu je ale třeba připomenout, že Američané nevráždili civilisty v tak velkém měřítku běžně a že také Vietnamci páchali krutosti na civilním obyvatelstvu – nemluvě už o tom, jak obě strany zacházely se zajatým nepřítelem. Bylo ale stále jasnější, že Američané si válku nepřejí a s Vietnamem nechtějí být vůbec spojováni. 25. července proto Nixon vyhlásil takzvanou Nixonovu doktrínu, podle které měly Spojené státy omezit svou vojenskou i hospodářskou podporu saigonskému režimu. Američtí vojáci se zároveň neměli příliš aktivně zapojovat do bojů.

Po ofenzivě Tet zažívaly severní Vietnam a Národní fronta osvobození těžké období. Jen s obtížemi se vzpamatovávaly z utrpených ztát a agresivní postup Američanů a Jihovietnamců jim situaci neulehčoval, vojáci proto přešli do defenzivy. Bombardování severního Vietnamu sice ustalo, na Jihu a v pohraničních oblastech se ale střety ještě znásobily. Léta 1968 a 1969 byla nejkrvavějšími roky vietnamské války.⁴⁶ Pak ale přišla další rána. V průběhu srpna 1969 se rapidně zhoršil zdravotní stav prezidenta Ho Či Mina a starý revolucionář na státní svátek dne 2. září zemřel – v den čtyřiaadvacátého výročí vyhlášení svobodné Vietnamské demokratické republiky. Zanechal po sobě smíšený odkaz a názory na něj se dodnes různí. Pro některé byl mužem, který celý život oddaně bojoval za nezávislost a sjednocení své země, pro jiné byl zrádce a vrah nebo bezzásadový oportunist. Na rozdíl od svých nástupců měl ale velký politický rozhled a obzvláště pro Západ představoval téměř synonymum vietnamského boje. Le Duan se zavázal, že bude pokračovat v jeho stopách a sjednotí zemi pod vládou Hanoje.⁴⁷ Smrt prezidenta se Hanoj rozhodla uctít třídním klidem zbraní. Koncem září byl prezidentem Vietnamské demokratické republiky zvolen Ton Duc Thang.

Z Vietnamu mezitím odcházelo stále více amerických vojáků a v zemi docházelo jen k občasným střetům, Nixon ale nemohl být s výsledky vietnamizace nijak spokojen. Mírová jednání nevedla k žádnému řešení, ale proti pokračování ve válce mluvila také skutečnost, že v červnu 1970 zrušil senát rezoluci o Tonkinském zálivu a Spojené státy už nadále nemusely jižní Vietnam

⁴⁶ FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 162.

⁴⁷ Smrt národního vůdce sice hluboce zasáhla celý severní Vietnam, na druhou stranu ale sjednotila lid v odhodlání dovést boj do vítězného konce. Hanojská vláda dokázala Ho Či Minovy smrti skvěle využít. WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s. 117.

vojensky bránit. Ještě v březnu 1970 se Nixon snažil získat taktické výhody rozsáhlou invazí do Kambodže, úspěch proti komunistům byl ale jen mizivý a nejnvýraznějším ziskem byly ukořistěné zbraně a zásoby. Na Jihu, odkud se stáhly síly Národní fronty osvobození, ale skutečně dočasně došlo ke zklidnění situace. Zásah ovšem pobouřil veřejné mínění ve Spojených státech a protiválečné nálady v Americe dosáhly vrcholu. V květnu navíc skupina vojáků nezvládla studentskou demonstraci a zabila několik účastníků. V dalších měsících a letech už ale veřejná vyjádření nespokojenosti s válkou slábla. Američané, kteří se od počátku sedmdesátých let ze země stahovali rychleji než dříve, zatím ve Vietnamu zaujali obranné pozice a do bojů už téměř nezasahovali – aktivněji vystupovalo pouze letectvo. Američané zároveň přenechávali Jihovietnamcům vládu nad americkými základnami. Kvůli této pasivitě ale dále upadala morálka amerických vojáků. Jihovietnamská armáda navíc stále neprojevovala dostatečnou bojeschopnost, což názorně dokázalo fiasko invaze do Laosu z února a března 1971. Na úbytek amerických vojáků navíc komunistické síly reagovaly tvrdším postupem proti nepříteli. Situace na bojišti ale byla přesto velmi vyrovnaná a žádná ze stran nedokázala svého protivníka definitivně porazit. Změnil se také charakter vojenských akcí a časově ohraničené operace zaměřené na konkrétní oblast přerostly v téměř neustávající bojovou činnost po celém území jižního Vietnamu. Spojené státy se snažily působit na Čínu i Sovětský svaz, aby Hanoj přinutily k mírovým jednáním. Hanojská vláda sice ochotně přijímala z obou zemí spojeneckou pomoc, politickou linii si ale nehodlala nechat diktovat. Komunisté totiž předpokládali, že po odchodu amerických vojsk se jim podaří dosáhnout jasného vítězství. V jejich prospěch svědčila i nespokojenost obyvatelstva s neefektivní saigonskou vládou a vyčerpávající válkou.

Severovietnamské armádě se po letech v relativním útlumu podařilo zásadně přebudovat armádu a její velitel Giap naplánoval na březen 1972 rozsáhlou ofenzivu do jižního Vietnamu. Útok byl veden třemi směry – přes demilitarizované pásmo, do centrální vrchoviny a přes Kambodžu na Saigon. V té době se ve Vietnamu nacházelo necelých sto tisíc Američanů, naprostá většina ale nesloužila v bojových jednotkách.⁴⁸ Stejně jako při ofenzivě Tet i tentokrát podecnily zpravodajské služby varování, proto byl odpor překvapených Jihovietnamců po krátké chvíli zlomen. Američané přítomní v oblasti Quang Tri nevěřili, že Jihovietnamci dostatečně ochrání jejich bezpečnost, a raději se evakovali, aby zbytečně nenasazovali životy v marné válce.⁴⁹ Po počátečních úspěších se k Severovietnamcům připojily také zbylé jednotky Národní fronty osvobození, které rozpoutaly těžké boje v deltě Mekongu a v okolí Saigonu. Takzvaná velikonoční ofenziva přivedla saigonský

⁴⁸ FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 165.

⁴⁹ WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s. 150-151.

režim na pokraj zhroutil, později se ale situace obrátila. Nixon se totiž navzdory proklamované vietnamizaci rozhodl na neúspěch reagovat. Nechal zaminovat severovietnamský přístav Haiphong, postaral se o námořní blokádu severního Vietnamu a obnovil devastující bombardování země. Severovietnamci byli s těžkými ztrátami donuceni k ústupu a Jihovietnamci získali řadu ztracených území zpět. Američané navíc ukázali, že jižní Vietnam jim nepřestává být lhostejný, i tak pro ně ale vítězství mělo trpkou příchut'. Snahy bezmocného Saigonu, aby Američané neodcházeli, se začaly stupňovat. Situace v oblasti se sice zlepšila, ke stabilitě ale měla stále daleko.

Nespokojenost s válkou narůstala mezi všemi jejími účastníky, čímž ale zároveň vznikla příznivá situace pro skutečně upřímná mírová jednání. Spojeným státům a severnímu Vietnamu se nakonec po několika komplikacích podařilo během pařížských mírových jednání dosáhnout kompromisu a 27. ledna 1973 tak v Paříži Nixonův bezpečnostní poradce a spolutvůrce americké politiky ve Vietnamu Henry Kissinger a vietnamský vyjednavatel Le Duc Tho zpečetili příměří podpisem Dohody o ukončení války a obnovení míru ve Vietnamu. Podmínky odpovídaly předem dojednanému kompromisu - Američané se měli ze země zcela stáhnout a to během dvou měsíců, zatímco severní Vietnam slíbil propuštění válečných zajatců a na oplátku směla jeho vojska zůstat v jižním Vietnamu. Dohoda sice nepředstavovala konečné řešení vietnamského konfliktu, výrazně ale usnadnila cestu ke sjednocení obou částí země, o kterém měly rozhodnout národní volby. Hanoi sice v Paříži nesklidila žádné okamžité zisky, úplné stažení Američanů ale přesto uvítala. Naopak Saigon nebyl s jednáním vůbec spokojen, podmínky dohody totiž jižnímu Vietnamu neslibovaly příliš klidnou budoucnost.⁵⁰ Spojené státy hodnotily závěry jednání jako úspěšné. Podařilo se jim totiž dosáhnout, že severní Vietnam fakticky uznal saigonskou vládu, o jejím zachování si ale iluze nedělaly. Po odchodu posledních amerických bojových jednotek na konci března 1973 už Američané ostatně ani neprojevovali přílišnou ochotu saigonský režim podporovat, přestože docházelo k neustálému porušování příměří z obou stran – Vietnam se stal uzavřenou kapitolou. Nixon navíc nedlouho poté doplatil na aféru Watergate, odstoupil a Američané tak měli řadu vlastních starostí.

Vietnamská válka ale zdaleka nebyla u konce. Hanoi, které příměří poskytlo čas k mobilizaci sil, se s polovičatým výsledkem jednání nespokojila, a rozhodla se ve válce zvítězit. Jihovietnamcům se naopak oficiálně uznaná přítomnost komunistů v zemi nelíbila a snažili se jí zbavit. K větším bojům ale nejdříve nedocházelo, protože komunisté si nejprve dostatečně upevnili moc nad již obsazenými územími. Jihovietnamská armáda sice měla početní převahu, v bojových

⁵⁰ Prezident Thieu ale nakonec musel dohodu podepsat, pokud chtěl do budoucna dostávat alespoň nějakou podporu ze strany Spojených států. KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 182.

akcích se ale více dařilo Severovietnamcům. Důležitou roli sehrál i psychologický faktor – zatímco vojáci ze Severu si byli vědomi své síly a blížícího se vítězství, jihovietnamskou armádu sužovala poráženecká nálada způsobená odchodem Američanů. Saigonu se sice díky vojenské ofenzivě podařilo prodloužit svou existenci, zajištění dobytých oblastí ale bylo bez americké pomoci velmi vyčerpávající. Hanojské velení se zatím připravovalo k rozhodující ofenzivě, která měla ukončit válku. Během roku 1974 tak komunisté znásobili svou vojenskou činnost a podařilo se jim zvětšit směrem na jih rozsah ovládaného území. Saigonská vláda, která se u moci držela jen díky zbylým americkým poradcům, navíc musela bojovat s hospodářskou krizí, která naplno propukla po odchodu většiny Američanů. Důsledky nehospodárnosti vlády se projevovaly také v armádě. Jihovietnamci totiž používali americký způsob vedení boje, ten byl ale finančně velmi náročný.⁵¹ Jihovietnamci tak záhy přišli i o svou počáteční převahu ve vzduchu. Vítězné tažení Národní fronty osvobození začalo koncem prosince dobytím provinčního hlavního města Dong Xoai nedaleko hranic s Kambodžou. Akce měla přinést především cenné informace o stavu jihovietnamské armády.

Na jaře 1975 se Hanoj odhodlala k závěrečné ofenzivě, jejímž cílem bylo převzetí moci; ani komunističtí vojáci ale nedoufali, že se jim podaří dosáhnout úspěchu tak rychle. Komunisté postupovali ze severu a naráželi jen na malý odpor – jihovietnamská vojska byla často dezorganizovaná, bez schopného velení a tváří v tvář nepříteli propadala panice. V březnu se Severovietnamcům podařilo s přehledem obsadit Hue a krátce na to také Danang, takže se uvolnila cesta k hlavnímu městu jižního Vietnamu, kde mezitím padla Thieuova vláda a její představitel ze země uprchl. Jeho nástupce Duong Van Minh se s postupujícími Severovietnamci pokoušel vyjednávat, ale marně. O osudu země už bylo rozhodnuto, a řada obyvatel se tak ze strachu, že je vítězíci komunisté obviní z kolaborace a zmasakrují, snažila uniknout za hranice. Nový prezident Gerald Ford nechal dokonce zorganizovat operaci Baby Lift zaměřenou na odvoz sirotek a dětí ze smíšených vztahů Američanů a Vietnamek,⁵² přímou vojenskou pomoc ale k nelibosti Jihovietnamců odmítl. V posledním dubnovém týdnu byl v rámci operace Ho Či Min dobyt Saigon, zatímco ze střechy amerického velvyslanectví byli narychlo evakuováni poslední Američané stejně jako řada Jihovietnamců – mnozí se ale do přeplněných vrtulníků nevešli. Dne 1. května se komunistům podařilo získat kontrolu nad celou zemí a válka tak skončila. Saigon byl později přejmenován na Ho Či Minovo Město. Dne 2. července 1976 se obě části země spojily v rámci Vietnamské socialistické republiky. Zdevastovaná země, která utrpěla také obrovské lidské ztráty, se

⁵¹ FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 174.

⁵² WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s. 159.

ale od počátku své existence musela vypořádat s těžkými následky války a rozpadem fungujícího hospodářství, jejichž následky jsou patrné dodnes. Ve Vietnamu zahynulo celkem na padesát pět tisíc Američanů a na milion Vietnamců v obou částech země.⁵³

⁵³ DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0. s. 447. Douglas Welsh uvádí na straně Američanů trochu jiná čísla: 57 702 zabitých a zhruba 1340 pohřešovaných, kteří byli později prohlášeni za mrtvé, a 313 616 raněných, z toho 153 300 vážně. WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5. s. 169.

2. Propaganda

Vietnamská válka byla pro socialistickou propagandu ideálním konfliktem, který mohla zužitkovat ke svému ideologickému působení na občany Československa – chudá rozvojová země se musela bránit před imperialistickým agresorem, který se snažil zabránit jejímu sjednocení a osvobození, naštěstí se jí ale dostalo pomoci od Sovětského svazu. Veškerá fakta odporující tomuto černobílému vidění světa musela být kvůli dosažení vyšších cílů odstraněna. Ostatně socialistické propagandě ušetřili při informování o konfliktu práci sami Američané, kteří se ve Vietnamu dopouštěli řady omylů, chybných úsudků a nešetných zásahů, které popudily veřejnost na celém světě. Je pravda, že Spojené státy se nepoučily z chyb Francouzů a zabředly do války, kterou nemohly vyhrát a kterou také skutečně nevyhrály. Američané se skutečně dopouštěli ve Vietnamu agrese, skutečně páchali zvěrstva a skutečně se nechtěli příliš pouštět do mírových rozhovorů.¹ Socialistická média tyto skutečnosti ochotně vyzdvihla, zapomínala už ale uvést, že Severovietnamci americký zákrok do značné míry vyprovokovali, že také páchali zvěrstva na vojácích i civilním obyvatelstvu a že si pro zahájení mírových rozhovorů kladli vědomě nesplnitelné požadavky. K plnému pochopení toho, jak Rudé právo o Vietnamu informovalo, je ale zapotřebí nejprve poznat také základy propagandy a situaci, která v Československu panovala.

2.1 Teorie propagandy a Rudé právo

Co je to propaganda? Vědomé a cílevědomé působení na myšlení a jednání jedince, skupin i velkých společenských celků.² Cílevědomé, soustavné a záměrné šíření, doporučování myšlenek, názorů s cílem získat přívržence.³ Prosazování idejí nebo politických teorií přesvědčováním lidí o jejich správnosti. Využívá poznatků sociologie a psychologie, je zaměřena na dlouhodobé působení.⁴ Všechny uvedené definice se v základních rysech shodují – propaganda využívá síly slova a působí na člověka, aby ho přesvědčila o své pravdě – která ovšem nemusí být nutně pravdou objektivní. Propaganda ale rozhodně není nelegální činností, byť je nesporně vlivná a má často značný dosah na veřejné mínění, čímž může ve svých důsledcích negativně ovlivnit chování společnosti. Propaganda více nebo méně skrytě sleduje nejrůznější cíle a k jejich dosažení používá

¹ Sám americký ministr obrany McNamara prohlásil: „Obraz největší světové supervelmoci, která týdně zabije nebo těžce zraní 1000 civilistů, aby přinutila malou zaostalou zemi, že přijme hodně sporný cíl za svůj, není vůbec hezký. McNamara Johnsonovi, 19. 5. 1967. In Pentagon Papers (NYT), str. 580 cit. dle FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9. s. 101.

² BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981. 241 s. s. 33-34.

³ Kol. autorů. *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích; Díl 3, M-R*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelský dům OP, 1997. 740 s. ISBN 80-85841-35-5. s. 579.

⁴ Kol. autorů: *Encyklopedický slovník*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1993. 1253 s. ISBN 80-207-0438-8. s. 879.

rozdílné postupy. Důležité je také uvědomit si, že propaganda se soustředí na tři základní činnosti – učí své cíle, jak mají reagovat na skutečnosti, se kterými se dosud nesetkaly, utvrzuje je v názorech, které mají považovat za pravdivé a obecně platné, a nebo je navádí, aby radikálně změnily své myšlení.⁵ Propaganda se ve velké míře spoléhá na důmyslnou práci s jazykem a také na schopnost proniknout do vědomí a zaútočit na základní lidské city pomocí důvěrně známých obrazů, na které dokáže zestručnit nejsložitější problémy.⁶ Cizí jí není ani potřeba vyvolávat v recipientech kladné nebo záporné emoce, aby je tak lépe nadchla pro svou věc.⁷ Ráda se navíc uchyluje k nejrůznějším klišé a všechny použité výrazy jsou spíše než dílem náhody výsledkem promyšleného záměru.⁸

Úkolem médií je přinášet objektivní informace o veškerém důležitém dění. Socialistický tisk, který je předmětem této práce, ale nijak neskryval, že se snaží propagandisticky působit na veřejné mínění. Komunistická strana Československa si ostatně již od svého vzniku dobře uvědomovala, jak potřebné je ovlivnit názory veřejnosti za účelem získání její podpory, a problém jí nedělalo ani přepisování dějin. Válka ve Vietnamu byla z ideologického hlediska jasně definovaným střetem Východu a Západu, který pro svůj rozsah a význam nemohl uniknout pozornosti médií. Snahu vylíčit atmosféru kruté války ale nemotivovala jenom základní náplň práce novinářů, tedy povinnost informovat čtenáře o aktuálním dění ve společnosti a strohé zpravodajství doplnit a objasnit publicistickým komentářem. Rudé právo jako reprezentant socialistického tisku totiž cítilo téměř morální povinnost upozornit na zločiny, kterých se Američané ve Vietnamu dopouštěli, a patřičně je zdůraznit.⁹ Propagandistický vliv médií na utváření názorů přitom skutečně

⁵ MILLER, Gerard R. On Being Persuaded. In DILLARD, James Price. *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice*. 1st ed. Thousand Oaks: Sage Publications, 2002. 896 s. ISBN 978-0761920069. s. 8.

⁶ Spoléhá tak například na to, že všichni lidé touží po míru, chtějí žít spokojený život a zajímá je bezpečnost jejich rodiny, a těmito skutečnostmi se pak snaží argumentovat a přimět recipienta, aby akceptoval její pravdu. MILLER, Gerard R. On Being Persuaded. In DILLARD, James Price. *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice*. 1st ed. Thousand Oaks: Sage Publications, 2002. 896 s. ISBN 978-0761920069. s. 8.

⁷ V konkrétním případě socialistického tisku tak mohl být třídní nepřítel líčen v silně negativním světle, aby ho čtenáři odsuzovali, nenáviděli, případně aby se ho báli. Naopak vyzdvihování úspěchů socialistické společnosti vyvolávalo ve čtenářích radost nebo hrdost. MILLER, Gerard R. On Being Persuaded. In DILLARD, James Price. *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice*. 1st ed. Thousand Oaks: Sage Publications, 2002. 896 s. ISBN 978-0761920069. s. 5-6. Na druhou stranu občas bylo cílem některé emoce nevyvolat, například obdiv nebo závist ke kapitalistickým zemím, nebo naopak negativní emoce vůči socialismu. NABI, Robin L. Discrete Emotions and Persuasion. In DILLARD, James Price. *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice*. 1st ed. Thousand Oaks: Sage Publications, 2002. 896 s. ISBN 978-0761920069. s. 302. Propaganda ale neútočí pouze na city a snaží se formulovat alespoň základní argumenty.

⁸ MATHESON, Donald. *Media Discourses: Analysing Media Texts*. 1st ed. Maidenhead, England; New York: Open University Press, 2005. 224 s. ISBN 978-0335214693. s. 24-34.

⁹ Obecně panovalo přesvědčení, že se američtí imperialisté snaží hrůzné detaily války utajit, a proto „je povinností socialistického tisku tyto praktiky odhalovat, burcovat veřejnost na podporu zemí, které bojují za svou samostatnost.“ ŠEVČÍK, Libor. *Vietnamská válka a Rudé právo v letech 1969-1971*. Praha, 1973. 94 s. Diplomová práce. s. 3.

nelze podceňovat, protože o většině publikovaných informací nemá recipient šanci se dozvědět ze své vlastní zkušenosti a znalosti o dění ve světě čerpá právě z médií. Platí přitom jednoduchá zásada, že o čem se častěji a obsáhleji píše, to čtenář automaticky považuje za důležité.¹⁰ Vzhledem k tomu, že socialistický čtenář neměl šanci porovnat si údaje s jiným zdrojem, stával se nesmírně zranitelným a snadným cílem propagandy.

V atmosféře socialistické společnosti obecně panovala představa, že novinář by měl svého čtenáře vychovávat, ukázat mu, co je správné a co si má myslet a chránit ho před propagandou, kterou o sobě rozšiřuje nepřítel. Myšlení, názory a postoje obyvatel Československa měly být v souladu s představami komunistické strany, která podle sovětského vzoru určovala veškerou politiku země. Škodlivost propagandy si ale její tvůrci nepřipouštěli, naopak se snažili sebe i ostatní přesvědčit, že manipulace s veřejným myšlením slouží k dobrým cílům. Na rozdíl od zpátečnické a protispolečenské propagandy buržoazní totiž podle nich jediná správná, socialistická propaganda usilovala o vybudování lepší a spokojenější společnosti. Vhodně ovlivnění čtenáři se tak měli společně podílet na příznivém společenském a politickém klimatu, které mělo v zemi v souladu s oficiální linií strany zavládnout. Správně zacílit a formulovat propagandistické myšlenky ale nebylo jednoduché, vznikla proto řada příruček. Jednou z nich je i *Psychologie propagandy* od Bohumíra Bartoše. Kniha vycházela v sedmdesátých a osmdesátých letech a učila všechny, kterým bylo z titulu funkce předurčeno ovlivňovat myšlení lidí a přizpůsobovat je potřebám strany, jak vést propagandu jako inspirativní dialog. Další odstavce tohoto textu jsou proto koncipovány převážně ze soudobého pohledu.

Autor je především přesvědčen, že propaganda je nezbytnou součástí spokojeného života. Jedině díky ní totiž mohou lidé otevřít oči a zjistit, co je dobré, krásné a především socialistické.¹¹ Novinář je ale od počátku svého působení v nevýhodě, protože není schopen navázat přímý kontakt s recipientem, díky kterému by například mohl zužitkovat své charisma, na druhou stranu má ale jedinečnou příležitost rozšířit své myšlenky mezi velký okruh lidí, se kterými by se nemusel nikdy setkat. Bartoš dále uvádí, že novinář se vždy snaží navázat psychický kontakt s předem nepřipraveným čtenářem, aby ho tedy neodradil – pak by totiž nesplnil svůj úkol a nevsunul čtenáři do vědomí vzorec správného myšlení a jednání – měl by vhodně pracovat s textem a obrazovými informacemi a učinit tak myšlenku přístupnější. Propagandistický článek totiž musí být srozumitelný pro co nejširší okruh čtenářů a veškeré nejasnosti je proto třeba objasnit. Výsledný

¹⁰ KOSICKI, Gerald M. The Media Priming Effect. In DILLARD, James Price. *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice*. 1st ed. Thousand Oaks: Sage Publications, 2002. 896 s. ISBN 978-0761920069. s. 64-65.

¹¹ BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981. 241 s. s. 20.

text by také neměl působit příliš odtažitě, a proto by měl novinář zdůraznit něco ze čtenářovy osobní zkušenosti a danou problematiku mu tak přiblížit. V případě konfliktu ve Vietnamu tedy mohl zdůraznit počet obětí a soustředit se na zobrazování tragických lidských osudů. Velké lidské příběhy totiž také spolehlivě zaujmou. Ideální propagandista je podle Bartoše člověk vzdělaný, který se vyzná nejen ve svém oboru a v dané problematice, ale má také jistou míru všeobecného vzdělání a nezbytného talentu. Svou práci pak nemá chápat jako povinnost, ale jako poslání.¹² Socialistický novinář je tedy nejen vzorovým propagandistou, ale také vychovatelem, pedagogem, rádcem, agitátorem a kritikem.¹³ Komunisté si ale byli dobře vědomi nebezpečí, které jim po ideologické stránce hrozilo, a vyzývali tak k nejvyšší opatrnosti a zodpovědnosti. Mysl československých občanů tak musela být chráněna před neustálým útokem lži a polopravd rozšiřovaných západní propagandou, což šlo jedině tak, že jim socialističtí propagátoři vysvětlovali skutečnou podstatu věcí. Podle Bartoše totiž nepřítel často využívá skutečnosti, že lidé jsou náchylní k ideologickým vlivům a mohou se proto nechat snadno zmanipulovat. Kvalitní socialistická propaganda tak musí ochraňovat nejslabší články řetězu před útoky zvenčí a zároveň sama útočit, ukazovat pravou tvář světa a upozorňovat na nepravosti. Pracovat s veřejným míněním je ale velmi složité, protože názor této anonymní masy lidí je nejen snadno ovlivnitelný kapitalistickou propagandou, ale zároveň sám touží po nepravdách a lžích a hledá senzační zprávy. Každý propagandista by tedy měl důkladně znát veřejné mínění, aby mohl účinně zakročit proti jeho nedostatkům a uvést je na pravou míru.

Autor si uvědomuje, že aby bylo propagandistické působení účinné, musí být na recipienta vyvíjen neustálý, nebo alespoň pravidelný tlak. A aby se čtenář necítil znechucen stále se opakujícím postupem, informaci, kterou má přijmout za vlastní, je třeba neustále obměňovat a podávat ji kreativně a nenápadně. Užitečná je také schopnost vybrat konkrétní informaci, která bude mít na čtenáře největší dopad, vhodně ji zařadit do kontextu a případně doplnit objasňujícím komentářem. Propagandista ale nesmí nikdy pouštět ze zřetele ideje marxismu-leninismu a politiku strany a státních orgánů.¹⁴ Novinář by měl zajistit, aby bylo veřejné mínění příznivě nakloněno státní politice a poskytovalo jí dostatečnou podporu, v opačném případě pak musí společnost nenásilnou formou přesvědčit o výhodách socialismu, například zdůrazněním úspěchů komunistického hnutí ve světě, anebo vyzdvihováním neúspěchů buržoazních států. Čtenáře, kteří jsou působení propagandy vystaveni, lze přitom rozdělit do tří skupin – na přátele, kteří ovlivňování

¹² Osobně si myslím, že obzvláštní děsivost socialistické propagandy spočívá ve skutečnosti, že si nejen byla vědoma své moci, díky které ovlivňovala myšlení lidí, ale že se tuto moc nesnažila skrývat a naopak „bezelstně“ radila, jak ji co nejefektivněji využívat k úplné kontrole obyvatele.

¹³ BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981. 241 s. s. 31

¹⁴ BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981. 241 s. s. 56-59.

ve prospěch socialismu očekávají a schvalují, na nerozhodné, kteří toto působení sice neočekávají, ale zároveň se mu nebrání, a na nepřátele, kteří proti propagandě bojují a jen se z ní sanží získat informace o nepříteli. Novinář tedy musí rozvíjet zájem přátel, izolovat nepřátelsky naladěné občany a svou pozornost upřít na nerozhodné, které je třeba přesvědčit o oficiální pravdě.¹⁵ Ideální propagandista soucítí s utlačovanými a snaží se o lepší život všech lidí ve jménu socialismu. Přestože je vítané, pokud u svých čtenářů vyvolá například hněv, sám nemá škodlivým emocím propadat. K prioritám, které musí propaganda nutně sledovat, patří: „marxisticko-leninská ideologie, politika komunistické strany, rozvoj socialistické společnosti, normativní socialistická morálka, zahraniční a vnitřní politika, zásady proletářského a socialistického internacionalismu, rozvoj světového mírového hnutí, národně osvobozenecý boj koloniálních národů, mládežnické hnutí, odborové hnutí, hodnoty člověka, který žije v socialismu, i člověka, který žije v kapitalismu či třetím světě, historická úloha dělnických stran celého světa, problematika socialistické soustavy, její hospodářská, vojenská i ideologická integrace, vývoj socialistických společností ke komunismu – tedy všechno, čím žije socialistická společnost.“¹⁶ Politicky uvědomělý občan si díky socialistické propagandě vytvoří správné občanské postoje a zásady, které se značně liší od principů propagovaných buržoazní popagandou, mezi které patří například vykořisťovatelská politika, porobení chudých a slabých, porobování rozvojových národů (formy neokolonialismu), řešení mezinárodních problémů silou nebo imperialistický hegemonismus.¹⁷ Co se týče informování o zahraničních konfliktech, kde se střetávají zájmy Východu a Západu, je třeba zpravodajsky pokrýt celý průběh konfliktu a to v dostatečné šíři, samozřejmostí by pak měly být také doplňující a vysvětlující materiály. Novinář by neměl zapomenout na objasnění historických příčin daného konfliktu a po jeho vypuknutí nebo po jeho obnově by měl připravit shrnující informace, nikdy ale nesmí pouštět ze zřetele důraz na světový mír a význam ideologického boje s nepřitelem. Pozor si ale novinář musí dát na přesycenost válečnými konflikty, jinak nebude čtenář kvůli únavě schopen vnímat důležité informace a hrozí, že se stane pro další propagandu s tématem války zcela nepřístupným. Text Bohumíra Bartoše nabízí řadu dalších informací, domnívám se ale, že pro účely práce byl tímto plně vyčerpán.

I podle tehdejších hledisek se měla propaganda oficiálně vyvarovat lhaní, skutečnost ale

¹⁵ BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981. 241 s. s. 97.

¹⁶ BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981. 241 s. s. 128. Mezi řadou oblastí, kterým musel propagandista věnovat přední pozornost, figuruje i mírové hnutí a osvobozenecý boj koloniálních národů. Už z tohoto důvodu je jasné, že vietnamská válka měla mít v Rudém právu poměrně prominentní postavení.

¹⁷ BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981. 241 s. s. 190. Tyto vybrané cíle Západní propagandy by se skutečně daly alespoň částečně najít během amerického působení ve Vietnamu. Socialistické propagandě tak stačilo jen upozorňovat na chyby, kterých se Američani dopouštěli.

byla často jiná. Zatímco některé nepřesnosti mohly vzniknout omylem nebo neznalostí, údaje a fakta byly často záměrně manipulovány ve prospěch vládnoucí ideologie. Ostatně socialistické státy využívaly lež a klam ve jménu revoluce s mnohaletou tradicí a propaganda jim mnohokrát pomáhala zakrýt zločiny a ospravedlnit omyly režimu. Prezentovaná mylná informace pak byla často natolik v souladu s převládajícími politickými názory a předsudky, že ji recipient neměl šanci na první pohled odlišit od pravdivé informace.¹⁸ Čtenář ostatně snáze uvěřil předkládané tendenčně podané informaci nebo nepravdě, pokud byla v souladu se zakořeněnými předsudky. Dále je třeba připomenout, že zdaleka ne všem objektivně významným událostem se na stránkách Rudého práva dostalo prostoru, pokud nějak odporovaly stranické ideologii. Mezi publikovanými informacemi je navíc třeba potřebovat rozlišovat, zda o nich novináři psali pozitivním, tedy schvalujícím tónem, anebo zda se vyjadřovali negativně, tedy spíše odmítavě až pohrdavě. Základním znakem svobodných médií je sice neutrální přístup a objektivita; v čase, kdy byla tvrdě uplatňována cenzura, ale bylo emocionální zabarvení textů běžné. „Veřejnost byla každodenně manipulována zkreslenými, polopравdivými i lživými informacemi s cílem vyvolat žádoucí postoje jako například bezmeznou lásku k Sovětskému svazu a naopak nesmiřitelnou nenávist k třídnímu nepříteli a imperialismu.“¹⁹

Rudé právo sice nebylo jediným dostupným periodikem v socialistickém Československu, rozhodně se ale jednalo o noviny s mimořádným postavením. Jednak bylo oficiálním tiskem Komunistické strany Československa a stala se z něj tedy platforma pro šíření názorů a stanovisek vlády, jednak mělo z vydávaných periodik nejširší záběr a největší ideologický dopad. Rudé právo totiž vycházelo v největším nákladu a bylo zároveň nejprodávanějšími novinami – ovlivnilo tedy mnoho čtenářů, pro které představovalo jeden z hlavních zdrojů informací. Nutno ovšem podotknout, že Rudé právo bylo tak čtené právě pro svou roli v ideologické propagandě. Komunistická strana Československa totiž nařídila povinný odběr výtisků a zároveň se podle potřeby snažila omezit působnost dalších periodik. Řada čtenářů si sice byla vědoma propagandistického náboje novin, i přesto se Rudému právu skutečně dařilo ovlivňovat ideologickou atmosféru v zemi podle přání strany, obzvláště pokud lidé nemohli porovnávat zveřejňované informace s informacemi z jiného zdroje. Díky svému výsadnímu postavení tak bylo Rudé právo hlavním prostředkem manipulace s občany na poli tisku. Rudé právo bylo řízeno Ústředním výborem Komunistické strany Československa, který určoval povinná a naopak zakázaná témata. Šéfredaktory Rudého práva byli tradičně členové nejvyšších stranických orgánů,

¹⁸ BITTMAN, Ladislav. Československo a mezinárodní dezinformace. In BITTMAN, Ladislav. *Manipulátoři: o technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1992. 253 s. ISBN 80-7066-621-8. s. 5.

¹⁹ ROHLÍKOVÁ, Slavěna. Strana, stát a masmédiá. In BITTMAN, Ladislav. *Manipulátoři: o technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1992. 253 s. ISBN 80-7066-621-8. s. 55.

kteří mohli zajistit ideovou čistotu novin a navíc koordinovat soustavné agitační a propagandistické kampaně. Rudé právo se v zájmu svých vyšších cílů nezdráhalo ani manipulovat s informacemi. Údaje a fakta vytrhávali jeho redaktoři ze souvislostí, vyváděli chybné závěry nebo měnili obsah sdělení. Zároveň na jeho stránkách docházelo k těžké deformaci jazyka poznamenaného socialistickou terminologií a bezobsažnými frázemi.²⁰

Československo sice nemělo téměř žádný přímý podíl na válce ve Vietnamu – kromě minimálních dodávek zbraní a výměny delegací – značný zájem o konflikt ale projevoval Sovětský svaz, který se během let stal hlavním vojenským partnerem severního Vietnamu. Tendenčně laděné zpravodajství a komentáře o vietnamské válce tedy měly v médiích mimořádnou důležitost. Výsledkům, kterých Rudé právo na tomto poli dosáhlo, se ale dalo z dobového hlediska mnohé vytknout. Podle současníků analyzujících stránky Rudého práva během vietnamské války tak například noviny otiskovaly v převážné většině jen agenturní zprávy, navíc často převzaté od západních agentur.²¹ Ideologicky zaměřený obsah těchto sdělení byl pak dodatečně pozměněn, mnohdy ale na úkor srozumitelnosti. Rudé právo totiž překvapivě během celého dlouhého konfliktu nevyslalo do Vietnamu vlastní zpravodaje a omezovalo se na nedostatečnou spolupráci se zpravodajem ČTK. Pochopení publikovaných článků pak ztěžovalo podávání neucelených informací, kterým často chyběl vysvětlující komentář s důrazem na širší souvislosti problematiky. Deníku také scházela velká komentátorská osobnost specializující se na oblast Vietnamu, která by zaujala publikum neotřelými myšlenkami. Publikované texty tak na čtenáře mohly působit poněkud odtaziť a nezajímavě, občas ale Rudé právo přinášelo také šokující zprávy útočící na city každého člověka.²²

2.2 Legislativa a pražské jaro

Ve své knize z roku 1981 rozebírá již známý Bohumír Bartoš mimo jiné principy buržoazní propagandy. Některé výrazy, kterými líčí její postupy až nápadně připomínají skutečnost, která panovala v socialistickém Československu: „Piš svobodně, o čem chceš, jakmile ale začneš psát proti samé existenci kapitalistického systému, postihne tě cenzura. A třeba jí tak ani nebudeme říkat. Jestliže budeš zarputilý, najdeme dost ekonomických nebo jiných prostředků, jimiž tě přimějeme k rozumu.“²³ V éře socialismu nebyla v praktikována svoboda slova a stát, respektive vládnoucí

²⁰ SYMŮNKOVÁ, Hermenegilda. Rudé právo a opozice. In BITTMAN, Ladislav. *Manipulátoři: o technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1992. 253 s. ISBN 80-7066-621-8. s. 114.

²¹ ŠEVČÍK, Libor. *Vietnamská válka a Rudé právo v letech 1969-1971*. Praha, 1973. 94 s. Diplomová práce. s. 37.

²² ŠEVČÍK, Libor. *Vietnamská válka a Rudé právo v letech 1969-1971*. Praha, 1973. 94 s. Diplomová práce. s. 65-68.

²³ BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981. 241 s. s. 197.

strana, uplatňoval dohled nad počtem a zaměřením vydávaných periodik, jakož i nad jejich obsahem. Kontrola tisku byla velmi přísná a cenzuře vnější ve většině případů předcházela autocenzura. V celém období od února 1948 do listopadu 1989 plnila média v čele s Rudým právem propagandistickou funkci. Politika, kterou Komunistická strana Československa zastávala a kterou se snažila vštěpovat pomocí propagandy všem občanům, se řídila výhradně zájmy Sovětského svazu, který byl na stránkách novin glorifikován.²⁴ Nesvobodná média v Československu tak často neinformovala o realitě, jaká byla, ale o realitě, jakou si ji světoví komunističtí představitelé přáli mít. Média byla v socialistické společnosti navíc podřízena určitým právním normám, materiálům Československého svazu novinářů, stranickým dokumentům a předběžné i následné kontrole, žádné noviny se navíc nesměly vymykat obecné teorii marxisticko-leninské žurnalistiky, v praxi tedy obzvláště Rudé právo oddaně a často nezakrytě šířilo marxistická dogmata.²⁵

V roce 1966 byl vydán zákon č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. Tisk byl od té doby podřízen složité legislativě a na jeho fungování dohlížela řada kompetentních orgánů, vedoucí úlohu ale nadále zastávala Komunistická strana Československa, která média řídila a kontrolovala přímo i nepřímo. Pomocí tisku realizovala vládnoucí strana svou politiku a nijak se tuto skutečnost nesnažila zatajit, jak nasvědčuje i § 2 zákona č. 81/1966: „Posláním periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků je: poskytovat včasné, pravidelné, všestranné a co nejúplnější informace o událostech ze všech oblastí života v Československé socialistické republice i v zahraničí; prosazovat zájmy socialistické společnosti a všestranně napomáhat k uskutečňování jejich cílů; spolupůsobit při rozvíjení socialistického vědomí občanů v duchu zásad ústavy a idejí politiky Komunistické strany Československa jako vedoucí síly ve státě a společnosti; přispívat ke zvyšování politické a kulturní úrovně občanů a jejich odborných znalostí; napomáhat tvůrčímu úsilí občanů a uplatňování jejich aktivní účasti na správě a řízení státu a na hospodářské a kulturní výstavbě země.“ Novým tiskovým zákonem dosáhla legitimního postavení cenzura, která byla do té doby uplatňována jen skrytě. Vnější dohled nad obsahem periodik tak prováděla od roku 1967 Ústřední publikační správa, která nahradila Hlavní správu tiskového dohledu při ministerstvu vnitra. Tento orgán prováděl předběžnou cenzuru a oficiálně se staral o ochranu zájmů socialistické společnosti, tedy o to, aby se v tisku neobjevily informace, které jsou ve své podstatě státním, hospodářským nebo služebním tajemstvím, ale také informace zaměřené proti politické nebo ideové linii státu. Pokud tedy pracovníci Ústřední publikační správy, kteří kontrolovali povinně předložené texty určené ke

²⁴ BITTMAN, Ladislav. Předmluva. In BITTMAN, Ladislav. *Manipulátoři: o technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1992. 253 s. ISBN 80-7066-621-8.

²⁵ ROHLÍKOVÁ, Slavěna. Strana, stát a masmédia. In BITTMAN, Ladislav. *Manipulátoři: o technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1992. 253 s. ISBN 80-7066-621-8. s. 52.

zveřejnění, narazili na nevhodný materiál, zakázali jeho publikování.

Pražské jaro bylo krátkým obdobím politické liberalizace, která vyvrcholila na přelomu let 1967 a 1968, jeho příčiny lze ale hledat již na počátku šedesátých let. Obzvláště ve druhé polovině šedesátých let pak došlo vlivem několika faktorů k částečnému uvolnění vnitropolitických a společenských poměrů, což se odrazilo i na stránkách periodik, kde se začala objevovat kritika režimu a společnosti. K zeslabení cenzury došlo nejdříve v oblasti kulturních, vědeckých a profesních tisků, kde nebylo zapotřebí tak silného dohledu nad obsahem, protože okruh čtenářů byl relativně úzký.²⁶ Mezi lednem 1968 a dubnem 1969 bylo jisté uvolnění patrné i na stránkách Rudého práva, o jehož obsahu už nerozhodovalo vedení Komunistické strany Československa.²⁷ Komunisté se ale se ztrátou důsledné kontroly tisku jen těžce smiřovali a vždy se snažili alespoň o minimální dohled nad publikovanými informacemi, částečně i kvůli nátlaku Sovětského svazu, který přestal být zobrazován čistě pozitivně. Větší pozornost byla mimo jiné věnována domácí problematice a o vybraných otázkách, například o nutných a o již probíhajících změnách ve společnosti, se psalo ve srovnání s předchozími lety poměrně otevřeně. Čtenáři se také naskytl pestřejší pohled na dění doma i ve světě a obecně v médiích zakořenila snaha o větší pravdivost zveřejňovaných informací. Zároveň se otevřel prostor k diskusi, protože některá témata už nemusela být nadále přijímána bezvýhradně. V souvislosti s pražským jarem byla vládním nařízením z června 1968 zrušena Ústřední publikační správa, jejíž role pomocníka při ideovém řízení tisku byla odsouzena, a v novele tiskového zákona č. 84/1968 Sb. byla cenzura označena za nepřijatelnou a tedy zrušena. Koncem října měly být všechny změny trvale zakotveny v připravovaném tiskovém zákonu, k jeho vydání už ale vlivem okolností nedošlo. V pozdějších letech tuto situaci někteří komunisticky smýšlející odborníci popsali tak, že během pražského jara byly sdělovací prostředky prodejné a nevěnovaly se dostatečně ideologickému boji s nepřítelem.²⁸

Situace v Československu byla skutečně z politického hlediska velmi složitá. Když se v roce 1957 stal po smrti prezidenta Zápotockého jeho nástupcem první tajemník komunistické strany Antonín Novotný, koncentroval tak ve svých rukou prakticky veškerou moc ve státě. Od počátku své vlády nastolil tvrdou politickou linii, její plné realizaci ale zabránily narůstající společenské problémy a hospodářské neúspěchy. V roce 1960 pak v rámci nové ústavy oficiálně vznikla Československá socialistická republika. Ústava zároveň uzákonila vedoucí postavení komunistické

²⁶ HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích: výběr z dobové publicistiky*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 441 s. ISBN 80-7285-039-3. s. 9.

²⁷ SYMŮNKOVÁ, Hermenegilda. Rudé právo a opozice. In BITTMAN, Ladislav. *Manipulátoři: o technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1992. 253 s. ISBN 80-7066-621-8. s. 88.

²⁸ BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981. 241 s. s. 158.

strany a její požadavek centralismu. K moci se ale pozvolna začínala dostávat generace mladých lidí, kterým kvůli odlišným životním potřebám stávající společenské uspořádání nevyhovovalo, mimo jiné kvůli potlačování osobních svobod. Nová generace zaujala své postavení také v Komunistické straně Československa, kde toužila uskutečnit své ideály a reformovat stranu, jejíž lpění na dogmatech marxismu-leninismu krizi ve společnosti prohlubovalo. Vedení Komunistické strany Československa, omlazující se přílivem nových členů, i přes řadu vnitřních sporů potřebu reformu akceptovalo a Novotný, který ke své vedoucí roli neměl dostatečnou kvalifikaci, tak umožnil liberalizaci společenského a kulturního života, i když byl tento vývoj proti jeho přesvědčení. Sám ostatně nepřipouštěl revizi někdejších komunistických procesů ani rehabilitaci postižených, čímž vzbudil nevoli i mezi pokrokovějšími členy strany. Odpovědí na uvolnění tuhých poměrů byl nárůst kritiky na stav společnosti i režimu, která se záhy začala objevovat i veřejně prostřednictvím sdělovacích prostředků. Důležitou roli během pražského jara zastávali také představitelé kulturní sféry, především spisovatelé.

V polovině šedesátých let už zastávali mladí komunisté usilující o reformy i významná místa ve straně a podstatně tak vzrostl jejich politický vliv. Koncem roku 1967 vyvrcholila krize ve vedení strany, jejíž výsledek definitivně potvrdil jasný proreformní kurz. Příznivcům reformu zastoupeným v Ústředním výboru Komunistické strany Československa se podařilo v lednu 1968 odvolat Novotného z funkce prvního tajemníka a jen o dva měsíce později se Novotný vzdal i postu prezidenta. Novým prvním tajemníkem se stal mnohem smířlivější Alexander Dubček, zatímco prezidentem byl zvolen generál Ludvík Svoboda. Personální změny se nevyhnuly ani vládě, která rovněž sledovala změnu společenských poměrů. Období pražského jara ale nelze chápat jako revoluci proti vládnoucímu systému, která ho chtěla do základů zničit a nahradit zřízením novým. Socialistický systém měl zůstat zachován, vedoucí představitelé jen usilovali o jeho demokratizaci – o socialismus s lidskou tváří. Přestože tedy snahy o obrodu společnosti souzněly s převládajícím názorem veřejnosti, veškeré reformy byly prováděny shora, z vůle vedení Komunistické strany Československa a nejednalo se tedy o hnutí nespokojeného lidu. Přesto se poměrně záhy i mezi obyčejnými lidmi dostavil značný pokrok, a tak již v březnu 1968 ve státě existovalo nezávislé veřejné mínění.²⁹

Uvolnění poměrů ale přerostlo zamýšlené cíle a vzbudilo nelibost Sovětského svazu, obzvláště když v některých řadách docházelo k přímému zpochybňování komunistického hnutí a když vláda vyjádřila požadavek samostatné zahraniční politiky. Panovaly obavy, aby se reformní

²⁹ HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích: výběr z dobové publicistiky*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 441 s. ISBN 80-7285-039-3. s. 12.

snahy nerozšířily i do dalších zemí sovětského bloku. Československým komunistům se proto dostalo řady varování, o narůstající mezinárodní krizi ale neměla veřejnost dlouhou dobu ponětí. Vedoucí představitelé strany se na nátlak Sovětského svazu pokusili průběh reformy alespoň zpomalit, veřejné mínění ale bylo jednoznačně proti. Komunistická strana Československa tak čelila kritice ze dvou stran – na jedné straně jí manifest Dva tisíce slov vyčítal nedůslednost prováděných změn a usiloval o narušení jejího politického monopolu, na druhé straně čelila obvinění států sdružených ve Varšavském paktu, že podporuje kontrarevoluční síly a usiluje o svržení socialistického zřízení. Situace se vyhroutil invazí vojsk varšavské smlouvy dne 21. srpna 1968, která byla pro mnohé překvapením. Vojenská intervence pod záminkou potlačení kontrarevoluce usilovala o násilné přerušování reformačních procesů. Jedním z hlavních úkolů okupantů bylo co nejrychleji umlčet nezávislá média, která se podílela na rozdmýchání národního odporu, a obsadit klíčové body pro fungování státu. Invaze ale zpočátku v dosažení svých politických cílů selhala kvůli nevídané vlně odporu a protestů mezi rozhořčenými obyvateli.

Do Moskvy odletěla v klíčových dnech delegace prezidenta Svobody a společně s reformními komunisty v čele s Dubčekem, kteří byli již předtím odvezeni do internace v sovětské metropoli, zahájila jednání s představiteli Sovětského svazu. Ti nakonec donutili reformisty souhlasit s plánem normalizace poměrů v Československu. Dne 26. srpna byl podepsán takzvaný moskevský protokol, který ukončil snahy o demokratizaci socialismu. Komunistická strana Československa opět omezila občanská práva a svobody a znovu získala plnou kontrolu nad médii. Stejně tak okupační vojska se ze země nestáhla, aby mohla dohlížet na poklidný návrat k tuhému socialistickému režimu. Přesto reformám naklonění komunisté zpočátku doufali, že návrat k obrodnému hnutí bude ještě možný. Veškeré jejich snahy ovšem zmařila normalizace, která utužila poměry ve státě, obnovila vládu jedné strany a podřídila politiku země Moskvě, aby tak zabránila opakování „krize“. Dne 16. října 1968 byla dohodou o dočasném pobytu sovětských vojsk legalizována trvalá přítomnost cizích vojáků v zemi. Aktivní odpor proti okupaci a odstraňování reformy postupně slábl a řada občanů raději odešla do emigrace.

Po srpnové invazi se vládnoucí strana nejprve postarala, aby dostala zpět pod kontrolu média, rozsáhlé čistky proběhly ale také v samotné Komunistické straně Československa. Předchozí snahy o liberalizaci tisku byly s konečnou platností zastaveny a znovu byla zavedena tuhá cenzura doprovázená rušením některých periodik. V počáteční fázi byla cenzurní opatření ještě přísnější, aby nedocházelo ke kritice invaze a aby mohly být provedeny nezbytné změny na postech novinářů. Zákonem č. 127/1968 Sb. o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných sdělovacích prostředků byla pozastavena novela o zrušení cenzury a tvrdý dohled nad

médii tak byl oficiálně obnoven: „V zájmu dalšího pokojného vývoje je třeba, aby v oblasti periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků nebyly narušovány důležité zájmy vnitřní a zahraniční politiky státu.“³⁰ V září byl namísto zrušené Ústřední publikační správy zřízen Úřad pro tisk a informace, kterému byla svěřena kontrola nad publikovanými texty. Po moskevských jednáních vydal tento úřad směrnici, která zakazovala zveřejňování vybraných informací: „Nepublikovat nic, co by mohlo vyznít jako kritika Sovětského svazu, PLR, NDR, BLR, MLR a komunistických stran v těchto zemích. Co by mohlo být vykládáno jako útoky proti základům socialismu, KSČ, ostatním politickým stranám, systému a postavení Národní fronty a postavení naší armády a Bezpečnosti. To se týká i informací přejímaných ze zahraničí.“ Směrnice upravovala v dalších bodech také záležitosti, které přímo souvisely s okupací – to vše proto, aby údajně nedocházelo ke svéráznému interpretování informací. Vzhledem k výše uvedeným pravidlům je jisté, že novináři museli postupovat obzvláště opatrně, aby vyhověli požadavkům. Další vlna represí přesto nastala po 28. březnu 1969, kdy Československo zvítězilo nad mužstvem Sovětského svazu na mistrovství světa v ledním hokeji. Událost doprovázely rozsáhlé demonstrace odsuzující sovětskou okupaci. Dohled nad tiskem byl následně ještě zpřísněn a poslední naděje na obnovu poměrů pražského jara zmařil nástup Gustáva Husáka do funkce prvního tajemníka strany v polovině dubna. Husák měl plnou podporu Sovětského svazu a postaral se, aby se Československo vrátilo do role poslušného a zcela závislého satelitu Moskvy. Zároveň proběhla další vlna rozsáhlých čistek, které se opět nevyhnuly ani osazenstvu redakcí, a došlo k uzavření hranic.

Také Rudé právo začalo opět sledovat tvrdou stranickou linii; přesto se zdá, že s jeho činností nebylo ještě v roce 1969 z ideologického hlediska vše v pořádku. Podle některých bylo Rudé právo po krizovém období stále ještě dezorientované a jeho oddanost idejím strany se plně stabilizovala až v letech následujících.³¹ V lednu 1969 byl také zřízen nový cenzurní úřad, který pod názvem Český úřad pro tisk a informace – na Slovensku existovala místní varianta – nahradil jemu předcházející instituci, která dohlížela na dodržování tiskového zákona. Řada pro režim nespolehlivých novinářů přišla v této době o práci a výrazně byla posílena také autocenzura. Vzhledem k panující atmosféře se novináři snažili příliš nevynikat a nevystupovat z řady, úroveň zpravodajství se tak značně snížila. Publikované texty byly šablonovité, nezajímavé a obalené ideologickým nánosem.³² Situace se z hlediska poměrů panujících před obdobím pražského jara

³⁰ Podle 1. odstavce § 1

³¹ ŠEVČÍK, Libor. *Vietnamská válka a Rudé právo v letech 1969-1971*. Praha, 1973. 94 s. Diplomová práce. s. 66.

³² ROHLÍKOVÁ, Slavěna. Strana, stát a masmédiá. In BITTMAN, Ladislav. *Manipulátoři: o technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1992. 253 s. ISBN 80-7066-621-8. s. 59.

poněkud ustálila až v roce 1971, pak ovšem nastala éra normalizace.

3. Vlastní analýza

Ke svému rozboru jsem vybrala Rudé právo, které se jakožto stranický tisk výrazně podílelo na vytváření veřejného mínění. Ze všech vydávaných periodik mělo nejvyšší náklad, proto nejvýrazněji ovlivnilo názory obyvatel Československa. Zkoumaným obdobím jsou celé ročníky 1966, 1968 a 1969. V roce 1966 byla válka ještě ve svých počátcích a jednalo se tedy o novou událost, která významně ovlivňovala světové dění. Je proto zajímavé zkoumat, jaká pozornost byla konfliktu věnována, když veřejnost ještě nezačínala být zprávami z Vietnamu unavená, jak se stalo v pozdějších letech. Rok 1968 je významný ze dvou hledisek, jednalo se totiž o přelomový rok vietnamské války jak po stránce vojenské, tak kvůli počínajícím mírovým rozhovorům. Zároveň se ale jednalo o přelomový rok také v Československu, a to kvůli probíhajícímu společenskému uvolňování v rámci pražského jara a kvůli opětovnému utužení poměrů po srpnové invazi vojsk Varšavské smlouvy. Ráda bych zachytila, jak se tyto významné události projeví na kvalitě i kvantitě informací publikovaných k vietnamskému konfliktu, například, jestli novináři během pražského jara informovali o Vietnamu objektivněji a méně tendenčně, jestli Rudé právo během konsolidace poměrů po srpnové invazi využilo ve zvýšené míře článků o Vietnamu k stupňování boje s ideologickým nepřítelem nebo zda se během vyhrocených srpnových dnů vůbec událostem ve Vietnamu dostalo na stránkách novin nějakého prostoru. Rok 1969, kdy docházelo k obnovení tvrdé stranické linie a k zvýšené cenzuře tisku, zase nabízí otázku, jaký prostor konflikt ve Vietnamu dostával v porovnání s domácími záležitostmi a zda se propagandistický způsob psaní ještě utužil.

Analýzu obsahu Rudého práva lze provést dvěma základními způsoby, jako analýzu kvantitativní, nebo kvalitativní. Kvantitativní analýza dokáže přinést závěry z většího množství zpracovávaných textů, přináší ale pouze soupis statistických údajů, například jak často se článek na dané téma objevoval v novinách, na jaké straně zaujímal většinou své postavení a jak velký prostor co do počtu odstavců mu byl průměrně věnován. Naproti tomu kvalitativní analýza se může podrobněji zabývat obsahem článku a rozebírat ho po stránce nasycenosti informacemi, pravdivosti nebo objektivity. Ve svém přístupu plně nevyužívám ani prostředků kvantitativní analýzy, ani možností analýzy kvalitativní, spíše se pokouším o jejich kombinaci. Použita bude pochopitelně také srovnávací historická analýza, pomocí které určím, nakolik se Rudé právo v rámci šíření svých propagandistických názorů odchylovalo od podání historie vietnamského konfliktu v podobě, na které se shodnou nejrůznější historikové.

Vzhledem ke značnému rozsahu tří let není má analýza nijak vyčerpávající. Pokusila jsem se

postihnout celkový stav informování o válce ve Vietnamu na stránkách Rudého práva, ale také vývojové tendence, ke kterým došlo s postupující dobou od začátku války a také v souvislosti s pražským jarem a následnou počínající normalizací. Samozřejmě se soustředím také na zásadní milníky v dějinách vietnamské války, u kterých se snažím určit, jak se publikované informace lišily od objektivně uznané skutečnosti a do jaké míry byly texty zasyceny ideologickou náplní, která měla kompromitovat třídního nepřítele. Při rozboru jsem se soustředila na běžné zpravodajství, stejně jako na doplňující komentáře, cestopisné články a doprovodný obrazový materiál v podobě fotografií, mapek a karikatur. Zajímavou se zde ukázala skutečnost, že většina článků byla převzata z ČTK. Řada zbývajících článků pak nemá uvedeného autora. Po stránce kvantitativní se snažím přinést přibližný přehled četnosti informací publikovaných o Vietnamu, výsledky ale nepředkládám ve vyčerpávající statistické tabulce, má analýza totiž slouží spíše pro ilustraci problému. Po stránce kvalitativní nerozebírám dopodrobna každý článek, ale soustředím se spíše na shrnutí celé problematiky. Obzvláště důležitým textům ale věnuji podrobnější pozornost a své závěry dokládám ukázkami z konkrétních textů, které Rudé právo publikovalo. Stejně tak o lingvistický rozbor textů se ve větší míře nepokouším, zdůrazňuji ale nepřehlédnutelné známky socialistické terminologie a také větné vazby, které měly v očích čtenářů zvýšit odpor ke kapitalistickému nepříteli.

Základní otázky, na které jsem při analýze textu zaměřila pozornost a na něž se snažím najít odpověď, jsou následující: Přinášelo Rudé právo svým čtenářům informace nezakládající se na pravdě? Do jaké míry zachovávali novináři Rudého práva objektivní přístup a do jaké míry se propůjčovali propagandistickým záměrům listu? Jak často se v Rudém právu objevovaly zprávy nebo komentáře z Vietnamu? Informovali novináři o konfliktu soustavně, anebo jen nárazově? Věnovaly se noviny jen významným událostem, anebo přinášely také detailní a méně důležité informace? Jak časté bylo publikování obrazových materiálů? Vyskytovaly se články o Vietnamu na prestižní titulní straně, anebo spíše uvnitř listu? Jednalo se spíše o obsáhlé texty, anebo o krátké zprávičky? Jaké výrazy novináři používali pro zobrazení komunistických bojovníků a jaké pro vojáky bojující na straně jižního Vietnamu? Věnovalo Rudé právo pozornost stavu veřejného mínění – obzvláště rostoucí protiválečné náladě – v Americe a jiných západních zemích a využilo této skutečnosti k propagandistickým cílům? Věnovalo Rudé právo prostor také veřejnému mínění v Československu na válku ve Vietnamu? Informovaly noviny o výročí představitelů stran do konfliktu zapojených? Lze vyvodit nějaký závěr z analýzy titulků novinových zpráv? Jak se měnila struktura informování o Vietnamu během let trvání konfliktu? Projevilo se na úrovni publikovaných zpráv a komentářů období pražského jara a počínající normalizace? Jsem si zároveň vědoma skutečnosti, že mnou kladené otázky problematiku zcela nevyčerpávají. Z analýzy jsem zároveň

vynechala texty, které se Vietnamu dotýkaly jen značně okrajově.

3.1 Rok 1966

Přestože se boje odehrávaly v tisíce kilometrů vzdálené zemi, občané Československa válku ve Vietnamu prožívali doslova po celý rok 1966. Vycházíme-li z předpokladu, že čím větší prostor je informaci v novinách věnován, za tím důležitější ji čtenář považuje¹, pak o významu vietnamského konfliktu nemohli recipienti pochybovat. Hned v sobotu 1. ledna tak Stanislav Oborský ve svém novoročním zamyšlení „Novoročně o každodenním“ předeslal roli, jakou měla válka ve Vietnamu v myslích čtenářů hrát po celý následující rok: *Do všedních dnů vlastně už dneškem vcházíme. I když v pokoji zůstala vůně novoroční noci. A svět vystupuje ze zpráv třeba ještě ve sváteční podobě. Ale určitě každý z nás náhle zachytí známé zvuky, kouzlo bude protrženo – a uvědomíme si, že se čas nezastavuje. Stačí třeba jen slovo o Vietnamu. A do pohody uzavřené ve čtyřech stěnách vlétně zase ten obyčejný, každodenní život se všemi radostmi a starostmi. A člověk se najednou chtě nechtě dostane k oněm reálným a někdy nelehkým úvahám, které včera v noci mohl ještě pominout.*² Pravidelný čtenář Rudého práva si skutečně musel myslet, že Vietnam k jeho každodennímu životu patří, od prvního lednového do posledního prosincového dne zkoumaného roku si totiž každý den mohl přečíst o nejnovějším vývoji na bojišti nebo o skutečnosti, která se vietnamského konfliktu alespoň úzce dotýkala. Vietnamská válka v roce 1966 ostatně poutala pozornost celého světa – jednalo se stále o čerstvý konflikt a vývoj na poli válečném i diplomatickém byl poměrně bouřlivý. Američanům se na bojišti relativně dařilo pacifikovat území obsazená komunistickými vojsky a o bojové akce tedy nebyla nouze, k žádnému výraznému zvratu situace ale přesto nedošlo. Stránky novin po celém světě také plnily teoretické úvahy o smyslu, příčinách nebo budoucnosti války a prohlášení politiků nebo jiných významných osobností.

Zdá se ale, že i přes všechnu krutost samotné války a jejích přímých důsledků byl důležitější – a to především v československých poměrech – ideologický rozměr konfliktu, který přesně reflektoval soupeření mezi Východem a Západem. Propaganda se zde od nástupu komunistů k moci snažila vstřípit občanům zásady socialistického vidění světa a již dlouhá léta je tak přesvědčovala o zřůdnosti kapitalismu a o nesporných výhodách socialistického zřízení. Tuto šablonu pak aplikovala i na samotnou vietnamskou válku a její průběh v tisku zachycovala značně tendenčně. Rudé právo proto v souladu s politickou atmosférou ve státě líčilo komplikované události značně

¹ KOSICKI, Gerald M. The Media Priming Effect. In DILLARD, James Price. *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice*. 1st ed. Thousand Oaks: Sage Publications, 2002. 896 s. ISBN 978-0761920069. s. 64-65.

² OBORSKÝ, Stanislav. Novoročně o každodenním. *Rudé právo*. 1.1.1966, roč. 46, s. 1. Ve vlastním textu práce jsou titulky článků v uvozovkách, zatímco citované pasáže kurzívou.

jednostranně a popisovalo Severovietnamce jako oběti, Američany jako agresory a Jihovietnamce jako jejich přísluhovače. Čtenář si tak nutně nemohl udělat vlastní názor založený na přísunu objektivních informací, protože mu byla řada faktů jednoduše zatajována. Četl pouze o amerických zločinech a podlém jednání, komunističtí bojovníci mu však byli vždy líčeni v příznivém světle, což ovšem skutečnosti odpovídá vždy jen zčásti. Je ovšem pravdou, že opomenutí části faktů – ať způsobené nepozorností nebo úmyslně – mohlo být zapříčiněno prakticky na kterékoliv úrovni a k redaktorům Rudého práva se tak pravda ani nemusela dostat. To ale nemění nic na skutečnosti, že noviny záměrně zvýrazňovaly a vyzdvihovaly některé informace na úkor jiných podle požadavků oficiální stranické linie. Ideologický přesah nepostihoval jen komentáře a fejetony, jejichž autoři ve svých tendenčních odsudcích projevovali propagandistické záměry téměř nepokrytě, ale pronikl i do běžného zpravodajství, které by mělo být již z principu objektivní a věcné. Přestože se zpravodajské články omezovaly především na výčet faktů, nápadným zneužitím stylistických prostředků a využitím emotivně zabarvených slov je Rudé právo posouvalo do subjektivní roviny. Občas se navíc stávalo, že autor zpravodajského textu přímo vyjádřil svůj názor nebo zaujal stanovisko k popisované události.

Například autor krátkého článku z 15. února „Jižní Vietnamci nechtějí americké ‚reformy‘“, který popisoval nespokojenost jihovietnamských vesničanů s hospodářskými opatřeními zaváděnými Američany, si na závěr neodpustil malou ideologickou poznámku: *Zdalipak nyní přijdou na to, že po odmítnutí amerických ‚reform‘ může být touto alternativou jedině socialismus?*³ Stejně postupovalo Rudé právo v článku z 21. února „Partyzáni vyhodili do povětří 5 mostů“, kde se mimo jiné řeší dotaz kongresmanů, zda bude mít americká armáda dost munice: *Kongresmani, kteří měli obavy, že američtí agresori nebudou mít ve Vietnamu dostatek vražedného materiálu, mohou tedy být uklidněni.*⁴ Podobné nenávistné a emotivní komentáře přitom ve zpravodajském textu nemají mít místo. V článku „Johnsonova politika vede na pokraj války“ z posledního dubnového dne Rudé právo dotčeně reagovalo na americký záměr pronásledovat čínská letadla zasahující na podporu severního Vietnamu i nad hranicemi Číny a opět naplno vyjádřilo oficiální názor strany: *Spojené státy, které jsou ve Vietnamu jediným agresorem a ze svých základů v Tichomoří a v Thajsku ničí bezohledně města a vesnice VDR, tak upírají přátelům a spojencům napadené země právo přispěchat jí na pomoc a navíc jim vyhrožují válečnými akcemi.*⁵ Dne 1. července v reakci na nálety na Hanoj se dostalo prezidentu Johnsonovi od Rudého práva dalšího morálního odsudku, který ho vylíčil jako naprosto bezcitného člověka, když byla zmíněna

³ (eš) Jižní Vietnamci nechtějí americké ‚reformy‘. *Rudé právo*. 15. 2. 1966, roč. 46, s. 5.

⁴ (ČTK); (h) Partyzáni vyhodili do povětří 5 mostů. *Rudé právo*. 21. 2. 1966, roč. 46, s. 3.

⁵ (Zpravodaj ČTK) Johnsonova politika vede na pokraj války. *Rudé právo*. 30. 4. 1966, roč. 46, s. 1; s. 3.

zdánlivě nevinná informace: *President Johnson odjíždí na týdenní dovolenou na svůj texaský ranč. Zřejmě se ho nijak nedotýká světová vlna odporu, kterou vyvolalo jeho rozhodnutí bombardovat Hanoj.*⁶ Koncem října se konala z pondětu filipínského prezidenta Marcose konference v Manile, které se účastnilo sedm zemí podílejících se na válce ve Vietnamu. V článku „Solidarita s vietnamským lidem“ ze soboty 22. října autor zpravodajského textu pomocí téměř básnického jazyka události odsuzuje: *Zatímco svět hřmí odporem proti americké agresi, chystá se od pondělka ve filipínské Manile konference účastníků agrese – USA a jejich vazalů.*⁷ Den po zahájení konference pak dalo Rudé právo v článku „Manilská konference agresorů zahájena“ svým čtenářům najevo, co si o celé záležitosti mají myslet: *Bude trvat dva dny a má se – pod rouškou „jednání o míru“ - zabývat možnostmi dalšího vystupňování vietnamské války a snad i širšími problémy jihovýchodní Asie.*⁸

Co se negativně emotivně zabarvených výrazů týče, Rudé právo zcela běžně ve svých zpravodajských textech používalo výraz *americká agrese* nebo *americký agresor*, pro větší efekt ale mohlo jít hned o *hanebnou americkou agresi* nebo o *americkou špinavou agresi ve Vietnamu*. Pravidelné používání podobných odsudků muselo značně působit na názory čtenářů, obzvláště, když užití expresivních výrazů mělo stoupencům kapitalismu úmyslně uškodit. Spojené státy kromě toho vedly *špinavou válku*, *lupičskou válku* nebo *hanebnou válku* a jejich akce měly *barbarský charakter*. *Američtí vetřelci* se dopouštěli *vandalství ve VDR* a *americké letectvo terorizovalo obydlené oblasti v džungli*. Letecké bombardování severního Vietnamu bylo označováno jako *americké pirátství* nebo *teroristická letecká válka* a *američtí letečtí piráti* často prováděli *teroristické útoky*, tedy nálety. Celá válka ve Vietnamu ostatně byla jen *vojenským dobrodružstvím*, během kterého docházelo k *masakrování jihovietnamského obyvatelstva*. Oblíbené byly také útoky zpochybňující důvěryhodnost Američanů a obviňující je ze lži a pokryteckého chování. Američané tak běžně *směšně zkreslovali skutečnost* nebo měli *pokrytecké projevy* – obzvláště prezident Johnson, který často *opakoval své oblíbené fráze*. Nicméně *marně se pokoušejí američtí imperialisté nasadit svému vlčímu počínání ve Vietnamu beráncí tvář*. Američané zřídili v jižním Vietnamu *saigonský loutkový režim*, případně *saigonskou loutkovou kliku* a ve městě měli také *americké okupační úřady*. Společně se saigonskou vládou je šlo označit jako *imperialisty a jejich pomahače*. Komunistické bojovníky oproti tomu Rudé právo chápalo jako *partyzány*, *vlastencké síly*, *jihovietnamské osvobozené síly* a velmi oblíbený byl také *hrdinný vietnamský lid*. Ne všichni Američané si však vysloužili hanlivá označení. Ty, kteří byli proti válce, označovalo Rudé

⁶ (ČTK) Americká letadla nad Hanojí. *Rudé právo*. 1. 7. 1966, roč. 46, s. 1; s. 5.

⁷ Solidarita s vietnamským lidem. *Rudé právo*. 22. 10. 1966, roč. 47, s. 3.

⁸ [bh] Manilská konference agresorů zahájena. *Rudé právo*. 25. 10. 1966, roč. 47, s. 1; s. 5. V hranatých závorkách dále uvádím zkratky autorů, které byly v novinách uvedeny bez závorky.

právo nejednou jako *pokrokové Američany*, a to přestože pocházeli z kapitalistické země. Tato a další podobná označení se ve zpravodajských textech vyskytovala v hojné míře a pravidelně a výčtu událostí tak jakoby mimochodem, ale přesto systematicky dávala subjektivní ráz a emotivní zabarvení, které mělo dopomoci k ovlivnění názoru čtenáře. K negativnímu zkreslení obrazu Američanů ale Rudé právo používalo také uvozovek, když do nich vkládalo výroky, které chtělo tímto zesměšnit a zpochybnit. Jednalo se o výrazy jako *americká „pomoc“*, v případě leteckého bombardování nevojenských cílů se tak pravidelně dělo „*omylem*“ a Rudé právo při výčtech padlých a raněných během jednotlivých akcí zesměšňovalo Američany, protože prý vždy tvrdili, že jejich ztráty byly jen „*lehké*“. Jako ilustrace může sloužit také článek „Americké letadlo sestřeleno hanojskou protivzdušnou obranou“ ze dne 13. června, který zmínil proválečnou demonstraci, k čemuž na stránkách Rudého práva docházelo skutečně výjimečně. Zároveň ale Rudé právo nezapomnělo její účastníky prudce odsoudit: *Přes 50 000 zfanatizovaných katolíků uspořádalo v neděli dopoledne v ulicích Saigonu protikomunistickou demonstraci. V čele demonstrace kráčely polovojenské „úderné“ skupiny v černých uniformách, které provolávaly hesla vyzývající k boji proti komunismu až do „konečného vítězství“, velebicí Američany a další spojence jižního Vietnamu a jeho loutkové vlády a odmítající jakoukoli dohodu s vlasteneckými silami.*⁹ Je ještě zajímavé podotknout, že v rámci buddhistických protestů proti saigonskému režimu, v jejichž atmosféře byl článek sepsán, se buddhističtí mniši a jejich stoupenci na protest upalovali, drželi hladovky a psali vlastní krví protestní dopisy; jako zfanatizované je ale Rudé právo nikdy neoznačilo, naopak se k nim snažilo vzbudit sympatie.

K obzvláštní koncentraci neobjektivních výrazů a výroků pak docházelo v titulcích, které měly na krátkém prostoru zaujmout čtenářovu pozornost, upozornit na nejdůležitější myšlenku celého textu a zároveň se vrýt čtenáři do paměti jako jakési heslo, usnadňující formulaci názorů. Rudé právo plně využívalo možností nadtitulků a podtitulků, stejně jako mezititulků; soustředila jsem se ale pouze na hlavní titulky, které okamžitě přitáhly čtenářovu pozornost k danému textu. Titulky lze zásadě rozdělit do dvou skupin – buď se vztahovaly přímo k nějaké konkrétní události či se snažily šokovat, anebo se jednalo o vcelku bezobsažné výroky shrnující dění, které neustále a v nepatrných obměnách opakovaly známou pravdu. Do první kategorie lze zařadit titulky jako „Pirátské bombardování VDR obnoveno“¹⁰, „Američané zabíjejí vietnamské ženy a děti“¹¹, „Letečtí

⁹ (ČTK) Americké letadlo sestřeleno hanojskou protivzdušnou obranou. *Rudé právo*. 12. 6. 1966, roč. 46, s. 3.

¹⁰ (RP-ČTK) Pirátské bombardování VDR obnoveno. *Rudé právo*. 1. 2. 1966, roč. 46, s. 1; s. 3.

¹¹ (Zpravodaj ČTK) Američané zabíjejí vietnamské ženy a děti. *Rudé právo*. 29. 10. 1966, roč. 47, s. 3.

piráti z USA vraždí civilní obyvatelstvo měst VDR¹², „U Saigonu hoří moře nafty“¹³ nebo „Americké dilema: odejít, nebo převzít úplně vládu?“¹⁴. Do druhé skupiny pak patří například varianty na titulky „Napětí v jihovýchodní Asii“¹⁵, „325 náletů na VDR za jediný den“¹⁶, „Úspěchy jihovietnamských vlastenců“¹⁷, „Svět odsuzuje americkou agresi“¹⁸, „Další prudké boje v jižním Vietnamu“¹⁹ a obzvláště oblíbený titulek „Z vietnamského bojiště“²⁰. Stejně tak dopisy čtenářů a protesty ze zahraničí bývaly uvozeny velmi podobně znějícími titulky, mezi jinými „Protestujeme a budeme pomáhat!“²¹, „Vlna solidarity s vietnamským lidem“²² nebo „Vlna protestů proti barbarskému bombardování VDR“²³. Jiné, z dnešního pohledu spíše kuriózní titulky, pak neskrývají, že jejich úkolem bylo ideologického nepřítele kompromitovat: „Vláda USA překonává fašisty“²⁴ nebo „Amerikanizovaný Vietnam – Disneyland protistuce“²⁵.

Rudé právo nemělo ve Vietnamu vlastního zpravodaje a texty tak povětšinou přebíralo z ČTK, která ale rovněž dbala na jejich ideologickou čistotu. Zajímavé je, že články publikované v Rudém právu nebyly jednostranné ani tak po své obsahové stránce – jednotlivé události byly zaznamenány v zásadě pravdivě –, ale především v interpretační rovině. Zveřejněné informace pocházely z oficiálních zdrojů Spojených států, Hanoje i Národní fronty osvobození, pomocí stylistických prostředků a emotivně zabarevných slov jim ale redaktoři dávali výslednou podobu, která měla daleko ke snaze najít objektivní pravdu. Rudé právo vyvolávalo sympatie k Vietnamcům bojujícím za svobodu a sjednocení několika hlavními způsoby. Otištěné texty přinášely zprávy jak o amerických vojenských akcích, tak o útocích Národní fronty osvobození, přičemž články bývaly doplňovány statistickými údaji o počtu zabitých a zraněných. Americké zákroky byly většinou alespoň nepřímo hodnoceny jako kruté, barbarské a odsouzeníhodné a zároveň byly zdůrazňovány civilní ztráty. Pokud se ale příslušníkům Národní fronty osvobození podařilo zabít Američany nebo příslušníky saigonské armády, ať už během bojového nasazení nebo během teroristického útoku, z textu nezaznívaly negativní emoce a tento podle oficiálního názoru legitimní boj za svobodu byl

¹² (Zpravodaj ČTK) Letečtí piráti z USA vraždí civilní obyvatelstvo měst VDR. *Rudé právo*. 22. 7. 1966, roč. 46, s. 1; s. 3.

¹³ (ČTK) U Saigonu hoří moře nafty. *Rudé právo*. 4. 3. 1966, roč. 46, s. 1; s. 3.

¹⁴ (ČTK-M) Americké dilema: odejít, nebo převzít úplně vládu? *Rudé právo*. 14. 4. 1966, roč. 46, s. 1; s. 5.

¹⁵ (ČTK) Napětí v jihovýchodní Asii. *Rudé právo*. 4. 1. 1966, roč. 46, s. 1; s. 3.

¹⁶ [-jj-] 325 náletů na VDR za jediný den. *Rudé právo*. 30. 7. 1966, roč. 46, s. 1; s. 3.

¹⁷ (Zpravodaj ČTK) Úspěchy jihovietnamských vlastenců. *Rudé právo*. 24. 10. 1966, roč. 47, s. 3.

¹⁸ (ČTK) Svět odsuzuje americkou agresi. *Rudé právo*. 16. 3. 1966, roč. 46, s. 1; s. 5.

¹⁹ Další prudké boje v jižním Vietnamu. *Rudé právo*. 16. 9. 1966, roč. 46, s. 3.

²⁰ (ČTK) Z vietnamského bojiště. *Rudé právo*. 29. 8. 1966, roč. 46, s. 3. (ČTK) Z vietnamského bojiště. *Rudé právo*. 20. 9. 1966, roč. 46, s. 5. (ČTK) Z vietnamského bojiště. *Rudé právo*. 19. 10. 1966, roč. 47, s. 5.

²¹ (Od našich zpravodajů – ČTK) Protestujeme a budeme pomáhat. *Rudé právo*. 8. 2. 1966, roč. 46, s. 1.

²² (Od našich zpravodajů) Vlna solidarity s vietnamským lidem. *Rudé právo*. 10. 2. 1966, roč. 46, s. 1.

²³ (ma-vn) Vlna protestů proti barbarskému bombardování VDR. *Rudé právo*. 2. 7. 1966, roč. 46, s. 1; s. 2.

²⁴ (rt-ČTK) Vláda USA překonává fašisty. *Rudé právo*. 5. 8. 1966, roč. 46, s. 1; s. 5.

²⁵ [h] Amerikanizovaný Vietnam – Disneyland prostituce. *Rudé právo*. 20. 5. 1966, roč. 46, s. 5.

hodnocen jako úspěšný a potřebný. To dokládá text „Americké ‚rekordy‘ ve Vietnamu“ z 15. října, který jinak přinášel především řadu statistických údajů, kde se psalo mimo jiné o druhém výročí popravy *národního hrdiny* Nguyen-van-Troie: *Také ÚV ČSM ve svém prohlášení oceňuje mladého Jihovietnamce, popraveného severoamerickými agresory za účast na atentátu na ministra obrany McNamaru, jako příklad desetitisíců mladých Vietnamců k zesílení odporu vůči agresorům.*²⁶ Rudé právo tímto názorem nejen dělalo z atentátníka hrdinu, ale zároveň glorifikovalo vraždu ve jménu „dobré věci“, přestože z americké strany odsuzovalo i neúmyslné zabití. Stejně tak dávalo Rudé právo najevo, že sice otiskuje statistické údaje zveřejněné jak Američany, tak Národní frontou osvobození nebo Hanojí, za pravdivé ale pokládá jen informace pocházející z komunistických zdrojů. Pokud tedy Spojené státy uváděly jen lehké ztráty, Rudé právo hned vyjádřilo pochybnosti. Když se údaje obou stran rozcházely, Rudé právo dávalo vždy za pravdu číslům uváděným Vietnamci. Tuto skutečnost dobře ilustruje například článek „Citelné letecké ztráty Američanů“ z 21. července: *Jeden thunderchief byl prý sestřelen severovietnamskými migy ve vzdušném souboji severně od Hanoje, další stroj zneškodnila raketa a třetí protiletadlové dělostřelectvo. Oficiální zpráva z VDR však hovoří o deseti sestřelech.*²⁷ Zkreslování počtu ztrát za účelem ovlivnění veřejného mínění ale bylo běžné u obou stran, což už Rudé právo neuvádí, protože komunistické statistiky zásadně nezpochybňuje.

Se snahou vylíčit komunistické bojovníky v příznivém světle úzce souvisí také otázka prostoru, který Rudé právo jednotlivým stranám konfliktu poskytovalo k pomyslné obhajobě vlastních postojů. Severovietnamská i americká vláda, stejně jako Národní fronta osvobození v nemalé míře vydávaly prohlášení, která měla zajistit sympatie veřejnosti, případně objasnit některé okolnosti jejich jednání. Rudé právo ale tyto materiály otiskovalo v plné, nebo alespoň v hojně citované a většinou nekomentované verzi pouze v případě komunistických představitelů, zatímco americké výroky byly většinou vytrhávány z kontextu, nevybíravě komentovány a rovnou odsuzovány. Tím, že Rudé právo poskytovalo patřičný prostor pouze provietnamsky stylizovaným textům, tak vlastně nepřímou navádělo své čtenáře, aby k dané otázce zaujali ideologicky žádaný postoj.²⁸ Jako příklad lze uvést situaci ze začátku roku, kdy celý svět žil americkými i severovietnamskými požadavky, za jejichž splnění by byly obě strany ochotné přistoupit k mírovým jednáním. Rudé právo ostře kritizovalo prezidenta Johnsona, protože kladl nesplnitelné požadavky, aby mohl dále pokračovat ve válce – dané texty byly plné pejorativních a posměšných

²⁶ Americké „rekordy“ ve Vietnamu. *Rudé právo*. 15. 10, 1966, roč. 47, s. 1; s. 3.

²⁷ (ČTK); (Zpravodaj ČTK) Citelné letecké ztráty Američanů. *Rudé právo*. 21. 7. 1966, roč. 46, s. 1; s. 5.

²⁸ ŠTĚPÁNKOVÁ, Dana. Vizuální podvody: Hrátky na obrazovce. In BITTMAN, Ladislav. *Manipulátoři: o technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1992. 253 s. ISBN 80-7066-621-8. s. 142-143.

označení. Oproti tomu požadavky severního Vietnamu byly nejen otištěny v plném znění, ale také pravidelně označované jako upřímné. Čtenář se tedy mohl seznámit s mírovou vizí Hanoje a přímo si na ni utvořit názor, který téměř nutně musel být pozitivní, zatímco o Johnsonově textu se doslechl pouze zprostředkovaně s poznámkou, že je pokrytecký a lživý. Netřeba zdůrazňovat, jaký vliv tento postup měl na lidskou psychiku. Johnsonovy snahy po míru sice skutečně nebyly upřímné, na druhou stranu se ale jednalo o taktický manévr také ze strany Hanoje. Vietnamští komunisté dobře věděli, že veřejné mínění světa bude snáze na jejich straně, a této skutečnosti se snažili patřičně propagandisticky využít.

Rudé právo také hojně čerpal z výroků zahraničních osobností a odborníků a ze stránek světového, dokonce i kapitalistického tisku. Soustředilo se ale téměř výhradně na protiválečné a protiamerické úryvky, pokud tedy nemělo v úmyslu ocitovaný text vzápětí zkritizovat. Noviny hojně citovaly výzvy papeže Pavla VI. a generálního tajemníka OSN U Thanta k ukončení války a projevy světových státníků odsuzující americkou agresi. Nejvíce zastoupeni ovšem byli českoslovenští, sovětsí a vietnamští politici, jejichž názorům na vietnamskou problematiku byl mnohdy věnován až abnormální prostor. Za všechny příklady lze uvést rozsáhlý dopis prezidenta Novotného jeho severovietnamskému protějšku, který formuloval začátkem února v reakci na obnovené americké bombardování: *Jak je Vám známo, všechen československý lid, stejně jako národy celého světa, s nejhlubším rozhořčením odsuzuje agresi amerických imperialistů v jižním Vietnamu, jejich brutální metody vedení války i proti civilnímu obyvatelstvu používáním napalmu, bojových plynů a otravných chemických prostředků. Co nejrozhodněji odsuzujeme svévolné barbarské bombardování a jiné akty neospravedlnitelné agrese vlády USA proti území bratrské Vietnamské demokratické republiky. ... Drahý soudruhu presidente, československý lid a vláda ČSSR budou v duchu upřímného přátelství, mezinárodní solidarity a socialistického internacionalismu poskytovat vietnamskému lidu i nadále plnou podporu a pomoc v jeho boji proti americkým agresorům. Spolu s dalšími socialistickými zeměmi a protiimperialistickými silami budeme vietnamský lid podporovat v jeho úsilí o obnovení míru ve Vietnamu a zachování míru v ostatních zemích Indočíny.*²⁹ Zajímavá je také skutečnost, že přetiskované texty Rudé právo občas nedávalo celé do uvozovek. Původní text pak částečně splývá se zpravodajským jádrem článku a je jen velmi obtížné rozlišit, kdy se jedná o názor citované osoby a kdy jen o komentující názor redakce. Podle zkoumaných textů se zdá, že tuto praktiku Rudé právo uplatňovalo především u textů ze socialistických zdrojů, případně u silně protiamerických výroků – snad šlo o záměr, protože názor citovaného a citujícího byl veskrze totožný. Obsah článku pak navíc mohl spíše

²⁹ NOVOTNÝ, Antonín. Vietnamskému lidu budeme i nadále poskytovat plnou podporu a pomoc. *Rudé právo*. 4. 2. 1966, roč. 46, s. 1.

působit jako objektivní pravda, než jako subjektivní názor. Dne 7. ledna tak například otisklo Rudé právo článek „Vietnamský lid je odhodlán bojovat do konečného vítězství“, kde mimo jiné opsalo text publikovaný italským deníkem Unita. Po citaci značně kritického obsahu dále psalo: *Pokud nebude jasné, že Johnsonovi vyslanci putující světem nemají v kufrech jenom žvásty, ale také fakta, neučiní mír ani krůček vpřed.*³⁰ Z článku tedy nevyplývá, zda se jednalo o formulaci použitou autorem předchozího citovaného výroku, či italským deníkem, anebo o nekorektní přístup československých novinářů. Každopádně uvozovky na tomto místě citelně chybí. Kritickým citacím ze zahraničního tisku věnovalo Rudé právo navíc speciální rubriku O čem se píše, kde vždy uvedlo výrok reagující na aktuální dění. Ze zahraničních novin a týdeníků se také čerpalo, pokud přišly se skandálním odhalením nebo šokující výpovědí vojáků, případně přinesly reportáž popisující na základě osobních prožitků hrůzy války. Dne 14. ledna tak například zveřejnilo Rudé právo v rámci článku „Loni sestřelená letadla USA představují 1 miliardu dolarů“ dopis amerického vojáka nasazeného v jižním Vietnamu, který původně otiskl americký deník Winchester Evening Star. Mladý voják v dopise líčil hrůzy války a smrt svých nejbližších spolubojovníků a zároveň se obával o svůj život a duševní zdraví.³¹ Dopis nebyl dále komentován a Rudé právo tak zamlčelo skutečnost, že podobně se nejspíše cítili všichni bojující.

Posledním z nejvýraznějších způsobů, jakými se Rudé právo snažilo přesvědčit čtenáře o zákeřnosti amerických imperialistů, byly přímé dezinformace a lži. Dne 8. března tak například v článku „McNamarova definice agrese“ rozebíralo Rudé právo výroky amerického ministra obrany, který prý nemá žádný důkaz o přítomnosti Severovietnamců na území jižního Vietnamu a nemístně proto zasahuje do občanské války: *Proto vynašel zcela novou, dosud nijak neotřelou definici agrese a intervence. Prohlásil, že prapříčina vietnamské války je v tom, že „severovietnamská komunistická strana... nařídila tisícům příslušníků vojensky vycvičených kádřů, aby v jižním Vietnamu zůstaly“ po uzavření ženevských dohod v roce 1954 a neodešli na sever. Až dosud se mělo za to, že agresorem je ten, kdo se do cizí země násilím dere. McNamara však nyní tvrdí opak: agresorem je podle něho ten, kdo ze své rodné země nechce odejít.*³² Rudé právo zde předvedlo další hojně rozšířenou praktiku, kdy byly původní výroky západních proválečně naladěných představitelů vytrhávány z kontextu a tendenčně komentovány. Nemluvě o tom, že tato informace není pravdivá, protože Severovietnamci se podíleli na založení Národní fronty osvobození právě proto, aby nevzniklo podezření na intervenci a aby mohl být odpor proti

³⁰ (zo – ČTK) Vietnamský lid je odhodlán bojovat do konečného vítězství. *Rudé právo*. 7. 1. 1966, roč. 46, s. 1; s. 3

³¹ [-jj-] Loni sestřelená letadla USA představují 1 miliardu dolarů. *Rudé právo*. 14. 1. 1966, roč. 46, s. 1; s. 3.

³² (dra) McNamarova definice agrese. *Rudé právo*. 8. 3. 1966, roč. 46, s. 5.

saigonské vládě organizován na jihu a označován jako domácí. Po rozdělení země také na Jihu skutečně zůstali komunisté, kteří počítali s možností či nutností dalšího boje a těm se opravdu dostávalo ze Severu vydatné podpory. Hanojská vláda se tedy účinně snažila odpor na jihu Vietnamu rozdmýchat. Zároveň, aby mohl být podán kompletní obraz, je třeba připomenout, že řada obyvatel odešla také ze severního Vietnamu, protože se obávala represe ze strany komunistů nebo je vyhnaly násilnosti během pozemkové reformy. Jak ale bylo již zmíněno, Rudé právo hledalo chyby jen na ideologickém nepříteli. Stejně tak v textu „Za den 33 náletů proti VDR“ ze 14. února Rudé právo ironicky reaguje na prohlášení Spojených států: *Senátor dále navrhuje, aby Spojené státy odvolaly z jižního Vietnamu 10 tisíc mužů (ze současného stavu převyšujícího 200 000) a vyzvaly VDR „k obdobnému opatření“.* *Senátor nevysvětluje, jak má VDR vyhovět tomuto požadavku, když její ozbrojené síly nemají s konfliktem v jižním Vietnamu nic společného.*³³ Tímto názorem se ale noviny rovněž dopustily lživého výroku, protože severovietnamská armáda se do bojů na Jihu zapojovala po boku Národní fronty osvobození, byť se její vojenská přítomnost v zemi zvyšovala postupně a nebyla příliš zdůrazňována. Za pozornost pak stojí také článek „Americké dilema: odejít, nebo převzít úplně vládu?“ ze dne 14. dubna, který se dotýkal především nepokojů na jihu Vietnamu: *V některých oblastech shazovaly americké letouny dokonce otrávené léky a pamlsky. V Ben-tre a Tan-anu zahynulo po požití otráveného cukroví shozeného z amerických letounů devět dětí.*³⁴ Tato zpráva popisovala maximální možnou krutost a bezzásadovost Američanů, z objektivního hlediska se ale jeví jako přinejmenším silně nepravděpodobná. Na druhou stranu odpovídá popisované chování Američanů běžné praxi komunistické propagandy.

Po obsahové stránce byl nejdůležitějším rozbor situace na bojišti. Ve zprávách Rudé právo velmi podrobně líčilo průběh bojových akcí, až by se dalo říci, že své čtenáře zbytečně zahrnovalo přebytečnými údaji. O vzdáleném konfliktu v zemi, kde většina obyvatel Československa nikdy nebyla, se Rudé právo rozepisovalo tak detailně, jako by se jednalo o událost odehrávající se například na Moravě. Nepřinášelo tedy jen přehled hlavních a skutečně významných vojenských akcí, ale informovalo každodenně o událostech, které lze v kontextu celé války chápat jako drobné šarvátky. Texty byly doslova zahlceny řadou místopisných názvů a pro zdánlivou snazší orientaci se často uváděla v kilometrech vzdálenost zmiňovaných měst od velkých center v oblasti. Noviny přinášely přesné názvy amerických bojových operací, typy používaných zbraní a přesná čísla udávající počty padlých a zraněných, což lze charakterizovat jako přesycenost fakty. Pro čtenáře jistě nebylo nejjednodušší se v dané problematice orientovat. Rudé právo sledovalo ale také události s válkou těsně související a obzvláštní význam věnovalo politickým jednáním, jejichž

³³ (ČTK) Za den 33 náletů proti VDR. *Rudé právo*. 14. 2. 1966, roč. 46, s. 1; s. 3.

³⁴ (ČTK-M) Americké dilema: odejít, nebo převzít úplně vládu? *Rudé právo*. 14. 4. 1966, roč. 46, s. 1; s. 5.

nezanedbatelnou výhodou bylo, že se dala vhodně ideologicky interpretovat. Rudé právo tedy sledovalo debaty o míru a o smyslu a oprávněnosti války, stejně jako nejrůznější konference, které vietnamskou otázku také řešily. Vítaným tématem byly protiválečné akce, demonstrace a stávky, hlasy pro válku ale na stránkách novin našly jen minimální prostor a vždy byly nahlíženy v negativním světle. Ke kompromitaci Američanů Rudé právo používalo jakoukoliv jen trochu vhodnou záminku, velmi dobře mu ale v tomto směru posloužila nespokojenost obyvatel Spojených států s masivními odvody do armády a s hospodářskou krizí, které rostoucí výdaje na armádu nijak neprospívaly. Noviny dále příležitostně otiskovaly výsledky průzkumů veřejného mínění, které dokazovaly rostoucí odpor proti válce a klesající oblibu prezidenta Johnsona. Častokrát byla líčena také hospodářská situace ve Vietnamu a to ze dvou různých úhlů pohledu. Jih byl zobrazován jako zkažená země se zoufalým stavem ekonomiky, kde bují korupce, prostituce a další nekalé praktiky, což pravda byla, zatímco na severu Vietnamu dokázali podle Rudého práva lidé i přes ničivé americké bombardování dobře hospodařit a dosahovat příznivých výsledků, což už tak zcela pravda nebyla. Rudé právo se také snažilo působit na city čtenářů a mnohokrát se snažilo upoutat jejich pozornost zmínkami o zabíjení žen, dětí a starců, o zmrzačených a trpících dětech nebo o bombardování škol, nemocnic a svatostánků. Celkově se ale nelze ubránit dojmu, že až na několik skutečně významných a přelomových událostí popisovalo Rudé právo s různými obměnami více méně stále stejné situace – Američané bombardovali severní Vietnam, partyzáni útočili, někdo volal po míru a ukončení války. Lišily se jen drobnosti v podobě konkrétních údajů a jednotlivé zprávy tak značně splývaly.

Kromě zpravodajských textů ale Rudé právo přinášelo také obsáhlé komentáře, kterých bylo v roce 1966 osmdesát osm³⁵. Vycházely v průběhu celého roku v nepravidelných intervalech, především ale tehdy, když došlo k nějaké zásadní události. Během zkoumaného roku ale bylo v každém měsíci otištěno s výjimkou červnových tří vždy alespoň pět komentářů. Leden a červenec nabídly hned jedenáct textů. Z relevantních komentářů se jich ovšem jen málo zabývalo výhradně Vietnamem, většinou se vztahovaly na americkou politiku obecně, anebo na americkou politiku v souvislosti s Vietnamem. Rudé právo nemělo komentátora v Hanoji, muselo tedy využívat služeb komentátora washingtonského. Stejně tak se některé komentáře zamýšlely nad vztahem Vietnamu a jiné vybrané země, případně nad mírem obecně a nad povinnostmi socialistických států. Není snad třeba zdůrazňovat, že texty komentářů byly velmi subjektivní, nicméně ve shodě s oficiálním názorem strany. Tyto články měly ohromný propagandistický potenciál, kterého plně využívaly ve snaze ovlivnit myšlení a názory čtenářů. Velmi emotivně a s použitím působivých príměrů

³⁵ V úvahu jsem brala jen čisté komentáře bez připojených zpravodajských textů, které se navíc Vietnamem zabývaly více než jen okrajově.

a slovních spojení se proto snažily odsoudit Američany, vyjádřit podporu a sympatie Vietnamcům a především zdůraznit nutnost a povinnost boje za mír ve jménu socialismu. Hned na začátku roku přinesl Karel Douděra patřičně dramatické shrnutí vietnamských událostí v textu s názvem „Kam směřuje válka ve Vietnamu?“: *Jen na několik hodin umlkly ve Vietnamu zbraně. Vánoční příměří skončilo, boje pokračují. Ve Washingtonu sice president Johnson mluví o tom, že je ochoten přistoupit k mírovému jednání, současně však posílá do Vietnamu nové a nové vojenské jednotky. Z jeho vůle se vietnamský konflikt loni rozrostl ve skutečnou americkou válku proti vietnamskému lidu: američtí vojáci bombardují, vypalují a vyvražďují jihovietnamské vesnice, už nejen napalm, ale i otravné plyny byly použity proti civilnímu obyvatelstvu. ... Vietnamský lid se chopil zbraní proti americkým agresorům proto, aby dosáhl jejich odchodu ze své země, aby sám, bez cizího vměšování, mohl svobodně rozhodovat o osudech své země. V tomto boji nesporně prokázal bezpříkladné odhodlání a hrdinství. Ani znásobení počtu amerických vojsk, ani bomby, ani napalm a veškerá vojenská technika, ani barbarské vyvražďování celých vesnic dosud nepomohlo americkým agresorům k nějakému výraznému úspěchu. Nelze však nevidět, že čím větší je počet amerických vojsk v jižním Vietnamu a čím brutálněji je tato válka vedena, tím větší jsou i oběti, které vietnamský lid v boji proti americkým agresorům přináší. ... Žádná sebeokázalejší gesta však nemohou zbavit americké imperialisty odpovědnosti za rozpoutání této války. Oni to byli, kteří od počátku nejhrubším způsobem porušovali ženevské dohody, aby si z jižního Vietnamu vytvořili svůj vazalský stát a svou základnu proti národům jihovýchodní Asie. A nikdo nesejme z Johnsonovy vlády odpovědnost za to, že válka ve Vietnamu nabyla tak hrůzných rozměrů a tak barbarských forem.*³⁶ Rudé právo během roku průběžně informovalo o skutečnosti, že Američané používají bojové plyny. Washingtonský zpravodaj Jiří Hochman se v obsáhlejší článku „Nová fakta o plynové válce USA ve Vietnamu“ ze dne 26. ledna rozčiloval: *Za druhé světové války, po příšerných zkušenostech s plyny v první světové válce, se neodvážil nikdo, ani Hitler, nasadit na bojištích plyny, ačkoli všechny armády měly plyny ve svých arzenálech. Jediné známé použití plynů za druhé světové války bylo při vyvražďování vězňů v koncentračních táborech, zejména v Osvětimi. Tradice, na kterou Američané nyní navazují, je proto více než odporná.*³⁷ Jiří Hochman také neváhal v rozsáhlém komentáři „Johnsonova doktrína“ přirovnat seznam „vznešených cílů“ USA k Hitlerovým „důvodům“ pro okupaci Československa.³⁸ Tento dramatický příměr útočil na citlivé místo československých dějin a pomocí vykonstruovaného příměru se snažil vyvolat patřičnou emotivní odezvu. Hochman měl očividně přirovnání Američanů k nacistickým Němcům obzvláště

³⁶ DOUDĚRA, Karel. Kam směřuje válka ve Vietnamu? *Rudé právo*. 5. 1. 1966, roč. 46, s. 5.

³⁷ HOCHMAN, Jiří. Nová fakta o plynové válce USA ve Vietnamu. *Rudé právo*. 26. 1. 1966, roč. 46, s. 5.

³⁸ HOCHMAN, Jiří. Johnsonova doktrína. *Rudé právo*. 14. 1. 1966, roč. 46, s. 3.

v oblíbení, a tak v zamyšlení „Chystají se USA obnovit bombardování VDR?“ ze dne 19. ledna píše dokonce tučně: *Faktem ovšem je to, že přechod k používání stále surovějších a nevybíravějších bojových prostředků je více méně logickým zákonem každé protilidové, dobytčácké války, a proto zde je patrná stále větší shoda metod mezi Američany a nacisty za druhé světové války.*³⁹ Poněkud pochybné srovnání Američanů a nacistů ale ostatně v argumentační logice Rudého práva zaznívalo poměrně často. Tak se například 30. ledna Alois Volf rozhořčuje v článku „Fašistické řádění ve Vietnamu“ nad zacházením s komunistickými zajatci a nad nerespektováním mezinárodních dohod: *Ovšem americké pojetí humanismu je „poněkud“ jiné. Všeobecně se ví, že ve Vietnamu saigonští vládcí i jejich washingtonští protektoři nerespektují tyto i další mezinárodní právní normy. Vědomi si toho, pokoušejí se svá zvěrstva, která nemohou popřít, cynicky ospravedlnit báčorkami, že ve Vietnamu neprobíhá mezinárodní konflikt, nýbrž že jde o občanskou válku, na kterou se prý uvedené mezinárodní právní normy nevztahují. Jako by nejnemorálnější metody amorální agresivní války se za nějakých okolností mohly stát morálními. ... Jako jedna z bývalých obětí hitlerovských fašistických katanů s rozhořčením odsuzujeme krvavé řádění agresorů ve Vietnamu, všechna jejich zvěrstva a násilí na bezbranném lidu... Každého musí hluboce zneklidnit, jak civilizovaný Západ, s oblibou se ohánějící svým humanismem, mlčky přihlíží k řádění americké inkvizice ve Vietnamu, řádění, které je pokrytecky vydáváno za „obranu“ svobody, demokracie a lidských práv.*⁴⁰ Autor článku ani nebere v úvahu možnost, že podmínky v severovietnamských zajateckých táborech byly často mnohem horší a že komunistické vojenské praktiky také napáchaly značné škody na životech a zdraví vojáků i civilních obyvatel. Na obnovení amerických náletů na severní Vietnam zareagoval první únorový den v komentáři „Znovu bomby na VDR“ A. Michálek: *Na sprátelenou socialistickou zemi, Vietnamskou demokratickou republiku, znovu dopadají bomby. Jen několik dní poté, co se prezident Ho Či Min obrátil s dopisem k hlavám 60 států, dostali američtí letečtí piráti v pondělí rozkaz, aby po třiceti sedmi dnech přestávky obnovili bombardování mírumilovného suverénního státu. Znovu tedy budou ničeny ve VDR komunikace, hospodářské objekty, školy, nemocnice, znovu budou zabíjeni nevinní lidé...* Článek zároveň vyzdvihl postoj, jaký má každý občan Československa zastávat: *Jako komunisté a příslušníci socialistického státu pokládáme za svou samozřejmou povinnost co nejrozhodněji odsoudit zločinný americký imperialismus jako hlavní zdroj všeho zla, utrpení a nejistot v dnešním světě.*⁴¹ Karel Douděra věnoval Vietnamu místo i v tradičním prvomájovém zamyšlení: *Dnes americké pumy padají na Vietnam. „Železná pata“ amerického imperialismu drtí jihovietnamské vesnice. Američtí vojáci mučí a vraždí jihovietnamské*

³⁹ HOCHMAN, J. Chystají se USA obnovit bombardování VDR? *Rudé právo*. 19. 1. 1966, roč. 46, s. 5.

⁴⁰ VOLF, Alois. Fašistické řádění ve Vietnamu. *Rudé právo*. 30. 1. 1966, roč. 46, s. 3.

⁴¹ MICHÁLEK, A. Znovu bomby na VDR. *Rudé právo*. 1. 2. 1966, roč. 46, s. 5.

vlastence, bez rozmyslu zabíjejí i starce, ženy i děti. Vraždí, zběsile vraždí, a to nejen na jih od 17. rovnoběžky; americké pumy dopadají i na socialistickou část Vietnamu – Vietnamskou demokratickou republiku.⁴² Alois Wolf zase dne 20. července v komentáři „Agresor – pravá tvář Spojených států v Indočíně“ znovu poněkud jednostranně rozebíral důvody americké angažovanosti ve válce: *Vrcholem pokrytectví Washingtonu je jeho zdůvodnění expedice dnes už 270 000 amerických vojáků do jižního Vietnamu a barbarského bombardování VDR „infiltrací ze severu“.* Přitom celý svět ví, že nikoli mytická „infiltrace“, nýbrž surová agrese amerického imperialismu vedly v jižním Vietnamu k propuknutí všelidového boje na obranu demokracie, nezávislosti a za sjednocení se severní částí země – tedy za realizaci oněch ustanovení ženevských dohod, již už dvanáct let Spojené státy brání svou intervencí, špatně maskovanou pláštikem antikomunismu. Demaskování nejrůznějších amerických kamufláží, jimiž se Washington pokouší před světem zatajit pravdu o své hanebné úloze četníka imperialismu, sabotéra a znásilňovatele ženevských dohod o Indočíně, není pouze neúplným výčtem všech případů americké svévole. Z jejich pořadí lze také vyčíst, jak neúspěch jednoho stupňuje surovost a cynismus následujícího, aniž by se přitom USA za ta léta o krok přiblížily k „vítězství“.⁴³ Dne 21. srpna se Jiří Franěk v článku jménem „Čtu si znova“ snažil povzbudit čtenáře k aktivněji projevovanému odporu proti válce a vysvětloval jim, že psát protestní dopisy není zbytečné: *Nemávnou tam nad tím jenom tak rukou, nebude jim to pro smích? Nevěřím tomu, nemávnou. Nemávnou jen tak rukou, protože i diplomatický zástupce v zemi s jiným politickým zřízením se musí ptát, jak je to s veřejným míněním vůči státu, který zastupuje. Nemávnou jen tak rukou, protože nejsme na světě sami a není to jen Praha, kde příslušné velvyslanectví se musí dovědět a dovídá, co si druzí myslí o vietnamském masakru a americké hrozbě celé civilizaci. Může být, že se zasmějí, s despektem, oni jsou přece velcí, oni si mohou leccos dovolit – a stejně je to bude chtěj nechtěj nutit k uvažování, ať už jakémukoli, k uvažování o tom, co se to děje pod jejich pruhovanou vlajkou.*⁴⁴ Dne 23. srpna kritizoval Jiří Hofman v článku „Jak je to s ‚navigačními omyly‘“ údajný postup Spojených států v případě, kdy zasáhly omylem civilní oblast pod svou vlastní kontrolou. V tomto případě prý vojáci poskytli postiženým pomoc a vinu přiřkli komunistickým jednotkám, které v okolí působily. Podle Hofmana ale nebyl tento obraz poskytovaný veřejnosti pravdivý: *Tato verze má zastřít fakt, že ve všech případech šlo o nedílnou součást celého způsobu amerického vedení války v jižním Vietnamu, která je klasickou koloniální vyvražďovací válkou ve stadiu, kdy neschopnost dobyvatele porazit protivníka se kompenzuje systematickým masakrem civilního obyvatelstva. Nad tím, do kterého nepřátelského*

⁴² DOUDĚRA, Karel. Aby byl mír na celém světě! *Rudé právo*. 1. 5. 1966, roč. 46, s. 1.

⁴³ WOLF, Alois. Agresor – pravá tvář Spojených států v Indočíně. *Rudé právo*. 20. 7. 1966, roč. 46, s. 3.

⁴⁴ FRANĚK, Jiří. Čtu si znova. *Rudé právo*. 21. 8. 1966, roč. 46, s. 1.

prostoru vlastně americké bomby, napalm nebo chemikálie dopadnou, si většinou nikdo příliš neláme hlavu, a to tím spíše, že snaha o nějaké přesnější bombardování, zejména letecké, je spojena s rostoucím rizikem sestřelení útočících letounů.⁴⁵ Američané smrt civilistů skutečně zpočátku nepřipouštěli a hájili se maximální přesností náletů; je ale jasné, že v tak hustě osídlené aglomeraci muselo dojít k nehodám a chybným zásahům. Vojáci Spojených států se přesto hájili tím, že Vietnamci vojenské cíle v hustých zástavbách maskují schválně.⁴⁶ Dne 4. října vyjádřil Karel Douděra v rozsáhlém komentáři „Jsme s Vietnamem“ své dojmy z cesty československé delegace do Vietnamu. Zdůraznil také, že osud Vietnamu nemůže být zdejším obyvatelům lhostejný: *Vietnam je vzdálen od Československa deset tisíc kilometrů. Dělí nás od něj půl evropského světadílu a téměř celá Asie. A přece je to země nám dnes tím bližší, že brání svou svobodu a nezávislost proti nejmocnějšímu kapitalistickému státu světa.*⁴⁷ Důraz na ideologický boj tak v textu opět výrazně vystupoval na povrch.

Další taktikou, jak ideologického nepřítele v očích čtenářů kompromitovat, bylo zesměšnění. Dne 9. ledna přineslo Rudé právo ve své nedělní příloze humorný text Antonína Petřiny „Proč generál Westmoreland nevešel do dějin“, který měl zábavnou formou upozornit na chyby Američanů ve Vietnamu, na jejich posedlost válkou a vymýcením komunismu, na jejich špatné povahové vlastnosti a morální bezzásadovost, stejně jako na jejich nezájem o životy civilních obyvatel a zároveň neschopnost i přes veškeré vojenské nasazení dovést válku do vítězného konce. Text líčil fiktivní telefonický rozhovor mezi prezidentem Johnsonem a generálem Westmorelandem: „Pobili jsme 160 000 komunistů.“ „Ale to je skvělé. To jsem neočekával – 160 000 partyzánů! To dáme hned do novin.“ „Počkat! Haló – haló! Nikam nic nedávejte. To nebyli partyzáni, ale... ehm... rudí civilisté. Partyzány vedeme extra.“ „Hm. A jaké tedy máte plány? Něco musíte udělat. Takhle to dál nejde. Jste přece mužem roku.“ „Žádné obavy, pane presidente. Mám plán. Řekl bych geniální plán. My totiž budeme osvobozovací operace stupňovat. Každý rok o sto procent.“ „Ale Bille! To přece už delší dobu děláme. A sám jistě vítě nejlépe, jak to dopadá.“ „Omyl, pane presidente. Omyl. Jen si vezměte tužku a papír a počítejte se mnou. V minulých letech jsme na jihu v průměru zabili ročně 40 000 rudých... Cože? Civilistů? No dobře, ale rudých. Letos, vlastně dnes už loni, by to podle mého plánu bylo o sto procent víc. Tedy 80 000. Na konci roku to bude 160 000. Napřesrok 320 000. Za nějakých šest – nejpozději sedm let to bude 20 miliónů lidí. A tolik ani jižní Vietnam nemá. Chápete? Pak budeme vítězi.“⁴⁸ V neděli 18. září přineslo Rudé právo další

⁴⁵ HOFMAN, Jiří. Jak je to s „navigačními omyly“. *Rudé právo*. 23. 8. 1966, roč. 46, s. 5.

⁴⁶ KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 8071982474. s. 61-62

⁴⁷ DOUDĚRA, Karel. Jsme s Vietnamem. *Rudé právo*. 4. 10. 1966, roč. 47, s. 1.

⁴⁸ PETŘINA, Antonín. Proč generál Westmoreland nevešel do dějin. *Rudé právo*. 9. 1. 1966, roč. 46, nedělní

humorný text Antonína Petřiny, tentokrát smyšlený povolební rozhovor s generálem Ky pod názvem „Já je naučím demokracii“: *Generál Ky – když viděl, že nejsme Vietnamci – se znatelně uklidnil. Sejmul dokonce z hlavy plynovou masku a se stolu samopal – a nechal si jen pancéřovou vestu a hrstku granátů za pasem. ... OTÁZKA: Pane generále, proč vlastně za tohoto stavu volby pořádáte? Ky (jaksi se morálně napřimuje, slavnostně): Protože jsem přesvědčený a zapřísáhlý... tenhleten... opravdu přesvědčený... jak se to říká... ano, demokrat!*⁴⁹ O zesměšnění Američanů se ale stejně dobře postaraly občasné publikované ironické texty. Nedělní příloha ze dne 12. června tak otiskla v rubrice Kaleidoskop hned dvojnásobně zesměšňující článek, který zároveň obviňuje Američany z pokrytectví a zároveň odsuzuje jejich podíl na válce ve Vietnamu: *97 Američanů ze sta věří v boha, jak zjistil Gallupův ústav. Výzkum neuvádí, kolik jich je pro dodržování příkázání „Nezabiješ“, jde-li o Vietnam.*⁵⁰ Dne 6. listopadu otisklo Rudé právo v rámci článku „Ostré boje poblíž vietnamsko-kambodžských hranic“ krátký text s názvem Operace Betlém, kde redaktor dokázal jedním dechem vyjádřit své pohrdání Američany i křesťany: *Listopadová ofenzivní akce amerických jednotek ve Vietnamu byla pojmenována „Operace Betlém“. Tato skutečnost vyvolala bouřlivé protesty z řad křesťanských činitelů. Pařížský list Le Monde otiskl rozhořčený protest, v němž se připomíná, že jedním z jmen toho, který se podle křesťanské věrouky narodil v Betlémě, je „kníže míru“. Nicméně se domníváme, že název operace je logický a byl vhodně zvolen. V evangeliích je možno se dočíst, že po Betlému následovalo vraždění nevinňátek.*⁵¹ Obdobně sžiravý byl také text ze dne 10. prosince, kde se Rudé právo zamýšlelo v kritickém článku „Vyhlídky na válčení u krbu“ nad názorem amerického ministra válečného námořnictva, který se domníval, že zanedlouho budou moci diváci u televize sledovat válku v přímém přenosu: *Gangsterských krváku a jiných ukázek života podsvětí je už nyní americká televize plná a nechybějí hlasy, jež poukazují na negativní následky. Znamená snad chvástání ministra Nitze zahájení příprav přechodu od dosavadní masové demoralizace americké veřejnosti, hlavně mládeže, pomocí televize k vyššímu stupni její masové výchovy v cynické zabijáky a otrlé válečné zločince pro potřeby amerického imperialismu, jak je v současné době ztělesňuje americký voják ve Vietnamu? Podívanou by tyto relace mohly být nejvýš pro ty, jimž nehrozí přímá účast v pekle vietnamské války a ve válce vůbec. U ostatních, prostých Američanů by se však snadno mohlo stát, že televizní relace spíše ochladí jejich „válečné nadšení“, protože si „z fotelu“ celkem snadno mohou předem vypočítat nízké procento pravděpodobnosti jejich návratu domů ke krbu.*⁵²

příloha s. 3.

⁴⁹ PETŘINA, Antonín. Já je naučím demokracii. *Rudé právo*. 18. 9. 1966, roč. 46, s. 3.

⁵⁰ 97 Američanů. *Rudé právo*. 12. 6. 1966, roč. 46, nedělní příloha s. 3.

⁵¹ (ČTK); [-čk-] Ostré boje poblíž vietnamsko-kambodžských hranic. *Rudé právo*. 6. 11. 1966, roč. 47, s. 3.

⁵² (sv) Vyhlídky na válčení u krbu. *Rudé právo*. 10. 12. 1966, roč. 47, s. 1.

Poněkud kuriózními texty byly publikované dopisy čtenářů, které svorně vyjadřovaly podporu komunistům ve Vietnamu a odsuzovaly americkou agresi. Jednalo se tedy o názorný případ, jak propagandistické působení Rudého práva ovlivnilo veřejné mínění. Dopisy byly zveřejňovány ve dvou hlavních vlnách. První následovala po obnovených náletech na severní Vietnam na sklonku ledna a stránky novin plnila pravidelně po celý únor. Do jednoho článku spojilo Rudé právo více dopisů a občas nahradilo názor veřejnosti vyjádřením společensky významné osoby jako třeba básníka Ivana Skácela. Druhá vlna propukla v červnu po náletech na Hanoj a Haiphong a vydržela prakticky přes celé léto. Jejich intenzita ale poněkud poklesla a spíše než na pouhá slova se Rudé právo soustředilo na konkrétní činy a přinášelo zprávy o akcích československého lidu na podporu severního Vietnamu, například výstavy, besedy, dárcovství krve, peněžní sbírky nebo také pohádky pro děti. Rovněž ve druhé vlně si Rudé právo našlo prostor na názory inteligence, například akademika Ctibora Blatného, a umělců, jako byli spisovatelé Norbert Frýd a Eduard Hončík nebo básník Josef Rybák, jejichž články nebyly tak prvoplánově agitační, přesto ale svůj účel plnily. Tyto dopisy byly zásadně publikovány na titulní straně. Dne 6. února psala například ředitelka základní školy z Brna Františka Černá v článku s podtitulkem *Zločiny na bezbranných: Tak lze charakterizovat americké bombardování Vietnamu, které bylo obnoveno. Stavíme se solidárně za všechny bojovníky proti agresivním činům na kterémkoli místě zeměkoule. Nelidské činy ve Vietnamu si nezadají s fašistickým násilím, s nímž máme trpké zkušenosti z doby okupace. Jsem jedna z těch, jichž se dotkly hrůzy uplynulé války, a nemohu souhlasit s počínáním amerických agresorů, které ohrožuje nebezpečně mír ve světě. Američtí vládnoucí činitelé si musí uvědomit, že jednají proti základním lidským právům a že je odsoudí všichni mírumilovní lidé ve světě.*⁵³ J. Zvára z Pardubic o několik dní později zase tvrdil v textu nazvaném *Brutalita a nezákonnost: Lidé v celém světě žili několik týdnů nadějí, že zločinecké bombardování Vietnamské demokratické republiky nebude již obnoveno. Byli těžce zklamáni. Činy, které svou brutalitou a nezákonností připomínají zločiny nacistického Německa a jeho fašistických pohlavárů, byly obnoveny. Člověk Johnson vydal rozkaz... Co je v něm lidského? Nic, nic, nic. Lidé, zvedněme se ve spravedlivém rozhořčení. Protestujeme a budeme pomáhat.*⁵⁴ Leopold Hofman ze Svazu protifašistických bojovníků se v článku „Včas čelit reakčnímu zlu“ zamýšlel nad morálními povinnostmi, které měl vůči válce ve Vietnamu každý československý občan a snažil se tak dát svým krajanům příklad: *A snímky, které z Vietnamu neustále přicházejí, mi věrně připomínají zvěrstva Frankových, Hitlerových a Mussoliniho fašistických hrdolřezů. Kdo na světě by mohl ještě zůstat klidný a netečný? Když slyším názor: Vietnam je daleko, co s tím máme společného? – musím*

⁵³ (RP) Všemi silami podpoříme spravedlivý boj lidu VDR! *Rudé právo*. 6. 2. 1966, roč. 46, s. 1.

⁵⁴ (Od našich zpravodajů – ČTK) Protestujeme a budeme pomáhat! *Rudé právo*. 8. 2. 1966, roč. 46, s. 1.

zase vzpomínat. Když vypukla ve Španělsku občanská válka, říkali jsme lidem: Nepodaří-li se zastavit fašismus ve Španělsku, dojde až k nám. Mnozí namítali: To je daleko. Jeden vážený, rozšafný českobudějovický občan tvrdil: Kdo by po zkušenostech s první válkou šel do toho znovu? To je komunistická propaganda. – Ten občan, jako statisíce jiných stejně nevěřících, skončil v plynu osvětivského tábora.⁵⁵ Básník a redaktor Rudého práva Ivan Skácel se zase zamýšlel nad utrpením dětí: Znovu padají bomby, jenomže tentokrát mezi Hanojí a Haiphongem, jenomže děti, které zůstávají pod troskami, mají jinak zbarvené tvářičky a oči šikmé i v posledním smrtelném semknutí, jenomže letci, kteří sedí za řídicími pákami mají modernější, výkonnější stroje a nejsou z Mnichova nebo Wuppertalu, ale z Chicaga, Detroitu nebo Baltimoru.⁵⁶ Je třeba mít stále na paměti, že tyto uniformní reakce občanů nebyly založeny na jejich vlastním pozorování a zájmu o problematiku, ale především na mediálních informacích, které se k nim dostaly poté, co prošly ideologickou očišťovnou. Pomocí těchto publikovaných dopisů Rudé právo zároveň vytvářelo dojem, že každý občan Československa je zápaleným bojovníkem proti válce ve Vietnamu, a kdo snad není, měl by se cítit nepatřičně.

V pátek 2. září začalo Rudé právo zveřejňovat rozsáhlý cestopisný cyklus z pera Jiřího Meisnera „Vietnam na vlastní oči“, který přinášel poznatky ze severního Vietnamu doplněné fotografiemi. Ani tyto texty ale nebyly oproštěny od ideologického nánosu, který při každé příležitosti odsuzoval Američany a povzbuzoval Vietnamce. První díl cestopisu se jmenoval „Letíme do Hanoje“.⁵⁷ Druhý díl „Po stopách amerických zločinů“ byl otištěn hned následující den.⁵⁸ Články líčily půvaby Vietnamu a každodenní život během války. Třetí díl „U národnostních menšin“ vyšel v sobotu 10. září.⁵⁹ Text opět zobrazuje silnou vůli vietnamského lidu a naznačuje, že země válkou ani příliš hospodářsky netrpí a běžný život obyvatel pokračuje i přes obtíže plynule dál. O den později následoval čtvrtý díl s titulkem „Konflikt a jeho perspektivy“.⁶⁰ Zde autor rekapituloval historii konfliktu a zamyslel se nad jeho budoucností.

Samostatnou kapitolou jsou publikované obrazové přílohy, které lze rozdělit na fotografie, karikatury a mapky. Rudé právo během roku 1966 otisklo devadesát fotografií s tématem Vietnamu, osmnáct karikatur a osm mapek. Většinou se jednalo o doprovodnou ilustraci k článku uvnitř listu, výjimečně se ale některé fotografie objevily i na titulní straně. Fotografie zobrazovaly většinou smrt, válečné utrpení – především na ženách, dětech a starých lidech – nebo mučení

⁵⁵ HOFMAN, Leopold. Včas čelit reakčnímu zlu. *Rudé právo*. 9. 2. 1966, roč. 46, s. 1.

⁵⁶ SKÁCEL, Ivan. Almerie, Almerie... *Rudé právo*. 21. 2. 1966, roč. 46, s. 1.

⁵⁷ MEISNER, Jiří. Letíme do Hanoje. *Rudé právo*. 2. 9. 1966, roč. 46, s. 5.

⁵⁸ MEISNER, Jiří. Po stopách amerických zločinů. *Rudé právo*. 3. 9. 1966, roč. 46, sobotní příloha s. 3.

⁵⁹ MEISNER, Jiří. U národnostních menšin. *Rudé právo*. 10. 9. 1966, roč. 46, sobotní příloha s. 3.

⁶⁰ MEISNER, Jiří. Konflikt a jeho perspektivy. *Rudé právo*. 11. 9. 1966, roč. 46, s. 3.

komunistických zajatců, na druhou stranu ale relativně často zachycovaly také každodenní život během války. Občas se objevily záběry z protestních akcí. Rudé právo také otisklo stejnou fotografii dvakrát, vždy ale s jiným doprovodným textem a v jiné souvislosti. Snímky byly doprovázeny často velmi dlouhými popisky, které se snažily zobrazovanou scénu emotivně dokreslit a alespoň volně přiřadit k ten den otištěným textům. Popisky svorně odsuzovaly Američany a snažily se vůči nim vyvolat nenávisť. Obecně lze říci, že projevovaly menší snahu po objektivitě než zpravodajské texty. Karikatury byly ve většině případů přejaté ze zahraničních periodik a jejich kvalita se značně různila. V jednom případě Rudé právo otisklo již publikovanou karikaturu znovu. Zesměšňující obrázky byly pouze nezbytně přeloženy z cizího jazyka a Rudé právo je dále nekomentovalo. Mapky se na stránkách novin objevovaly jen zřídka, což vzhledem k složitě napsaným textům bylo spíše na škodu. Pokud se objevily, většinou nebyly moc detailní a jen obecně ilustrovaly vybranou situaci.

V průběhu celého roku se relevantní informace o vietnamské válce vyskytovaly v každém čísle a téměř vždy na první stránce – byť se jednalo jen o vyjádření podpory bojujícím komunistům, dopis čtenářů nebo fotografii. Ve většině případů ale přinášelo Rudé právo velmi obsáhlý článek, který začal na titulní straně, aby pokračoval uvnitř listu. Většinou byly jednotlivé informace spojovány do jediné zprávy, i tak se ale uvnitř čísla nacházely i další samostatné materiály o Vietnamu a jen výjimečně se Rudé právo omezilo pouze na několik krátkých zmínek. Nezřídka se tak stávalo, že materiály o Vietnamu tvořily většinu zahraničního zpravodajství daného čísla. Pokud se pak Rudé právo věnovalo nějaké významné vnitropolitické události a muselo kvůli rozsahu omezit zbylé rubriky, Vietnam si své místo mezi výrazně zredukovanými články ze zahraničí vždy našel. Během celého roku otisklo Rudé právo 713 textů věnujících se Vietnamu alespoň svou větší částí. Vyšší počet článků do měsíce vycházel ze začátku roku a v letních měsících, i ve zbylých obdobích ale průměrný počet textů na měsíc dosahoval zhruba padesáti. Frekvence článků a jejich rozsah tedy byly značné, z čehož lze vypozařovat snahu čtenáře co nejvíce ovlivnit. Na začátku roku se články nebo fotografie o Vietnamu objevovaly na titulní straně skutečně téměř každý den, obzvláště vydatně Rudé právo publikovalo nejrůznější odsudky a vyjádření podpory po obnovení leteckých útoků na severní Vietnam koncem ledna. Frekvence informování nepatrně poklesla v květnu a červnu, bombardování Hanoje a Haiphongu na konci měsíce ale opět vyvolalo vlnu reakcí, které noviny poskytly patřičný prostor. O letních prázdninách se ovšem občas stávalo, že doplňkové materiály zastíňovaly samotné zpravodajské texty. Od podzimu do konce roku pozornost věnovaná Vietnamu na titulní straně opět poklesla a dokonce ani samotné texty občas nebyvaly tak obsahově bohaté. Za zmínku také stojí skutečnost, že Vietnam provázel čtenáře Rudého práva

rovněž v čase vánočních svátků, a to včetně Štědrého dne a Silvestra. V obou případech se přitom informace o Vietnamu objevila jak na titulní straně, tak uvnitř listu. Silvestrovské vydání bylo navíc doplněno dvěma fotografiemi.

3.2 Rok 1968

V roce 1968 došlo na stránkách Rudého práva k několika podstatným změnám. Rozšířil se celkový rozsah novin a zprávám ze zahraničí byly namísto jedné věnovány dvě strany uvnitř listu, i přesto se ale válka ve Vietnamu netěšila tak velké pozornosti jako v roce 1966. Tuto skutečnost lze nejspíše vysvětlit dvěma možnými způsoby – válka trvala bez výraznějších změn již čtvrtým rokem a docházelo tedy pravděpodobně k jisté opotřebovanosti tématu a zároveň se na mezinárodní scéně odehrávala řada jiných důležitých událostí. Nelze si ale představovat, že se vietnamský konflikt zcela vytratil z povědomí čtenářů – Rudé právo i nadále pokračovalo ve svém ideologickém boji podle stranických představ. Čtenář tak byl i po celý rok 1968 neustále informován o nejnovějším vývoji na bojišti či u jednacího stolu. Vzhledem ke stručnosti a faktické bezobsažnosti některých publikovaných článků se téměř zdá, že účelem bylo zásobit recipienta alespoň minimálními zmínkami, udržet si jeho pozornost a zájem a nepřímou ho tak neustále přesvědčovat o základních pravdách komunistické ideologie. Materiály o Vietnamu se tak opět objevily po celý rok téměř v každém čísle, i když je pravdou, že počet dní bez jakékoliv informace nepatrně stoupl ve srovnání s předcházejícím zkoumaným rokem. Vietnamský konflikt se ale jen zřídka dostal na titulní stranu a většinu dní v měsíci o něm redaktoři informovali jen uvnitř listu. Výjimku v tomto schématu tvořil únor, kdy se v souvislosti s komunistickou ofenzivou Tet vietnamská válka udržela na titulní straně nepřetržitě tři týdny. Jinak se zprávy o Vietnamu na prestižní první stranu, kde se zvláště od jara intenzivně řešila domácí situace, dostávaly jen příležitostně – a to především v souvislosti s předběžnými mírovými rozhovory, které začaly počátkem května v Paříži. Zároveň prohlášení vlády a informace o delegacích se umísťovaly na titulní straně, stejně tak jako zprávy vyjadřující podporu obyvatel Československa. Oproti roku 1966 se ale patřičně ideologicky zformované veřejné mínění na stránkách Rudého práva neprojevovalo tak živelně. Rudé právo neotiskovalo dopisy svých rozhorčených čtenářů a pouze se příležitostně zmínilo o akcích na podporu vietnamského lidu, jako byly dary, výstavy, besedy nebo demonstrace. Články o vietnamské válce se také poněkud zkrátily. Většinou nebyly na pokračování a celkově se jejich rozsah často omezil jen na pár odstavců. Od 30. září navíc Rudé právo přestalo v souvislosti se zavedením volných sobot vycházet v neděli a chybějící výtisk nahrazovalo sobotní přílohou.

Co se témat zpravodajských článků týče, v zásadě se také nezměnila. Stále se střídaly

zprávy z bojiště s výsledky jednání a konferencí a prostor dostávaly také protiválečné demonstrace a názory zahraničních státníků, odborníků a novinářů na válku. Opět se redaktoři snažili zasáhnout čtenářova citlivá místa a poukazovali na civilní ztráty a utrpení žen, dětí a starých lidí. Stále častěji se také stávalo, že byla různá témata spojena pod jediným titulkem a netvořila samostatné články. Mnohem zajímavější je tedy podívat se, jakým způsobem ovlivnilo charakter článků změněné politicko-společenské klima ve státě. Dalo by se předpokládat, že v souvislosti s uvolněním domácích poměrů a rušením cenzury se Rudé právo snažilo o větší objektivitu a tedy i nestranné posuzování vietnamské války a jejích příčin. Vietnamská válka ale byla z velké části ideologickým konfliktem, střetem Východu a Západu, socialismu a kapitalismu. Československá společnost sice během pražského jara prošla výraznými změnami směrem k liberalizaci, formálně se ale nikdy neodklonila od socialismu a od vedoucí role Sovětského svazu, který byl ovšem také nejdůležitějším spojencem Vietnamské demokratické republiky. Redaktoři Rudého práva tedy ani v roce 1968 nepřestávali líčit propagandistický obraz vietnamského konfliktu, který načtrli během předcházejících let. Válka je tedy i nadále nahlížena provietnamským pohledem a na Američany a jejich saigonské spojence se hledí s nedůvěrou a odporem. Přesto se ale zdá, jako by zápal redaktorů pro ideologický boj poněkud pohasl a propagandistický tón zpráv je tak poněkud utlumen, nikdy ale nevytizel zcela. Autoři článků například tak často nevynášeli svá hodnocení přímo ve zpravodajských textech, ze kterých se celkově vytratil ostře štvavý ráz. Stejně tak se poněkud zmírnila škála používaných emocionálně zabarvených výrazů. Během celého roku zůstali sice komunističtí bojovníci *partyzány* a *vlastenci*, v případě Američanů už se ale na stránkách Rudého práva ve zpravodajských textech používaly korektnější výrazy. Byli sice stále *agresory*, kteří se dopouštěli *nepřátelských akcí nad VDR, leteckého teroru a barbarských náletů*, zdá se ale, že tyto výrazy nebyly používány pravidelně. Na začátku roku a obzvláště v souvislosti s americkou vojenskou reakcí na ofenzivu Tet se objevovaly častěji⁶¹, v období jara ale nápadně vymizely, obzvláště v porovnání s frekvencí předchozího zkoumaného roku. V létě se ale tyto výrazy začaly

⁶¹ Jako příklad koncentrovaného tendenčního slovníku a autorova subjektivního názoru lze uvést tyto dva články. *Zprávy přicházející z jižního Vietnamu nejsou pro americké agresory a saigonský loutkový režim nijak povzbuzující. Zahraniční pozorovatelé se shodují v názoru, že již týden trvající ofenziva vlasteneckých sil NFO otrásla politicky loutkovým režimem a odhalila silnou vojenskou zranitelnost jeho amerického patrona, a to ve všech oblastech jižního Vietnamu. ... Americká letadla bezohledně bombardují a ostřelují jihovietnamská města obsazená vlastenci.* (sv – ČTK); (ČTK) Úspěchy pokračující ofenzivy sil NFO jižního Vietnamu. *Rudé právo*. 8. 2. 1968, roč. 48, s. 1; s. 7.

Téměř dvoutýdenní bilance ofenzivy sil NFO jižního Vietnamu je pro saigonský režim i jeho americké protektory politicky i vojensky katastrofální. Vlastenecké síly ukázaly celému světu, že tzv. americká pacifikace jižního Vietnamu je iluzí a vojenská mašinérie USA není všemocná. (sv – ČTK) Síly NFO chystají nové úroky. *Rudé právo*. 13. 2. 1968, roč. 48, s. 1; s. 7.

opět sporadicky objevovat, aby ke konci roku zmizely. Snad to částečně souvisí se skutečností, že tolik kritizované americké bombardování severního Vietnamu koncem roku ustalo a pozemní bojové akce podobná označení většinou nedostávaly ani v minulosti. Podobná situace platí pro *loutkovou vládu* v Saigonu, která se objevovala především na začátku a na konci roku – v posledních měsících se výraz mohl znovu uchytit také kvůli neúspěšným jednáním v Paříži, která saigonský režim značně komplikoval. Smířlivější postoj byl ostatně patrný také z některých oficiálních vládních prohlášení, jak dokazuje článek, který Rudé právo otisklo ve druhé polovině května. Prezident Ludvík Svoboda v něm společně s Alexandrem Dubčekem blahopřáli k Ho Či Minovým osmasedmdesátým narozeninám a noviny otiskly část textu, kde se mimo jiné psalo, že *všechn čs. lid sleduje s pocity bratrské solidarity úsilí presidenta Ho Či Mina o obnovení míru ve Vietnamu a o naplnění spravedlivých národních tužeb vietnamského lidu a že si upřímně přeje, aby současné rozhovory zástupců VDR a USA vedly k bezpodmínečnému zastavení bombardování a všech ostatních válečných činů proti VDR a přinesly další pozitivní výsledky. Čs. představitelé v odeslaném telegramu ujišťují, že čs. lid stojí pevně po boku bojujícího vietnamského lidu a je rozhodnut mu poskytovat všestrannou podporu a pomoc.*⁶² V oficiální verzi předložené široké československé veřejnosti se tedy neobjevovaly obvyklé fráze o boji proti americkým agresorům, které v minulosti bývaly nedílnou součástí podobných prohlášení. Tuto tendenci lze snad dát částečně do souvislosti s kulminujícím celospolečenským uvolněním, i přes tento pravděpodobný vliv ale skutečně nedošlo k zásadní změně ve vnímání vietnamského konfliktu. Kromě toho tuto teorii nelze přijmout bez výhrad, protože jen o několik dní později rétorika zpravodajských článků opět lehce přitvrdila ve článku „Americké letectvo stupňuje své barbarské útoky na jižní provincie VDR“: *Podle střeďeční zprávy z Nhan-danu napadli např. Američané kuličkovými bombami základní školy ve vesnici Nam-thinh v provincii Nghe-an a zabili 10 a zranili 46 žáků a 17. května zaútočilo šest letounů bombami a raketami na katolickou vesnici Xa-doai v téže provincii a zničilo kostel, zapálilo klášter a misijní školu a zabilo a zranilo několik jeptišek. List vyjadřuje rozhořčený požadavek vietnamského lidu a světové pokrokové veřejnosti, aby Spojené státy konečně přestaly se svými barbarskými zločiny.*⁶³ Snad se jednalo o výjimku a předeheru k oficiálnímu zostřenému kurzu, který se naplno projevoval od léta.

Rudé právo se také i nadále snažilo všemi možnými způsoby naklonit čtenářovy sympatie ve prospěch Vietnamců, stačilo ale jen udržovat představu, kterou v minulých letech vytvořilo. Veškeré zpravodajství z Vietnamu tedy bylo stále interpretováno tak, aby vyznělo ve prospěch Vietnamců. Tato skutečnost dobře vynikne především na analýze článků souvisejících s ofenzivou Tet. Ta sice

⁶² (ČTK) Blahopřání Ho Či Minovi. *Rudé právo*. 19. 5. 1968, roč. 48, s. 1.

⁶³ (ČTK) Barbarské útoky na VDR. *Rudé právo*. 23. 5. 1968, roč. 48, s. 7.

zajistila komunistickým bojovníkům mezinárodní ohlas, po vojenské stránce se ale objektivně jednalo o neúspěch, který prakticky zlikvidoval síly Národní fronty osvobození. Rudé právo však pouze líčilo jednotlivé střety zneprátelených stran a tento zásadní závěr mu zcela unikl. Z publikovaných článků pak čtenář musel mít dojem, že komunisté během ofenzivy – a ostatně i celoročně na všech bojištích – vítězili. Jak dokazuje například článek „Skončilo příměří ve Vietnamu“, který vypočítával detailně úspěchy sil Národní fronty osvobození v uplynulém roce, zatímco americké výsledky shrnul poněkud neobjektivně jedinou pohrdavou větou: *Přestože bylo nasazeno přes milion amerických a satelitních vojáků, neprovedli Američané za celý uplynulý rok úspěšnou operaci, která by stála za zmínku.*⁶⁴ Situace na bojišti přitom byla značně vyrovnaná a rozhodně nelze říci, že by se Američanům nedařilo. Dalším příkladem je text „Agresor platí ve Vietnamu spravedlivý účet: USA ztratily už 200 515 mužů“, kde se v posledním odstavěčku uváděla zdánlivě nepatrná zmínka: *Přehled uvádí, že vlastenecké síly ztratily během války 390 105 mužů.*⁶⁵ Text se tedy snažil upozornit na zdánlivý americký neúspěch a skutečnost, že komunisté utrpěli ztráty téměř dvojnásobné, tak zůstala takticky skryta a nebyl jí přikládán žádný význam. Články byly totiž tradičně poskládány tak, aby vynikly vietnamské úspěchy a ztráty způsobené Američanům. Komunistické akce navíc byly hodnoceny neutrálně, anebo při jejich popisu zazníval souhlasný tón. Naopak u Američanů a Jihovietnamců byly vyzdvihovány jejich ztráty a také škody způsobené civilistům na životě i na majetku, čímž redaktoři zdůrazňovali jejich krutost. Krutosti páchané komunisty a americká vítězství tak nebyla v souladu s jednostranným pohledem na věc nijak vyzdvihována. Konkrétně otázku násilí páchaného na civilistech lze doložit dvěma na sebe navazujícími články z přelomu června a července. Jednalo se sice o články převzaté z hanojského zdroje; již tím, že je prakticky v plném znění otisklo, s nimi však Rudé právo vyjádřilo tichý souhlas: *Na propagandistické pověsti o masakrování civilního obyvatelstva odpověděla v sobotu NFO prohlášením, které otiskla severovietnamská agentura VNA. V prohlášení se říká, že vlastenecké síly budou dále útočit na jihovietnamská města včetně Saigonu a považují tyto akce za své nezczizitelné právo.*⁶⁶ Přitom, ponecháme-li stranou morálku Severovietnamců, informace o značných civilních ztrátách způsobených komunisty rozhodně nebyly navzdory přesvědčení Rudého práva jen americkou propagandou. *V prohlášení, které přinesla agentura VNA, se ministerstvo zahraničí VDR staví za dřívější prohlášení NFO, podle něhož má vietnamský lid právo v zájmu sebeobrany trestat americké agresory. Pověsti o osvobozeneckých jednotkách, které masakrují civilní obyvatelstvo, jsou pouhý propagandistický manévr. Nelidských ukrutností na*

⁶⁴ (ČTK) Skončilo příměří ve Vietnamu. *Rudé právo*. 3. 1. 1968, roč. 48, s. 7.

⁶⁵ (ČTK) Agresor platí ve Vietnamu spravedlivý účet: USA ztratily už 200 515 mužů. *Rudé právo*. 7. 9. 1968, roč. 48, s. 7.

⁶⁶ (Zpravodaj ČTK) Sílí tlak vojsk NFO. *Rudé právo*. 30. 6. 1968, roč. 48, s. 3.

*civilním obyvatelstvu se dopouštějí právě američtí a jihovietnamští vojáci.*⁶⁷ Rudé právo tedy poskytlo komunistické obhajobě plný prostor a nařčení tak alespoň v očích čtenáře nutně zůstalo na straně Američanů, kteří na svou obranu obdobný prostor neobdrželi. Podobná situace nastala také během předběžných mírových rozhovorů, kdy byla všechna vina za neúspěch přičítána Američanům a Jihovietnamcům – což potvrzovala i hojně citovaná prohlášení Hanoje. Přestože průtahy byly způsobeny na obou stranách, Rudé právo opět vylíčil celou situaci v jasný prospěch komunistů – zatímco stížnosti severovietnamské strany otiskovaly noviny téměř neustále a ve značné délce, výtky Američanů byly řídké a byly přijímány kriticky. Článek „Představitelé VDR vyvracejí americká obvinění“ například naznačoval, že Severovietnamci byli křivě nařčeni Američany, již úvodní odstavec ale přinesl trochu jiný pohled: *17. schůzka delegací VDR a USA v Paříži vyvrcholila ve středu 14. srpna vzájemným obviněním, že obě strany nemají skutečný úmysl dosáhnout dohody o řešení vietnamského problému a záměrně jednání protahují.*⁶⁸ Obvinění tedy bylo vzájemné, Rudé právo se ale zastalo jen Severovietnamců. Za vše mluvil také článek „Vláda USA stále váhá“: *Někteří komentátoři kritizují současně Hanoj i Washington a stavějí tak pokrytecky oběť do stejné roviny s agresorem.*⁶⁹ Hanoj i Washington přitom navzdory názorům Rudého práva do stejné roviny skutečně patřily. Rovněž i při popisu samotných jednání věnovalo Rudé právo nepoměrně větší prostor stanoviskům severovietnamské strany. Obecně tedy Rudé právo velice detailně informovalo o jednotlivých bojích, celkový průběh války ale dezinterpretovalo a čtenář si nemohl utvořit objektivní pohled na věc. Čtením monotónně stavěných textů tak získal dojem, že Vietnamci nejen bojovali za správnou věc, ale že se jim také po právu dařilo vítězit.

Rudé právo také opět poskytovalo značný prostor protiamerickým a protiválečným výrokům ze zahraničí a především oficiálním severovietnamským pramenům. S oblibou se tak obracelo především na severovietnamský stranický tisk Nhan-dan, který psal pochopitelně značně tendenčně a propagandisticky. Zároveň noviny neupustily ani od praktiky, která neoddělovala převyprávěné výroky od vlastního zpravodajského textu a výsledná informace se pak snažila působit jako objektivní pravda. Uvozovky Rudé právo nicméně i nadále používalo k zesměšnění Američanů a jejich „omylů“, především při bombardování. Příkladem může být velmi ironický článek „Šest jednou ranou“, kompromitující jak Američany, tak Jihovietnamce: *Američanům se zas jednou podařilo potěšit svého jihovietnamského spojence: jednou raketou vypálenou z vrtulníku jim zabili 4 plukovníky a 2 majory, kteří dohlíželi na provádění vojenské operace proti osvobozeneckým silám v saigonské čtvrti Cholon. Americká mise prohlásila, že „tento incident“ mohla způsobit „špatně*

⁶⁷ (Zpravodaj ČTK) Vietnam: Kdo masakruje civilní obyvatelstvo. *Rudé právo*. 2. 7. 1968, roč. 48, s. 7.

⁶⁸ (Zpravodaj ČTK) Představitelé VDR vyvracejí americká obvinění. *Rudé právo*. 15. 8. 1968, roč. 48, s. 7.

⁶⁹ (ČTK); (Zpravodaj ČTK) Vláda USA stále váhá. *Rudé právo*. 23. 4. 1968, roč. 48, s. 7.

fungující raketa“ a zahájili vyšetřování s tím, že „viníci budou disciplinárně potrestáni“. Podle názoru saigonských pozorovatelů může mít tato nehoda vážné důsledky a dál zhoršit americko-jihovietnamské vztahy. Všechny oběti „omylu“ byly totiž shodou okolností blízkými přáteli vicepresidenta Nguyen-cao-Kyho, jehož nacionalismus se obrací, jak známo, pomalu proti Američanům, kteří podle jeho názoru „nebojují proti komunistům, jak by mohli“.⁷⁰ V podobném duchu se nesl také článek „Nový útok na Saigon“ z konce června: Podle zprávy ČTK se začíná již rozptylovat „tajemství“ kolem údajných severovietnamských vrtulníků sovětské výroby, které prý byly několikrát spatřeny v oblasti demilitarizovaného pásma. Americké stíhací bombardéry a dělostřelectvo „omylem“ pokládaly za nepřátelské vrtulníky – povrchová plavidla svých spojenců!! Oficiálně to doznali Američané v Saigonu. Jejich „průzkumnická technika“, jak vidět, funguje perfektně. Dvě spojenecké lodi přitom byly dokonce zasaženy.⁷¹ Oproti roku 1966 už ale Rudé právo nekritizovalo Američany pro jejich „lehké“ ztráty, ale snažilo se více uvádět konkrétní čísla.

Komentáře o vietnamské válce se na stránkách Rudého práva ve zkoumaném roce objevovaly v mnohem menším počtu a nepravidelněji než v roce 1966, bylo jich celkem jen 34. Během prvních šesti měsíců se sice jejich počet pohyboval okolo pěti textů za měsíc, ke konci roku se ale objevovaly jen zřídka. Většinou se navíc jednalo o analýzy americké politiky všeobecně – i kvůli ostře sledovaným prezidentským volbám – anebo o předpokládané vyhlídky mírových jednání. I komentáře se zdají být méně agitační, přesto byly ostře kritické, v některých směrech ale méně dogmaticky. Ve většině případů byly na první pohled očištěny od ideologického balastu, samozřejmě se ale vyskytovaly odchylky způsobené stylem jednotlivých komentátorů. Zároveň také přibližně platí, že nejbojovněji vyznívaly texty v době komunistické ofenzivy a také během předběžných mírových rozhovorů. Ve zbylé době se na stránkách Rudého práva vyskytovaly skutečně jen příležitostně. Na začátku roku například komentář Jiřího Hochmana ostře reagoval mimo jiné na ofenzivu Tet: *Tyto akce nebyly jen debaklem, ale zesměšněním agresora, jehož arogance a pocit všemohoucnosti jsou známé. 31. leden ukázal, jak hloupé byly všechny výklady amerických politických i vojenských činitelů o „pokroku pacifikace“ a „obratu k vítězství“. 31. leden potvrdil, že jižní Vietnam americkou kuratelu nechce a odmítá ji i projevy největšího hrdinství.*⁷² Když Johnson na konci března oficiálně oznámil úmysl neobhajovat svůj prezidentský úřad, reagovalo Rudé právo hned několika komentáři, které se samozřejmě nevyhnuly téměř povinné kritice amerického postupu jako takového. S tím začal v článku s názvem „Politické

⁷⁰ (ČTK) Šest jednou ranou. *Rudé právo*. 4. 6. 1968, roč. 48, s. 7.

⁷¹ [-iš-]; (Zpravodaj ČTK); (ČTK) Nový útok na Saigon. *Rudé právo*. 22. 6. 1968, roč. 48, s. 7.

⁷² HOCHMAN, Jiří. Osmdesát miliard. *Rudé právo*. 2. 2. 1968, roč. 48, s. 7.

zemětřesení“ nový washingtonský zpravodaj Přemysl Tvaroh: *Spojené státy prožívají chvíle nebyvalého vzrušení. Nejenže byla náhle převrácena volební šachovnice a že figurka dosavadního krále – pokládána dosud, ať už k dobrému či zlému, za pevný bod v jinak labilní situaci – vypadá z příští velké hry. Politické zemětřesení zasahuje také orientaci, kterou ztělesňuje prezident Johnson a která je ze všeho nejvíce poznamenána krvavě zaplacenou zkušeností, že tažení proti Vietnamu uvízlo ve slepé uličce.*⁷³ Podstatně ostřeji a pohrdavěji se ale k celé problematice vyjádřil jen o den později tradičně kritičtější Jiří Hochman: *President Johnson sice zvolil ke svému dramatickému nedělnímu vystoupení v americké televizi 31. březen, a nikoli 1. duben, ale i přesto by bylo správné posuzovat tento krok v pohledu širším a s menší důvěrou v konečnou platnost presidentových úmyslů, než jak to učinil ve své včerejší korespondenci náš washingtonský zpravodaj. President Johnson je sice osobnost s velmi širokou klaviaturou politické morálky, ale současně s poměrně jednoduchou mentalitou. V tomto druhém ohledu patří k jeho základním vlastnostem to, že nikdy dobrovolně neprohrává, nikdy se nevzdává předčasně a nikdy nebude ochoten připustit, že se mýlil v klíčových otázkách politického kursu své vlády.*⁷⁴ Nezbytnou dávku ideologie přinesl čtenářům ve svém textu „Další lekce z Vietnamu“ Ilja Šetlík. Autor se v článku z konce května patřičně propagandisticky zaobíral povahou a motivem protiválečných nálad a zdůrazňoval, že vůdčí silou protiválečného hnutí byla dělnická třída, komunismus a Sovětský svaz. Vyjádřil ale také nutnost spolupráce i s odlišnými názorovými proudy: *Je dobře, že komunisté nebyli sami, kdo žádali čestné ukončení konfliktu a agrese. Nečiní si nárok na monopol. Vítají a respektují ty, kdo z jiných politických či ideových důvodů chtějí totéž co oni.*⁷⁵ Neúspěšné snahy o kompromis během pařížských rozhovorů přivedly Ilju Šetlíka k dalšímu zamyšlení, tentokrát pod názvem „Pokušení sv. Antonína“, kde ostře zkritizoval úhybné manévry Spojených států a jejich počáteční neochotu zastavit bombardování zcela: *Harrimanova teze zní: Něco za něco, reciprocita. My zastavíme nálety, viet-cong ať zastaví útoky. Zásada, která je běžná na jarmarku. Ale ve Vietnamu platit nemůže. Jak lze klást na roveň útočníka a napadeného? Dokud Američané budou napadat Vietnam, nemají snad Vietnamci – na severu i na jihu – právo se bránit?*⁷⁶ Text byl opět formulován tak, aby vyzněl jednoznačně ve prospěch komunistických bojovníků. Hanojský diplomatický spolupracovník Rudého práva Jiří Martin se pak v komentáři „Hanoj-Paříž-Praha“ snažil zabránit tomu, aby snad čtenáři upadli do apatie vůči válce a zdůraznil jim význam podpory vietnamskému obyvatelstvu: *I v tomto směru se mnohokrát vyplatí pomoc, kterou věnujeme Vietnamcům, všechny manifestace, sbírky, akce na zakončení agresivní války ve Vietnamu, na pomoc strádajícímu*

⁷³ TVAROH, Přemysl. Politické zemětřesení. *Rudé právo*. 2. 4. 1968, roč. 48, s. 7.

⁷⁴ HOCHMAN, Jiří. Johnsonova hra. *Rudé právo*. 3. 4. 1968, roč. 48, s. 7.

⁷⁵ ŠETLÍK, Ilja. Další lekce z Vietnamu. *Rudé právo*. 24. 5. 1968, roč. 48, s. 6.

⁷⁶ ŠETLÍK, Ilja. Pokušení sv. Antonína. *Rudé právo*. 29. 6. 1968, roč. 48, s. 7.

*bojujícímu vietnamskému obyvatelstvu.*⁷⁷

Ani v roce 1968 nevynechalo Rudé právo humorné texty zesměšňující ideologického nepřítele, ačkoliv se fejetony objevovaly spíše jen v počátečních měsících roku. Stejně tak noviny otiskly několik krátkých článků, kterým stačila zcela banální záminka, aby poukázaly na špatnost Američanů. Dobrým příkladem byl například text „Americké hračky a Vietnam“ s jasným morálním odsudkem: *Výrobci hraček v USA si nemají co stěžovat na vánoční trh. S jedinou výjimkou: úplné fiasko utrpěli letos neočekávaně dodavatelé hraček připomínajících nepopulární válku ve Vietnamu. Například maketa strojní pušky jde letos na odbyt jen z 20-30 procent proti letům minulým. Figurky vojáčků (o velikosti asi 25 cm) s pohyblivými rukama a nohama byly velkou módou před 2 lety. Letos je, podle zprávy na televizní stanici NBC vůbec nikdo nechce. Ve snaze zachránit, co se dá, přidělávají nyní výrobci plastických pušek na pažbu motiv z Divokého západu. Tím se má odstranit asociace připomínající Vietnam. Situace na trhu je chápána jako zajímavá kuriozita. Žel, nikoli jako rozumné doporučení směrem „nahoru“.*⁷⁸

Rudé právo také opět vydatně útočilo na emoce recipientů a snažilo se jim představit syrovou tvář života ve válkou zmítaném severním Vietnamu. Tento nápad uplatňovaný již před lety měl ohromný propagandistický potenciál. Autor textu mohl legitimně zcela subjektivně obviňovat a demonizovat Američany a své výroky dokazovat konkrétními způsobenými škodami, přitom ale mohl pominout všechny motivy a příčinné vazby. Zprávy ze severního Vietnamu se přitom nemohly nikdy zcela vyčerpat, protože reportéři dokázali vždy najít nějaký nový konkrétní lidský příběh, který demonstroval hrůzy války a vyvolával u čtenářů hluboký odsudek Američanů. Tyto texty tedy vyznívaly především jako morální kritika. Zároveň se ale jednalo i o morální oslavu Severovietnamců, kteří se i přes těžké nálety snažili produktivně žít svůj život a dokonce dosahovali hospodářských úspěchů. Jedním z typických příkladů může být text „Život jde dál“ od zvláštního zpravodaje A. Michálka, který sepsal po návratu z Vietnamské demokratické republiky. Autor mimo jiného popisoval nemocnici, která byla nucena fungovat za notně provizorních podmínek: *Ale je otázka – proč se s podobným primitivismem musíme setkávat i tady, když už před léty dole v údolí stála překrásná zděná budova nemocnice, která byla zařízena s relativním komfortem? A jste zase tam, kde končí snad všechny otázky týkající se situace v dnešní Vietnamské demokratické republice: Protože je válka, protože si někdo ve Washingtonu usmyslel zdeptat tuto zemi, která sama nemůže na ohrožení druhých ani pomyslet a pro kterou ztráta každé budovy, každého stroje a jakéhokoliv výsledku lidské práce představuje škodu fakticky tisíckrát větší než v kterékoliv vyspělé zemi. Proto*

⁷⁷ MARTIN, Jiří. Hanoj-Paříž-Praha. *Rudé právo*. 4. 7. 1968, roč. 48, s. 6.

⁷⁸ (Od našeho zpravodaje) Americké hračky a Vietnam. *Rudé právo*. 21. 12. 1968, roč. 49, s. 6.

také to nejkrásnější a nejobdivuhodnější zjištění bylo pro nás to, že vietnamští lidé neklesají na mysl, že i v těchto těžkých podmínkách žijí s optimismem v srdci i na jazyku.⁷⁹ Nadšení z článků neustále chválících hospodářskou soběstačnost Severu a ekonomický chaos a morální úpadek Jihu pak ale v závěru roku poněkud zchladila zpráva, která snad poprvé hodnotila hospodářskou situaci severního Vietnamu na poměry Rudého práva značně kriticky. Na konci listopadu se totiž objevil poněkud nezvykle depresivní titulěk „Těžkosti při sklizni rýže ve Vietnamu“.⁸⁰ Kromě cestopisných zážitků, kde reportéři nesledovali památky ale lidské osudy, přineslo Rudé právo také dva medailonky významných osobností. Jednalo se konkrétně o předsedu Národní fronty osvobození jižního Vietnamu Nguyen-huu-Thoa⁸¹ a ministra obrany a místopředsedu vlády Vietnamské demokratické republiky Vo-nguyen-Giapa⁸²

V Rudém právu se v roce 1968 objevilo mnohem více fotografií ve srovnání s předchozím zkoumaným rokem a dá se říci, že se objevovaly průběžně během celého roku, i když v některých obdobích byla jejich frekvence vyšší – na stránkách listu se objevilo 124 snímků. Jejich náměty byly stejné, zdá se ale, že alespoň koncem roku redaktoři zmírnili ostrý tón popisků. Na druhou stranu se ale výrazně snížil počet publikovaných karikatur a mapek. Humorných obrázků publikovalo Rudé právo jen dvanáct a k tomu pouhé čtyři mapky, které navíc nebyly příliš užitečné. Válka o Vietnamu v roce 1968 přestávala být osobní, citovou záležitostí každého občana a stávala se čím dál více pouhou rutinou, o které bylo třeba psát a číst jen z povinnosti, i když se nic skutečně převratného nedělo. Novináři se proto snažili skandalizovat a zveličovat i průměrné události, aby mohl být udržen obraz amerického agresora a vietnamské oběti. V souvislosti s tímto trendem klesl celkový počet článků o Vietnamu na 476 během celého roku. Kolem padesáti textů za měsíc otiskovalo Rudé právo jen do dubna, pak se jejich průměrný počet snížil na 34. Nejméně informačně pokrytými měsíci byly srpen a září, kdy se neobjevilo ani třicet článků za měsíc. Zcela výjimečným obdobím zkoumaného roku totiž byla srpnová invaze do Československa, kdy se Rudé právo, které ostatně po krátký čas vycházelo v oficiální a neoficiální verzi, kvůli mnohem důležitějším domácím událostem ohledně Vietnamu zcela odmlčelo. Dne 21. srpna otisklo Rudé právo poslední krátký vietnamský článek. Další zmínka o Vietnamu se objevila až 30. srpna a poněkud symbolicky předznamenávala návrat k normální situaci, ke každodennosti vyplněné ideologickým bojem a zprávami o Vietnamu. Je také ironické, že českoslovenští občané, kteří ještě v roce 1966 s oblibou užívali přirovnání Američanů a nacistů – které se mimochodem o dva roky

⁷⁹ MICHÁLEK, A. Život jde dál. *Rudé právo*. 11. 6. 1968, roč. 48, s. 6.

⁸⁰ (Zpravodaj ČTK) Těžkosti při sklizení rýže ve Vietnamu. *Rudé právo*. 26. 11. 1968, roč. 49, s. 6.

⁸¹ (rt) Kdo je... Nguyen-huu-Tho. *Rudé právo*. 13. 2. 1968, roč. 48, s. 6.

⁸² [eš] Kdo je... Vo-nguyen-Giap. *Rudé právo*. 21. 2. 1968, roč. 48, s. 6.

později z tisku zcela vytratilo – se během srpnových dnů sami stali tématem obdobně „objektivního“ srovnání. Jihovietnamský prezident Thieu totiž ve svém projevu mimochodem přirovnal události v Československu k situaci v jižním Vietnamu a varoval před rozpínavostí komunismu, který ohrožuje suverenitu jiných států.⁸³ Je ale velmi pravděpodobné, především vzhledem k tradičně přísné filtraci informací ze zahraničních a obzvláště proamerických zdrojů, že tento příměr lidé v Československu nikdy neslyšeli.

3.3 Rok 1969

V roce 1969 se politický a společenský život vracel pomalu zpět ke své někdejší podobě, podléhající znovu tvrdé linii Komunistické strany Československa. Tyto změny se oproti uplynulému roku projevily jak na obsahu novin všeobecně, tak na novém uchopení problematiky vietnamské války. Hlavní prostor v novinách sice opět zaujímal domácí tematika, vietnamské válce se ale částečně vrátilo její vysoce prestižní postavení. Texty zároveň dostávaly větší ideologický náboj, i přesto je ale patrná jistá únava dlouhotrvající válkou. Konflikt ve Vietnamu se prakticky souvisleji neobjevoval na titulní stránce. Jedinou výjimkou byl počátek září, kdy noviny přinášely podrobné zprávy o úmrtí prezidenta Ho Či Mina, například tento ideologicky motivující článek: *Boj vietnamského lidu je i naším bojem – americký imperialismus je naším společným nepřítelem, jeho nekalé plány jsou nebezpečím pro všechno lidstvo. ... Jednota socialistických zemí, společný postup mezinárodního komunistického a dělnického hnutí je nadějí lidstva všech kontinentů – je zárukou, že imperialistický agresor nikde a nikdy neprojde. Ho Či Min zůstává vzorem komunistům všech zemí.*⁸⁴ V daném období se také výrazně navýšil počet článků jednotlivého čísla věnovaných Vietnamu – Rudé právo přinášelo záznamy soustrastných telegramů, popis pohřebních obřadů i stručný životopis zesnulého prezidenta a zamyšlení nad jeho významem pro celou vietnamskou válku. Na druhou stranu ale noviny v daném týdnu prakticky nepublikovaly žádné jiné zprávy z Vietnamu. Témata běžného zpravodajství se od uplynulých let opět nijak nelišila. Vzhledem k ustupující vojenské aktivitě a začátku mírových rozhovorů ale dostávaly větší prostor popisy politických jednání a analýzy jednotlivých výroků a proslavů. Zprávy z bojiště často obsahovaly jen pár odstavců, nejrůzněji pouze jeden, a často bývaly spojovány s popisem dění u jednacího stolu. Občas se dokonce stávalo, že dané číslo obsahovalo pouze komentář věnující se politickým záležitostem a žádné pravidelné dění ze samotného Vietnamu. Prostor dostávala opět nespokojenost veřejnosti v Americe i ve světě a protiválečné demonstrace, tématem roku ale byla kromě mírových

⁸³ KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4. s. 131

⁸⁴ Ho Či Min zůstává vzorem komunistům všech zemí. *Rudé právo*. 9. 9. 1969, roč. 49, s. 1.

jednání především zvěrstva páchaná Američany, o kterých se Rudé právo zmiňovalo na základě informací Výboru pro vyšetřování amerických válečných zločinů v Hanoji. Je samozřejmě otázka, do jaké míry byl tento zdroj spolehlivý a nestranný, lze o tom ale pochybovat. Nově se kromě kritiky hospodářské situace ve Spojených státech a v jižním Vietnamu objevovaly také zprávy o odchodu amerických vojsk zpět do vlasti. Články obecně nebyvaly příliš dlouhé a jen ve výjimečných případech byly na pokračování.

Texty opět vyznívaly tendenčně a značně jednostranně a oproti předchozímu roku se vrátil ostrý ideologický slovník. Negativně zabarvené výrazy jako *barbarské nálety*, *intervenční vojska*, *teroristické operace* nebo *zločinné akce* se objevovaly průběžně po celý rok, přestože stavu z roku 1966 nedosáhly. Rudé právo poskytovalo značný mediální prostor zástupcům Vietnamské demokratické republiky a Národní fronty osvobození a ve zpravodajství z pařížské mírové konference jim v neprospěch Američanů jednoznačně strnilo, když zveřejňovalo prakticky pouze jejich námitky, stížnosti a návrhy, které byly pochopitelně ostře protiamericky laděné. Američané a Jihovietnamci byli opět ve všech souvislostech nahlíženi negativně již z principu a Rudé právo ve svých člancích často bez ověření a bez zájmu o názor druhé strany čerpalo přímo z komunistických zdrojů, které občas byly značně nepřesné. Článek „Obžaloba Nixonovy vlády“ tak například tvrdil: *Skutečnými viníky masakru v My-lai jsou prezident Nixon a americká vláda, která pokračuje v agresivní válce ve Vietnamu – toto obvinění vyplývá z projevu delegací prozatímní revoluční vlády jižního Vietnamu a vlády VDR na dnešní schůzce pařížské konference o míru ve Vietnamu.*⁸⁵ Prohlášení kritizující tehdejšího prezidenta je samozřejmě poněkud troufalé, protože k masakru došlo za vlády jeho předchůdce. Tento postup obzvláště dobře posloužil ideologickému boji, který na stránkách listu sice nikdy zcela nevyhasl, v daném roce se ale rozhořel s novým zápallem. O tom svědčí také prostor, který byl znovu věnován nejrůznějším oficiálním prohlášením vlád a dalších institucí. Tyto texty, publikované nezdědka v plném anebo ve velmi detailním znění, měly v zásadě totožný obsah a nesměly v nich chybět symbolické fráze o boji proti imperialistickým agresorům a o podpoře hrdinných Vietnamců. Přestože se jednalo o prázdné výroky, dané ideologií vyplněné články se vydatně podílely na formování veřejného mínění ve státě. Komunisty jediná uznávaná pravda tak v neustálých nepatrných obměnách pravidelně útočila na mysl čtenářů a snažila se je po přestálém „krizovém období“ utvrdit v oficiálním názoru vládnoucí strany. Názorným příkladem může být článek o Prohlášení světové rady k Vietnamu, o kterém v Moskvě diskutovala mezinárodní porada komunistů: *Lze říci, že podpora a solidarita s bojujícím Vietnamem je jedním z těch momentů, o nichž nemůže být mezi komunisty nejmenšího sporu. Všeobecné přesvědčení*

⁸⁵ (Zpravodaj ČTK) Obžaloba Nixonovy vlády. *Rudé právo*. 5. 12. 1969, roč. 50, s. 7.

o tom, že boj vietnamského lidu proti americkému imperialismu za nezávislost, svobodu a mír v zemi je boj nanejvýš spravedlivý, se proto zcela logicky odrazilo i při projednávání v plénu porady, kde byl navrhovaný text přijat bez připomínek a beze změn.⁸⁶ Prohlášení, kde se mimo jiné praví, že *americká intervence ve Vietnamu neustále ohrožuje mír na celém světě a je přímou provokací vůči všem národům bojujícím za mír, národní nezávislost, demokracii a společenský pokrok*,⁸⁷ Rudé právo mimo jiné otisklo celé. Důkazem obnoveného, respektive zvýšeného zájmu Rudého práva o válku ve Vietnamu a o její tendenční využití ve prospěch ideologického boje může být také pozornost, jakou noviny věnovaly výročí založení Národní fronty osvobození. Zatímco v roce 1966 přineslo k jejímu šestému výročí několik obsáhlejších textů, osmé výročí odbylo Rudé právo jen několika krátkými texty, které splňovaly jakousi povinnou normu. V prosincových dnech u příležitosti devátého výročí ale Rudé právo kromě blahopřejných textů otiskovalo také rozsáhlé komentáře, zamýšlející se nad úlohou, významem a budoucností Národní fronty osvobození. Publikovaná zamyšlení a výtahy z oficiálních projevů pak samozřejmě nabízely vhodný prostor k rozvíjení propagandistických myšlenek a k plnému využití socialistické terminologie, která měla kompromitovat třídního nepřítele. Rudé právo také stále ještě neustoupilo od rozšířené praxe neoddělovat přehledně části citovaného textu od vlastního článku, což působilo silně neobjektivně také vzhledem ke skutečnosti, že citovaných protiamerických textů relativně přibýlo. Z mnoha případů, kdy se názor citovaného plně shodoval s názorem redakce a vyhovoval její snaze působit na myšlení čtenářů, lze uvést například článek „Těžké boje na kambodžských hranicích“: *Tři děti byly na místě zabity a devět osob zraněno, z toho šest těžce. Kambodžská vláda tento další barbarský a nezákonný čin amerických imperialistů odsoudila*.⁸⁸, kde není zřejmé, zda je autorem poslední citované věty kambodžská vláda, nebo novinář, nebo článek „Jednota boje severu a jihu je legitimní“: *Ministr Xuan Thuy reagoval na Cabot-Lodgeovu výzvu „nechat minulost minulostí a hledět vstříc budoucnosti“ jako na snahu zakrýt podstatu věci a nedopustit faktické jednání a řešení vietnamského konfliktu. Protože podstatou je americká agrese, protože jedině se skončováním této agrese je možné vytvořit podmínky pro mírové uspořádání života v nezávislém jižním Vietnamu*.⁸⁹ Jak druhý uvedený článek mimo jiné dokazuje, uvozovky jako nástroj zesměšnění byly stále ještě často používány. V roce 1969 tak například Rudé právo s oblibou opět posměšně označovalo ztráty Američanů jako „lehké“. Je také pozoruhodné, že zatímco Rudé právo běžně nazývalo Američany teroristy, v případě, že tak někdo označil komunistické bojovníky, hned se snažilo jeho obvinění pomocí uvozovek zlehčit, jak dokládá zpráva reagující na výrok

⁸⁶ [mch] Dokument o Vietnamu jednomyslně schválen. *Rudé právo*. 11. 6. 1969, roč. 49, s. 1.

⁸⁷ (TASS) Prohlášení světové porady k Vietnamu. *Rudé právo*. 11. 6. 1969, roč. 49, s. 1.

⁸⁸ (ČTK) Těžké boje na kambodžských hranicích. *Rudé právo*. 1. 4. 1969, roč. 49, s. 7.

⁸⁹ PRÁŠEK, Karel. Jednota boje severu a jihu je legitimní. *Rudé právo*. 7. 2. 1969, roč. 49, s. 1; s. 7.

amerického ministra zahraničí: *William P. Rogers, který zahajuje ve středu návštěvou jižního Vietnamu svou cestu po Dálném východě, prohlásil při svém odletu v pondělí v Los Angeles, že nová ofenzíva vlastenců, kterou nazval „terorismem“, vyvolává otázku, zda si prý komunisté vůbec přejí mírové řešení ve Vietnamu.*⁹⁰ Dobrým příkladem kombinování uvozovek i emotivně zabarvených výrazů a nedostatečného oddělování výroků od zbytku textu byl pak například článek „Na konferenci o Vietnamu nic nového“: *Pranýřoval rovněž americké náznaky, podle nichž je řešení vietnamského konfliktu „na dobré cestě“, hlavně zásluhou údajných „tajných kontaktů“.* *Podle Tran-buu-Kiema jde jen o lstivé manévry, jimiž chce Washington uchláchnit americkou i světovou veřejnost a vyvolat iluzi, že mír ve Vietnamu není již vzdálenou vidinou. Skutečnost je však jiná: Spojené státy se dosud nevzdaly neokolonialistických cílů ve Vietnamu, zintenzivňují agresi a tvrdošjně vydávají saigonskou zkorumpovanou kliku za legální vládu jižního Vietnamu.*⁹¹ Autoři textů také opět vkládali do textů své vlastní názory odpovídající představám vládnoucí strany: *Mohutnou demonstrací, jež měla blahobytnému předvánočnímu ruchu připomenout občanům drsné a hrůzné skutečnosti, jež jsou nedělitelnou součástí imperialismu, zorganizovala Jednotná socialistická strana západního Berlína, Svobodná německá mládež a mimoparlamentní opozice.*⁹²

Komentářů oproti roku 1968 relativně přibýlo a vyšlo jich padesát čtyři, v porovnání s rokem 1966 se ale neobjevovaly tak pravidelně a vycházely spíše nárazově, v reakci na události mimořádného významu. Zatímco v počátečních měsících dosahoval počet komentářů za měsíc spíše vyšších hodnot, již od března jejich frekvence poklesla. Oproti předchozímu zkoumanému roku se ale i tak objevovalo na stránkách Rudého práva více komentářů měsíčně, průměrně kolem pěti na měsíc. V úvodu roku tak byly v souvislosti s Nixonovým nástupem do Bílého domu ve značné míře publikovány komentáře zamýšlející se nad budoucností americké politiky obecně a nad přímými důsledky výměny prezidenta pro válku ve Vietnamu. Ostatně lze také říci, že až na pár výjimek se komentáře zabývaly převážně americkou politikou a stavem mírových jednání. Podobné pozornosti se dostávalo také dalším velkým Nixonovým projevům a okomentována a podrobně rozebrána byla často také jednotlivá zasedání pařížské konference, což se ovšem změnilo, když s přibývajícím časem nepřicházel stále žádný hmatatelný výsledek. Komentátoři opět používali ostřejší tón a emotivnější výrazy. Nepokrytě také obviňovali Američany a to i z věcí, na kterých měli objektivně podíl také komunisté. Nejvíce se to týkalo právě komentářů o mírových jednáních, které vinily

⁹⁰ (ČTK) Ofenzíva vlastenců pokračuje. *Rudé právo*. 14. 5. 1969, roč. 49, s. 7.

⁹¹ (Zpravodaj ČTK) Na konferenci o Vietnamu nic nového. *Rudé právo*. 11. 4. 1969, roč. 49, s. 7.

⁹² [O. V.] Mohutná demonstrace proti řádění USA ve Vietnamu. *Rudé právo*. 15. 12. 1969, roč. 50, s. 3. Stylistické nepřesnosti citovaného textu jsou původní.

Američany a Jihovietnamce z nedostatečné ochoty, což je ovšem poněkud jednostranný pohled. Příkladem může být článek pařížského komentátora Karla Práška „Jak je to s tajnými jednáními o Vietnamu“, kde se zamýšlel nad spekulacemi ohledně údajných tajných jednání mezi znepřátelenými stranami: *I když nikdo nemohl čekat, že čtyřstranná jednání přinesou okamžité nějaké výsledky, je zároveň jasné, že americká delegace a v jejích službách delegace saigonské správy činí prozatím všemožné překážky jakémukoli pokroku konference. ... K řešení vietnamského konfliktu však může dojít jedině seriózním jednáním o agresi. O americké agresi, která je na rozdíl od pověstí a kachen už dlouholetou realitou.*⁹³ Časté používání ostřejších výrazů a ideologicky zabarvených odsudků v komentářích dokumentuje také další z textů Karla Práška „Polemika pokračuje na bodě mrazu“: *Zatímco saigonský delegát Pham-dang-Lam nevybočil ani tetokrát z pravidla nejzavilejšího, v Evropě tak trochu už zapomenutého antikomunismu, vedoucí americké delegace H. Cabot-Lodge se mu ve čtvrtek pokoušel konkurovat nevybíravými útoky proti VDR. ... Rozdělený Vietnam je pro USA jednou z podmínek pro pokračování agrese a neokolonialistické politiky.*⁹⁴ Jednostranný a provietnamský postoj jednoznačně vyjádřil ve svém komentáři „Ofenzíva a konference“ mimo jiných také Ilja Šetlík, který bezvýhradně obhajoval ofenzivy komunistů, přestože americké bojové akce byly tradičně odsuzovány: *Je jistě smutné, že Vietnamci jsou nuceni takto krvavě tvořit svou historii, ale není to jejich vina. Že jim nebude nic blahovolně shůry dáno, to vědí už od dob Dien-bien-phu, jehož dobytím si prostríleli cestu k ženevské konferenci 1954.*⁹⁵ Skutečnost, že stejné činy komunistů a Američanů nebyly hodnoceny stejně, dosvědčuje také komentář „Jižní Vietnam: Nová politická realita“: *Zvykli jsme si v těchto měsících, ba letech sledovat z jižního Vietnamu převážně vojenské události – hrdinné akce partyzánů či destrukční nálety a odvetné „pročišťovací“ akce amerických a jihovietnamských vojsk.*⁹⁶ Autor vycházel z přesvědčení, že komunistické akce byly oprávněné, a proto snad humánnější. Za vietnamské požadavky se plně stavěl také Vl. Stojka, který neváhal v článku „Mír, nezávislost, demokracii, neutralitu!“ ani dosti pokřiveně a tendenčně vysvětlit požadavky a nároky Národní fronty osvobození: *Skutečnost je ovšem taková, že ať je to příjemné či nikoli – intervenci lze skončit pouze tak, že intervent odejde. A že je to opět požadavek „jednostranný“? Ozbrojené síly NFO se ale nemohou „recipročně“ stáhnout ze Spojených států! Nemohou ani zaručit neobnovení náletů na Washington, ani likvidaci svých základů v Coloradu!*⁹⁷ Občas Rudé právo otisklo také komentáře, které popisovaly historii vietnamského konfliktu. Tyto značně neobjektivní texty ale často s oblibou

⁹³ PRÁŠEK, Karel. Jak je to s tajnými jednáními o Vietnamu. *Rudé právo*. 12. 2. 1969, roč. 49, s. 7.

⁹⁴ PRÁŠEK, Karel. Polemika pokračuje na bodě mrazu. *Rudé právo*. 14. 2. 1969, roč. 49, s. 1; s. 7.

⁹⁵ ŠETLÍK, Ilja. Ofenzíva a konference. *Rudé právo*. 11. 3. 1969, roč. 49, s. 7.

⁹⁶ [-iš-] Jižní Vietnam: Nová politická realita. *Rudé právo*. 13. 6. 1969, roč. 49, s. 7.

⁹⁷ STOJKA, Vl. Mír, nezávislost, demokracii, neutralitu! *Rudé právo*. 14. 5. 1969, roč. 49, s. 7.

překrucovaly historická fakta a také jejich tón výrazně odpovídal stranické ideologii. To dokládá také ohlédnutí za rokem 1969, které Rudé právo připravilo na poslední den roku: *Příkladem imperialistické politiky, kterou se nedaří se sebevětšími machinacemi ukrýt a která ukazuje skutečnou tvář imperialismu, je nevyhlášená válka ve Vietnamu. ... Demokratické síly ve Vietnamu dosáhly v minulém roce řady úspěchů. Když vlna protestů demokratické veřejnosti přinutila Spojené státy zastavit nelidské bombardování VDR, a když se podařilo vytvořit demokratickou vládu jižního Vietnamu, museli američtí agresori pod tlakem této viny dokonce zasednout v Paříži za jednací stůl s představiteli demokratických sil Vietnamu. Usilují všemožně o to, aby jednání skončilo neúspěšně a aby z neúspěchu mohli obvinít vietnamské vlastence, ale jejich postavení je stále těžší. Podvod s odvoláním několika desítek tisíc vojáků z jižního Vietnamu nevyšel, americká veřejnost požaduje stále silněji odvolání všech amerických vojáků, podobně, jako to již učinila vláda Filipín.*⁹⁸

Oproti oběma předchozím zkoumaným rokům výrazně ubylo „doplňkových“ materiálů o Vietnamu. Rudé právo tak nepřineslo jediný fejeton a také ironizujících článků výrazně ubylo, stejně jako cestopisných zamyšlení, která měla čtenářům ukázat každodennost bojujícího Severu. Jeden z mála textů, který se snažil Američany zesměšnit, navíc kopíroval nápad z předchozího roku: *Na americkém vánočním trhu se kupovaly hračky nejrůznější. Až na speciální případ hraček vojenského rázu, kde nastalo totální fiasko. Kupující je hromadně ignorovali, jak se hlásí z různých obchodních domů. Některé hračkářské obchody situaci pochopily a už před časem je tiše stáhly. Ty, které se dosud nenechaly poučit, přesvědčuje nyní nezáměr zákazníků o omylu. ... Patrně není třeba dokládat, proč to všechno. Amerika má války ve Vietnamu celkem vzato plné zuby. To platí i pro mnohé, kteří z různých důvodů podporují oficiální kurs. To tak ještě, dávat si zpodobnění války pod vánoční stromček...*⁹⁹ Jinak se objevilo pouze několik textů v rámci souhrnů o válkách ve světě a článek obviňující Američany z ničení životního prostředí ve Vietnamu a z vybíjení zvířat. Na Štědrý den pak novináři představili typické Vánoce ve Vietnamu.¹⁰⁰ Poněkud více se Rudé právo rozepsalo o odhalení masakru ve vesnici My-lai, kterému věnovalo důkladnou pozornost. První zprávu zveřejnily noviny 20. listopadu s titulkem „Otřesné svědectví o vietnamských Lidicích“¹⁰¹, čtenáře se ale snažily patřičně šokovat také řadou dalších materiálů. Obzvláště v těchto textech pak býval opět používán oblíbený přírůbek Američanů s Hitlerem a masakru s genocidou. Situaci patřičně tendenčně shrnul například Přemysl Tvaroh v rubrice Na okraj – nezmínil se ale, že podobné krutosti běžně páchali také komunisté: *Byl večer jako mnohý jiný, milióny amerických rodin se*

⁹⁸ PALONCY, Evžen. Světové revoluční síly na postupu. *Rudé právo*. 31. 12. 1969, roč. 50, s. 7.

⁹⁹ [-tv-] V USA nechťejí vojáčka pod stromček. *Rudé právo*. 24. 12. 1969, roč. 50, s. 7.

¹⁰⁰ Poslední svátky roku. *Rudé právo*. 24. 12. 1969, roč. 50, s. 5.

¹⁰¹ (ČTK) Otřesné svědectví o vietnamských Lidicích. *Rudé právo*. 20. 11. 1969, roč. 50, s. 7.

v očekávání pohody a povyražení rozesadily u televizorů, ale to, co následovalo, byl pro mnohé šok. Už leccos se řeklo o ukrutnostech spáchaných americkými vojáky na civilním obyvatelstvu jižního Vietnamu. Nepříjemné věci. Avšak teď se na obrazovce objevil muž, bývalý voják, který líčil konkrétně, na základě vlastních zkušeností, s vyloučením nejasností, co se zběhlo v březnu roku 1968, v době osudné pro jihovietnamskou vesnici My-lai. ... Po léta se oficiálně tvrdilo, že se ve Vietnamu sleduje jen ušlechtilé poslání, že obyvatelé jsou chráněni před zlými teroristy a že ukrutnosti – pokud se vyskytnou – páchá druhá strana. Tvrzení nebral nikdo doslova. Válka se stávala čím dále nepopulárnější, bez ohledu na okrašlovací úsilí. I když vzrostly velmi pochybnosti o smyslu celého tažení a o nadějích na vojenské vítězství, možnost záměrného masakrování civilistů americkými vojáky byl ochoten připustit málokdo. Což jestli občasné hrůzné zvěsti produkuje „nepřátelská propaganda“?¹⁰² Na začátku prosince využilo Rudé právo k prohloubení ideologického boje šokující výpověď amerického vojáka, který se na masakru podílel. Obsáhlý rozhovor převzatý ze zahraničního tisku vykresloval především zhoubné následky války na lidskou psychiku, Rudé právo ho ale pojalo výhradně jako nástroj k očernění Američanů, o čemž svědčí i titulky „Stříleli jsme i kojence“, který se snažil předem vyvolat negativní emoce.¹⁰³ O několik dní později pak Rudé právo přineslo další svědectví zúčastněných vojáků v podrobném výtahu z článku časopisu Life pod názvem „Rozkaz zněl: Zničit My-lai se vším, co tam je“.¹⁰⁴ Na city působilo Rudé právo také rozhovorem s předsedkyní ústředního výboru Českého svazu žen Marií Jarošovou, která přežila vyhlazení Lidic: *Právě my máme k tomu, co se v My-lai stalo, ten nejbližší vztah. Když jsme se vracely z nacistických koncentračních táborů, říkaly jsme, že už navždy skončila všechna taková hrůza, že už nikdy se lidé nesníží k něčemu podobnému. Ale po sedmadvaceti letech stejným způsobem jako němečtí fašisté likvidují Američané příslušníky jiného národa. ... Obdoba s Lidicemi je zřetelná. Jako fašisté chtěli vyhladit náš národ, válčí i Američané. Mám za to, že se stejným cílem. Ale nemůže se jim to zdařit. Věřím, že pravda zvítězí.*¹⁰⁵ Rudé právo nepoužívalo příměr mezi My-lai a Lidicemi samo, toto srovnání ale přesto není zcela přesné a na místě. Obě vesnice sice byly vyhlazeny, tím ale veškerá podobnost končí. Rudé právo se tedy vůbec nezamýšlelo nad příčinami a souvislostmi obou tragédií.

Oproti roku 1966 také zmizely dopisy čtenářů reagující na válku a veškerá vyjádření solidarity byla zastoupena jen oficiálními prohlášeními politiků nebo představitelů nejrůznějších organizací, která sice nebyla tak emotivní, zato však byla ideologicky vybroušená. Na stránkách

¹⁰² TVAROH, Přemysl. Otřes zvaný My-lai. *Rudé právo*. 28. 11. 1969, roč. 50, s. 6.

¹⁰³ (Zpracoval: md), „Stříleli jsme i kojence“. *Rudé právo*. 3. 12. 1969, roč. 50, s. 6.

¹⁰⁴ Rozkaz zněl: Zničit My-lai se vším, co tam je. *Rudé právo*. 20. 12. 1969, roč. 50, s. 5.

¹⁰⁵ (hk) Mezi My-lai a Lidicemi. *Rudé právo*. 6. 12. 1969, roč. 50, s. 1.

Rudého práva se jich objevilo více než v roce 1968 a zaměřovaly se opět spíše na připomenutí konkrétní pomoci, kterou autor sdělení pro Vietnam vykonal, nezbytné ideologické fráze ale v hojné míře nemohly chybět. Jako příklad za všechny lze uvést dopis Československého mírového výboru, který reagoval na vytvoření prozatímní revoluční vlády v jižním Vietnamu: *Ujišťujeme lid jižního Vietnamu, jakož i jeho revoluční vládu, představující vlastenecké a pokrokové síly Vietnamu, svou solidaritou s jejich hrdinným bojem proti imperialistické agresi a za nastolení míru ve Vietnamu.*¹⁰⁶ Podobná prohlášení pak tradičně zaujímala čestné místo na titulní straně novin. Obrazové ztvárnění války ve Vietnamu ale oproti minulému zkoumanému roku poněkud zaostávalo. Rudé právo otisklo jen padesát pět fotografií, pět karikatur a pouhé dvě mapky. U poslední položky by se snad dalo argumentovat předpokladem, že čtenáři už měli některé geografické reálie pravděpodobně alespoň trochu v paměti. Témata fotografií se stále opakovala, vzrostl ale počet snímků z jednání. Popisky byly poněkud tendenčnější než v roce 1968, občas ale vyznívaly poměrně mírně. Rudé právo v roce 1969 přestalo vykazovat známky uvolnění patrné v předcházejícím roce a začalo prostřednictvím článků o vietnamské válce výrazně stupňovat své propagandistické působení, a to navzdory skutečnosti, že konflikt ve Vietnamu už byl poměrně vyčerpaným tématem – za celý rok tak Rudé právo otisklo jen 395 článků o Vietnamu. V září se jednalo v souvislosti s Ho Či Minovým úmrtím o 40 textů a v prosinci kvůli odhalení masakru v My Lai dokonce o 50 textů, jinak se ale průměrný počet článků na měsíc pohyboval jen kolem třiceti. Výrazně také oproti minulým letem stoupl počet dní, kdy o Vietnamu nepadla ani zmínka a i na titulní straně se Vietnam objevoval většinou jen několikrát do měsíce; novináři ale rozhodně neochabovali ve svém ideologickém boji, jak dokazuje útočnější styl textů – jen pro zajímavost se pak oproti předchozímu roku psalo o Vietnamu opět také na Štědrý den a na Silvestra a to poměrně obsáhle, byť ne na titulní straně. Rudé právo tedy nejen nepřestalo Vietnamu věnovat téměř neustálou pozornost, ale zároveň jeho prostřednictvím utužovalo vliv na občany státu a jejich myšlení.

¹⁰⁶

(ČTK) Sympatie statečnému lidu jižního Vietnamu. *Rudé právo*. 12. 6. 1969, roč. 49, s. 1.

Závěr

Informace publikované v Rudém právu o vietnamské válce byly sice z velké části objektivně pravdivé, redaktoři je ale podávali natolik tendenčním způsobem, že si na jejich základě čtenář nemohl vytvořit názor, který by plně odpovídal skutečnosti. Jednotlivá fakta byla různou měrou záměrně přerucována a celý konflikt byl interpretován značně jednostranně tak, aby vyhovoval oficiální linii Komunistické strany Československa. Ta totiž využívala svého stranického tisku jako platformy ideologického boje proti kapitalistickému a imperialistickému třídnímu nepříteli a zároveň se snažila opěvovat Sovětský svaz. Právě ten byl jedním z hlavních spojenců severního Vietnamu během vietnamské války, která byla především střetem mezi Východem a Západem. Rudé právo se tedy snažilo interpretovat všechny události tak, aby na Američany a jejich jihovietnamské spojence dopadlo negativní světlo. Prostřednictvím ideologicky upravených textů líčilo Američany jako kruté, bezohledné či neschopné a snažilo se zároveň odradit své čtenáře před možnými lákadly kapitalistického zřízení. Američané se během války sice skutečně dopouštěli řady chyb, na čemž se shodnou i historikové s jinak rozdílnými názory na vietnamskou válku, Rudé právo si ale všímalo pouze těchto chyb a patřičně je zdůrazňovalo, zatímco chyby na straně komunistů velkoryse opomíjelo a naopak chválilo jejich hrdinný boj a odpor proti agresorovi. Rudé právo chtělo vštípit svým čtenářům toto černobílé vidění událostí, aby je dále utvrzovalo v „pravdách“, které komunisté šířili od svého nástupu k moci. Vietnamská válka sama o sobě sice nebyla příčinou propagandistického působení, jednalo se ale o jednu z hlavních front, na které Rudé právo, potažmo Komunistická strana Československa vedly svůj ideologický boj a snažily se vniknout do mysli lidí a jejich jednání ovlivnit ke svému obrazu. Stalo se tak díky výjimečnosti konfliktu v historii dvacátého století a významu, který mu přikládal jak socialistický, tak kapitalistický blok. Ve všech zkoumaných letech byl na recipienty vyvíjen značný nátlak a ideologicky zabarvených informací se mu dostávalo téměř každý den. Obzvláště v roce 1966 se ke značné frekvenci pojil také velký rozsah článků, obojí ale během dalších zkoumaných let mírně klesalo. Během této doby také Rudé právo zveřejnilo řadu komentářů, které obzvláště dobře sloužily k poněkud dogmatickému vysvětlení souvislostí války. Ročník 1966 obecně nabízel nejagresivnější přístup, což jistě souviselo také se skutečností, že celý konflikt byl relativně novou záležitostí. V roce 1968 došlo vlivem celospolečenských změn k jistému uvolnění, v žádném případě ale k negaci předchozího propagandistického působení Rudého práva. V následujícím roce byl opět zostřen ideologický vliv na čtenáře, který ale nedosahoval míry roku 1966. Stupňování propagandy v roce 1969 lze pak vysvětlit také snahou upevnit socialistické poměry v zemi v období následujícím po pražském jaru.

Summary

The information about the Vietnam War published in „Rudé právo“ was in large part objectively true; however, it was presented by editors in a biased manner such that the reader could not form an opinion fully consistent with reality. Individual facts were intentionally distorted to a varying degree and the entire conflict was interpreted in a one-sided way that fit the official line of the Communist Party of Czechoslovakia. The Party used its press as a platform for ideological battle against the capitalist „class enemy“ while attempting to laud the Soviet Union. The Soviet Union was one of the principal allies of North Vietnam during the war, which was first and foremost a clash between the East and the West. Therefore, „Rudé právo“ tried to portray all events in a way that showed the Americans and their South Vietnamese allies in a negative light. In its ideologically modified texts, it depicted Americans as cruel, unscrupulous, or incompetent, and attempted to discourage readers from any potential allurements of capitalism. The United States did indeed make many blunders during the war; this is something historians can agree on even if their opinions of the war are otherwise dissonant. However, „Rudé právo“ only noticed and duly accented those blunders while mercifully neglecting errors on the Communist forces' part, instead praising their heroic struggle and resistance against the aggressor. „Rudé právo“ strived to imbue the minds of its readers with this black-and-white view of the events in order to further reassure them about the „truths“ the Communist Party of Czechoslovakia had been spreading since its rise to power. The Vietnam War was not in itself a cause for the use of propaganda, but was one of the principal fronts on which „Rudé právo“, and by extension the Communist Party of Czechoslovakia, led their ideological battle, attempting to invade the people's minds and alter their actions to the Communists' liking. This was due to its exceptionality in 20th Century history and the importance attributed to it by both the Eastern and the Western Bloc. In all the examined years, the recipients were placed under great pressure and received ideologically modified information almost every day. 1966 in particular saw extensive coverage in addition to the high frequency of articles, however both decreased slowly in the following examined years. Also during this time, „Rudé právo“ published a number of commentaries which were especially useful for advancing a rather dogmatic interpretation of the circumstances of the war. The year 1966 generally offered the most aggressive attitudes, which was certainly caused in part by the conflict being a relatively new event. In 1968 the situation improved somewhat, owing mostly to the changes affecting the entire Czechoslovak society; however, the propaganda disseminated by „Rudé právo“ in the preceding years was not debunked. In the following year the ideological influence on the readers was stepped up again, though not to the levels seen in 1966. The increase in propaganda in 1969 can be interpreted as part of the effort to

reinforce the Socialist regime in the country following the suppression of the Prague Spring.

Použitá literatura

Monografie

- BARTOŠ, Bohumír. *Psychologie propagandy: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Práce, 1981. 241 s.
- BITTMAN, Ladislav. *Manipulátoři: o technikách bojů lži proti pravdě a nenávisti proti lásce*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1992. 253 s. ISBN 80-7066-621-8.
- DILLARD, James Price. *The Persuasion Handbook: Developments in Theory and Practice*. 1st ed. Thousand Oaks: Sage Publications, 2002. 896 s. ISBN 978-0761920069.
- DUIKER, William J. *Ho Či Min*. Vyd. 1. Praha: BB art, 2003. 583 s. ISBN 80-7341-166-0.
- FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. 210 s. ISBN 80-7185-468-9.
- HOPPE, Jiří. *Pražské jaro v médiích: výběr z dobové publicistiky*. Vyd. 1. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. 441 s. ISBN 80-7285-039-3.
- KAMAS, Daniel. *Válka ve Vietnamu: 1964-1975*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 1997. 263 s. ISBN 80-7198-247-4.
- Kol. autorů: *Encyklopedický slovník*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1993. 1253 s. ISBN 80-207-0438-8.
- Kol. autorů. *Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích; Díl 3, M-R*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelský dům OP, 1997. 740 s. ISBN 80-85841-35-5.
- KVAČEK, Robert. *České dějiny II*. Vyd. 1. Praha; Úvaly: SPL-Práce ve spolupráci s nakladatelstvím Albra, 2002. 243 s. ISBN 80-86287-48-3.
- MATHESON, Donald. *Media Discourses: Analysing Media Texts*. 1st ed. Maidenhead, England; New York: Open University Press, 2005. 224 s. ISBN 978-0335214693.
- MÜLLEROVÁ, Petra. *Vietnam*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2004. 127 s. ISBN 80-7277-255-4.
- SCHULZ, Winfried; KONČELÍK, Jakub; REIFOVÁ, Irena. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Vyd. 2, přepracované. Praha: Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8.
- WELSH, Douglas. *Úplná historie vietnamské války*. Vyd. 1. Praha: Agentura Cesty, 1995. 176 s. ISBN 80-7181-049-5.

Diplomové práce

ŠEVČÍK, Libor. *Vietnamská válka a Rudé právo v letech 1969-1971*. Praha, 1973. 94 s. Diplomová práce.

Tisk

Rudé právo 1966, ročník 46-47

Rudé právo 1968, ročník 48-49

Rudé právo 1969, ročník 49-50

Seznam příloh

Příloha č. 1: Vietnamské provincie. Pramen: MÜLLEROVÁ, Petra. *Vietnam*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2004. (mapa)

Příloha č. 2: Sféry vlivu v jižním Vietnamu v roce 1966. Pramen: FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. (mapa)

Příloha č. 3: Fotografie použita Rudým právem dvakrát v různých kontextech – jednou jako ilustrace amerických válečných zločinů (*Rudé právo*. 26. 4. 1966, roč. 46, s. 5) a jednou jako vítěz zmiňované výstavy World Press Foto (*Rudé právo*. 18. 12. 1966, roč. 47, s. 1) (fotografie)

Příloha č. 4: Rudé právo často zobrazovalo utrpení dětí. (*Rudé právo*. 31. 12. 1966, roč. 47, s. 3) (fotografie)

Příloha č. 5: Podobnými snímky útočilo Rudé právo na city čtenářů. (*Rudé právo*. 19. 2. 1966, roč. 46, s. 1) (fotografie)

Příloha č. 6: Scény zobrazující smrt nebyly výjimkou. (*Rudé právo*. 5. 3. 1966, roč. 46, s. 1) (fotografie)

Příloha č. 7: Rudé právo také často dokumentovalo každodenní život severního Vietnamu, který vzdoroval válce. (*Rudé právo*. 19. 3. 1966, roč. 46, sobotní příloha s. 3) (fotografie)

Příloha č. 8: Rudé právo použilo shodnou karikaturu dvakrát – poprvé byl text kompletně přeložen. (*Rudé právo*. 18. 4. 1966, roč. 46, s. 3) (karikatura)

Příloha č. 9: Rudé právo použilo shodnou karikaturu dvakrát – podruhé zůstal text nepřeložen. (*Rudé právo*. 15. 5. 1966, roč. 46, nedělní příloha s. 3) (karikatura)

Příloha č. 10: Rudé právo zesměšňovalo americkou bezradnost ve Vietnamu. (*Rudé právo*. 11. 9. 1966, roč. 46, nedělní příloha s. 3) (karikatura)

Příloha č. 11: Rudé právo zdůrazňovalo americkou krutost a neochotu jednat o míru. (*Rudé právo*. 27. 12. 1966, roč. 47, s. 3) (karikatura)

Příloha č. 12: Rudé právo vtipně zareagovalo i na zvolení prezidenta Nixona. (*Rudé právo*. 3. 1. 1969, roč. 49, s. 7) (karikatura)

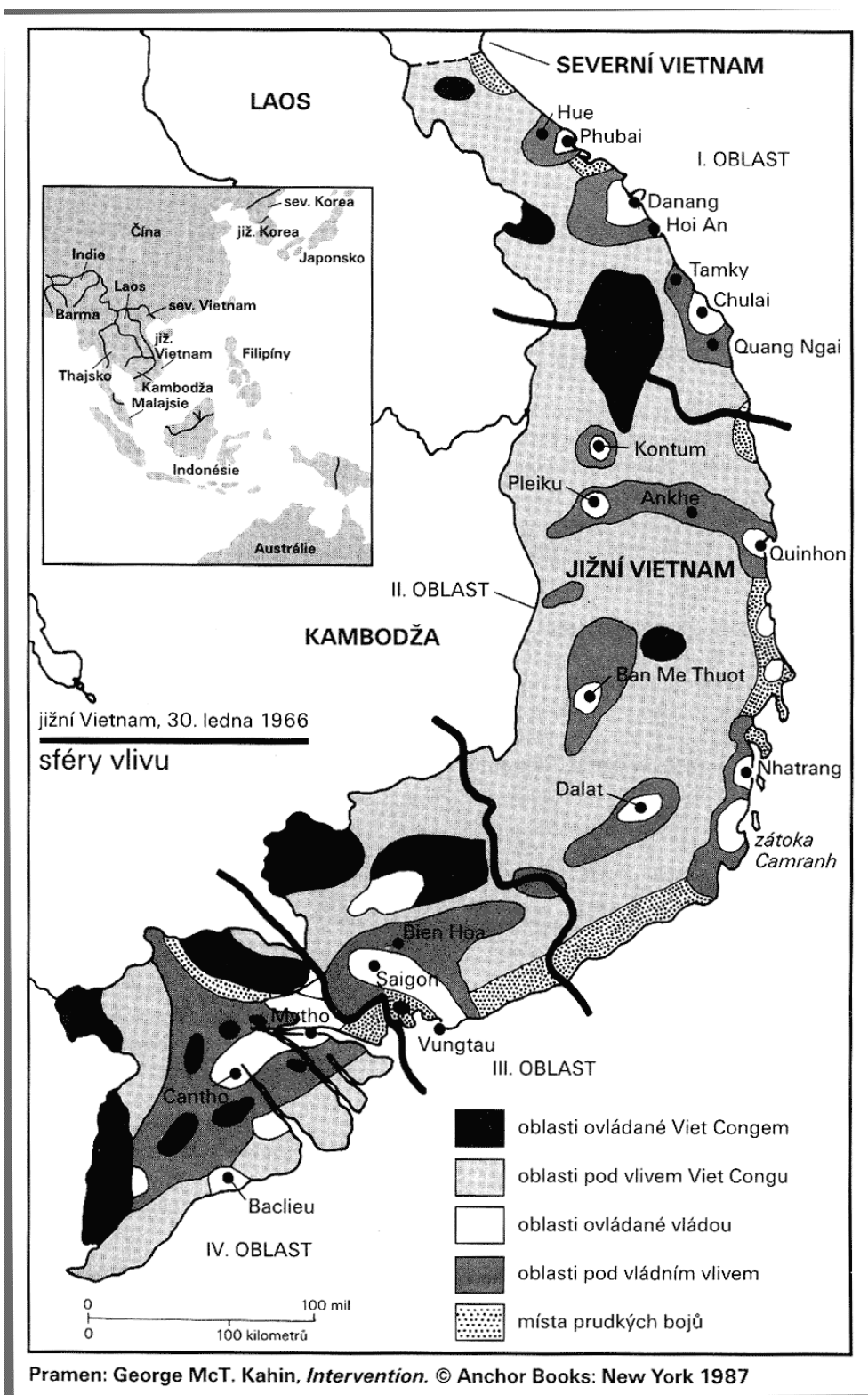
Příloha č. 13: Rozložení sil ve Vietnamu podle Rudého práva. (*Rudé právo*. 2. 2. 1966, roč. 46, s. 1) (mapa)

Přílohy

Příloha č. 1: Vietnamské provincie. Pramen: MÜLLEROVÁ, Petra. *Vietnam*. Vyd. 1. Praha: Libri, 2004. (mapa)

Příloha č. 2: Sféry vlivu v jižním Vietnamu v roce 1966. Pramen: FREY, Marc. *Dějiny vietnamské války: tragédie v Asii a konec amerického snu*. Vyd. 1. Praha; Litomyšl: Paseka, 2003. (mapa)

Příloha č. 3: Fotografie použitá Rudým právem dvakrát v různých kontextech – jednou jako ilustrace amerických válečných zločinů (*Rudé právo*. 26. 4. 1966, roč. 46, s. 5) a jednou jako vítěz zmiňované výstavy World Press Foto (*Rudé právo*. 18. 12. 1966, roč. 47, s. 1) (fotografie)

Příloha č. 4: Rudé právo často zobrazovalo utrpení dětí. (*Rudé právo*. 31. 12. 1966, roč. 47, s. 3)
(fotografie)

AMERICKÁ OFICIÁLNÍ MÍSTA nepřestávají tvrdit — přes fakta zjištěná samými americkými žurnalisty i jinými za hraničními svědky — že bombardování VDR je zaměřeno především na vojenské cíle. Další snímky Vietnamské tiskové kanceláře dokumentují toto »vojenské« zaměření amerických náletů. Na prvním snímku jsou příslušníci záchranné čety v Hanoji, kteří bojují o každý lidský život; na záběru pořízeném po bombardování 13. prosince je jedno z těžce zraněných hanojských dětí. Druhý snímek zpodobňuje sedmiletého Nguyen-van-Thiena a jeho kamaráda z provincie Vinh-puc. Byli zraněni při pasení buvolů; i pasáči jsou ve VDR dost dobrým terčem pro kulometry amerických letců...

Foto VTK

Příloha č. 5: Podobnými snímky útočilo Rudé právo na city čtenářů. (*Rudé právo*. 19. 2. 1966, roč. 46, s. 1) (fotografie)

Příloha č. 6: Scény zobrazující smrt nebyly výjimkou. (*Rudé právo*. 5. 3. 1966, roč. 46, s. 1)
(fotografie)

Příloha č. 7: Rudé právo také často dokumentovalo každodenní život severního Vietnamu, který vzdoroval válce. (*Rudé právo*. 19. 3. 1966, roč. 46, sobotní příloha s. 3) (fotografie)

Navzdory americkému leteckému bombardování úroda obilí v loňském roce byla jedna z nejlépeších v severním Vietnamu vůbec. Přestože počet tažného dobytka se snížil, zemědělské práce se nesmějí protahovat, aby agresori nezničili úrodu. Na obrázku: Družstevníci provádějí ruční výmlat vydrolováním obilí pomocí dřevěného válce.

Příloha č. 8: Rudé právo použilo shodnou karikaturu dvakrát – poprvé byl text kompletně přeložen.
(Rudé právo. 18. 4. 1966, roč. 46, s. 3) (karikatura)

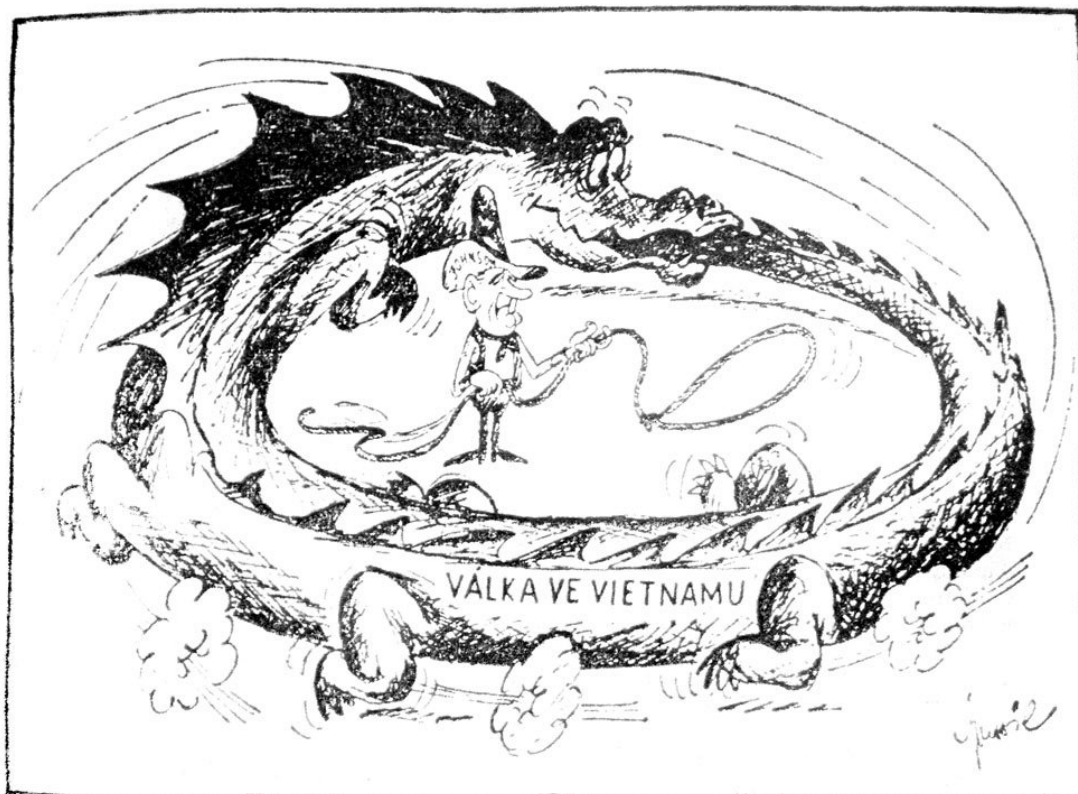
Karikatura z New York Herald Tribune

Příloha č. 9: Rudé právo použilo shodnou karikaturu dvakrát – podruhé zůstal text nepřeložen.
(*Rudé právo*. 15. 5. 1966, roč. 46, nedělní příloha s. 3) (karikatura)

Americké úspěchy ve Vietnamu
List NEW YORK HERALD TRIBUNE

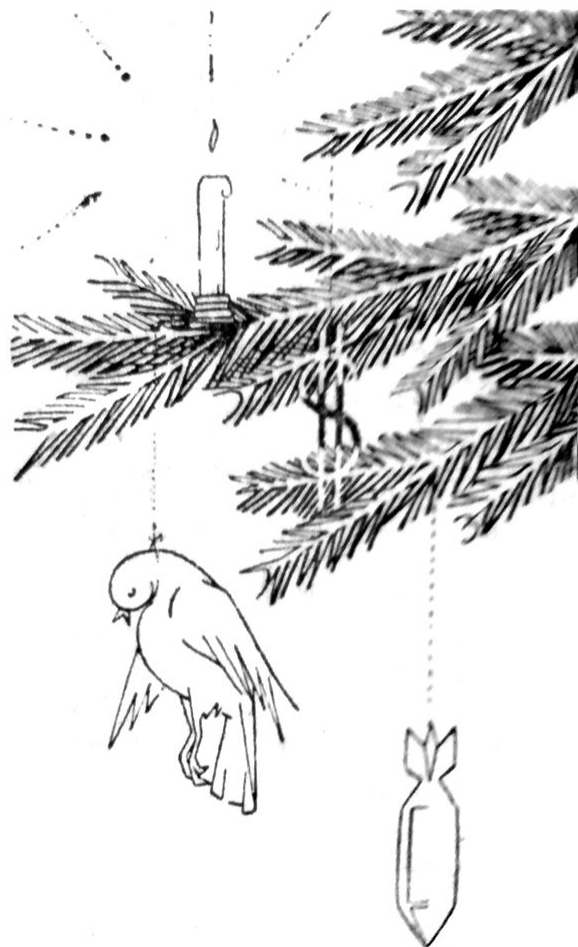
Příloha č. 10: Rudé právo zesměšňovalo americkou bezradnost ve Vietnamu. (*Rudé právo*, 11. 9. 1966, roč. 46, nedělní příloha s. 3) (karikatura)

Hadanka pro dospělé: Jak skončí tato hra s drakem? Řešení zasílejte na adresu — L. B. Johnson, Bílý dům, Washington.

Karikatura z listu FRANKFURTER RUNDSCHAU

Příloha č. 11: Rudé právo zdůrazňovalo americkou krutost a neochotu jednat o míru. (*Rudé právo*, 27. 12. 1966, roč. 47, s. 3) (karikatura)

Poezie vánoc v USA

Kresil R. PUCHÝŘ

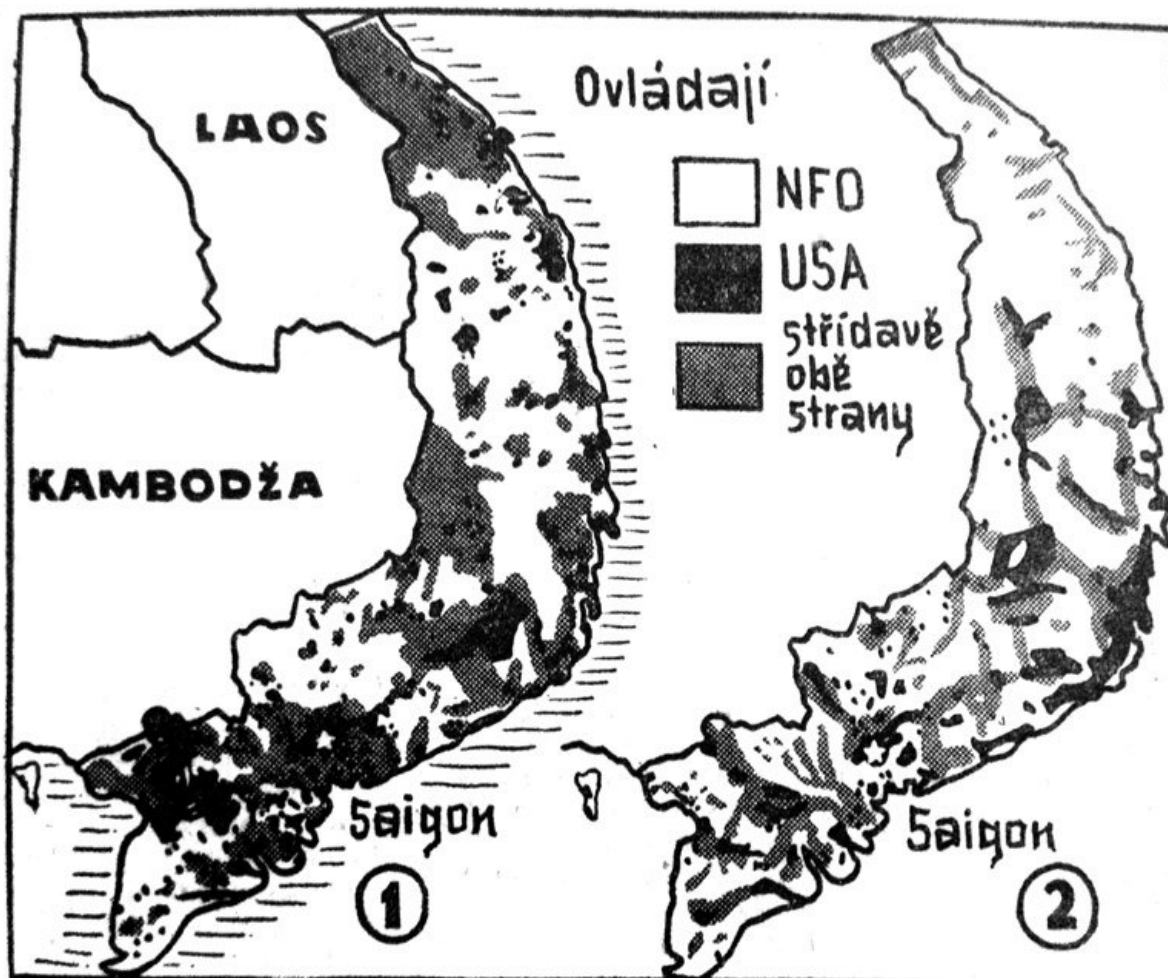
Příloha č. 12: Rudé právo vtipně zareagovalo i na zvolení prezidenta Nixona. (*Rudé právo*. 3. 1. 1969, roč. 49, s. 7) (karikatura)

Nixon: Mám vyřešit vietnamský problém, ale jak?

NÉPSZABADSÁG, Budapešť

Příloha č. 13: Rozložení sil ve Vietnamu podle Rudého práva. (*Rudé právo*. 2. 2. 1966, roč. 46, s. 1) (mapa)

Mapka č. 1 je převzata z amerického týdeníku *US News & World Report*. Druhá mapa byla vydána Národní frontou osvobození jižního Vietnamu. Pokud jde o území označené jako »ovládané střídavě oběma stranami« — jde vlastně o oblast s převažujícím vlivem sil NFO, kde je pro agresory velmi nebezpečno pro tuhý odpor vesničanů.